

NUMMER 59

'40 ~ '45 TOEN & NU

DE OVERVAL OP
SAINT-NAZAIRE

PRIJS
f 7,40
B.FR. 140

'40~'45 TOEN & NU

Redactie Winston G. Ramsey

Een oorspronkelijke uitgave van Battle of Britain Prints International Ltd. 3 New Plaistow Road, Stratford London E 154 JA

Voor Nederland: Uitgeverij Quo Vadis,
Postbus 3121, 3760 DC Soest
Telefoon: 02155-18641

Abonnementen: Nederland f 27,— (incl. 6% BTW)

Buitenland f 31,—. Verschijnt per kwartaal.

Verkoopprijs Nederland f 7,40, België Bfrs. 140.

Het abonnement kan op elk gewenst moment ingaan en wordt automatisch verlengd tenzij binnen twee maanden vóór de vervaldatum schriftelijk is opgezegd.

Bestellingen van eerder verschenen uitgaven door storting of overmaking van het verschuldigde bedrag op postrekening 2186924 of banknummer ABN 55.36.12.875 van uitgeverij Quo Vadis in Soest of (aanzienlijk sneller) door toezending van een ondertekende bank- of girobetaalcheque met vermelding van de uitgaven die men wenst te ontvangen. Vermeerder het bedrag met f 3,— per bestelling voor bijdragen in de porti.

Advertenties: tarieven op aanvraag.

Druk: Atlas/Soest

Verkoop/distributie: Betapress b.v., Gilze

Copyright

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotocopie, microfilm of op welke wijze dan ook, zonder voorafgaande toestemming van de uitgever.

Inhoud

De raid op Saint-Nazaire

De aanval	6
Aan wal	10

Preservering

Het Écomuseum in Saint-Nazaire	24
--------------------------------	----

Misdaad in Wereldoorlog II

De Amerikaanse gevangenis in Shepton Mallet	28
---	----

50 Jaar geleden

De Anschluss	52
--------------	----

Voor- en achterplaat: De aanval op Saint-Nazaire op de Franse kust op 28 maart 1942 is wel de 'grootste raid aller tijden' genoemd. In ieder geval was het een van de meest dramatische en meest succesvolle expedities naar vijandelijk gebied tijdens de Tweede Wereldoorlog. De voorplaat toont het Normandië-droogdok dat werd geramd door HMS *Campbeltown* en de achterplaat de oostelijke sluis, met de onderzeebootbasis daar tegenover. In de bunker op de voorgrond is thans het Écomusée ondergebracht (zie pag. 24). (Foto: P. Gorneg, Écomusée)

Middenpagina's: Een onderzeeboot van de Narval-klasse - de S- 637 *Espadon* - hier tentoongesteld. (D. Macel, Écomusée)

Verantwoording: "De raid op Saint-Nazaire" is gebaseerd op het boek *The Greatest Raid of All* van Lucas Phillips. Het citaat op p. 17 werd afgedrukt met toestemming van White Lion Publishers, de uitgever van het boek. De redactie is dank verschuldigd aan David Hale voor veel van het voorbereidende onderzoek naar misdrijven die leden van de Amerikaanse krijgsmacht in het Verenigd Koninkrijk hebben gepleegd. Additionele inlichtingen werden verstrekt door wijlen Dr Henry Burns Jr van de Universiteit van Missouri, William S. Fulton van de Juridische Dienst van het Amerikaanse leger, wijlen professor Keith Simpson, wijlen Albert Pierrepont, het Forman Archief, Stan Dyer en Bill Pyle. De redactie is de uitgeverij George Harrap & Company Ltd erkentelijk voor de toestemming een passage over te nemen uit *Country Copper* door G.H. Totterdell. Van foto's voorzien van de afkorting IWM, berust het copyright bij het Imperial War Museum te Londen.

ISSN: 0306-154X

Tot het stoomtijdperk was Saint-Nazaire alleen maar een vissersplaatsje, terwijl de haven van Nantes, ruim 50 km stroomopwaarts aan de Loire gelegen, het handelscentrum vormde. Na 1850, met de opkomst van de grote stoomschepen, was de snel stromende rivier, vol ondiepten, niet langer geschikt voor het scheepvaartverkeer. Saint-Nazaire aan de noordelijke kant van de riviermonding werd steeds belangrijker. Er kwamen dokken, scheepshellingen, en havenbassins waar de schepen voor hun reizen konden worden uitgerust. Niettemin kon het binnenvaren van Saint-Nazaire verraderlijk zijn vanwege de grote zandbanken (zichtbaar op de vooroorlogse foto *boven*) voor de riviermonding, terwijl de uitgebaggerde doorvaart vanaf de open zee dicht onder de kust loopt.

De twee natte dokken, het Bassin de Saint-Nazaire en het Bassin de Penhoët, konden worden bereikt via sluisdeuren: vanuit het zuiden door de Avant Port en uit het oosten rechtstreeks vanaf de rivier. Toen de Chantiers de Saint-Nazaire Penhoët omstreeks 1930 besloten het transatlantische passagierschip de *Normandie* te bouwen, werd speciaal voor dit doel een nieuw droogdok van meer dan 300 meter lengte aangelegd. Het dok bood ook voor grote schepen toegang tot het inwaarts gelegen Penhoët Bassin, aangezien het ook als sluiskolk kon worden gebruikt. *Boven:* De *Normandie* verlaat na de voltooiing de haven. *Onder:* In het droogdok Forme Ecluse Joubert dat werd afgesloten door reusachtige stalen schuifdeuren.

De raid op Saint-Nazaire

Op 27 mei 1941 werd door gecombineerde operaties van de Britse vloot en de Britse marine luchvaartdienst, in het noorden van de Atlantische Oceaan de *Bismarck*, een van Duitsland's twee slagschepen, tot zinken gebracht. Het schip was toen op weg naar Saint-Nazaire, waar zich het enige droogdok langs de door de Duitsers bezette Atlantische kust bevond dat groot genoeg was het slagschip te kunnen opnemen.

Het dok in Saint-Nazaire, het Bassin de Penhoët, aan de brede monding van de Loire was een van de grootste in Europa en besloeg een gebied van zo'n 20 hectare. Toen tussen 1928 en 1932 het Franse passagierschip *Normandie* werd gebouwd, werd aan de zuidkant een nieuw droogdok aangelegd, afgesloten door schuivende sluisdeuren, 'caissons' genoemd. Dit dok had twee functies: om te dienen als toegang tot het binnenbassin en als droogdok waar de *Normandie* in onderhoud en reparatie kon worden genomen. De officiële naam van het dok was *Forme Ecluse Joubert*, maar in de wandeling werd het *Normandië-dok* genoemd. Het belang ervan voor de Duitse Kriegsmarine was dat door zijn afmetingen, 350 meter lang en 50 meter breed, het dok het enige was, groot genoeg voor de *Bismarck*, die een toegeladen waterverplaatsing had van 50.996 ton, en haar zusterschip de *Tirpitz*. Beide schepen hadden elk een lengte van 251 meter over alles, en een breedte van 36 meter.

De waarde van het droogdok als enige onderhouds- en reparatiebasis voor de *Tirpitz* na het tot zinken brengen van de *Bismarck*, was de Britten niet ontgaan. Drie maanden nadat de *Bismarck* naar de bodem van de zee was gezonden, begon

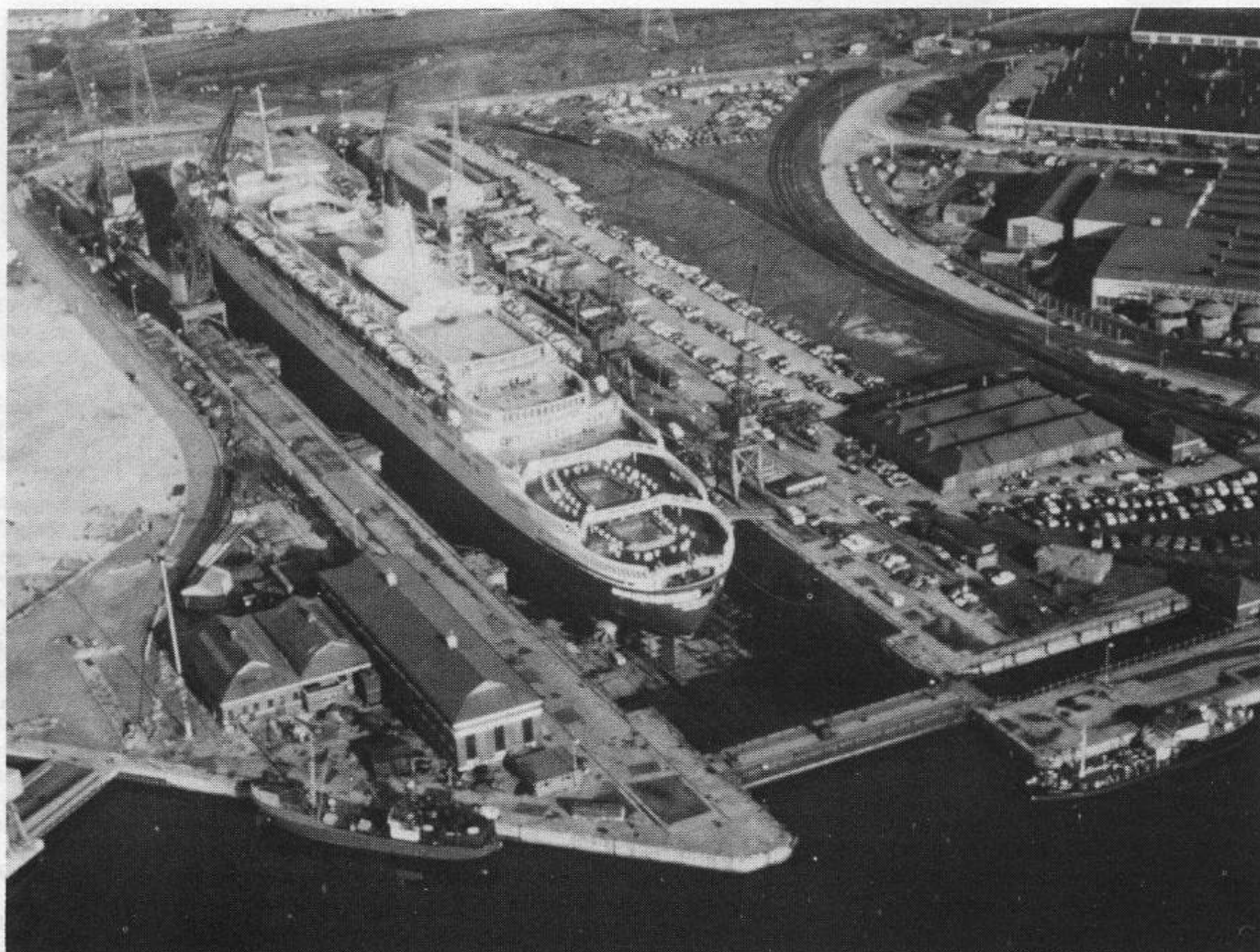
De *Forme Ecluse Joubert*, het Normandie-droogdok, was het enige aan de Atlantische kust waar de Duitse slagschepen *Bismarck* en *Tirpitz* voor reparatie en onderhoud konden dokken. Hier kwam de Britse marine pas achter toen de *Bismarck* zich op de Atlantische Oceaan vertoonde en het grootste oorlogsschip ter wereld HMS *Hood*, reeds na enkele salvo's tot zinken bracht. Tien maanden nadat de *Bismarck* naar de bodem van de zee was gezonden, werd een operatie beraamd om het dok onbruikbaar te maken, evenals zoveel mogelijk havenfaciliteiten. Operatie *Chariot*, die de geschiedenis is ingegaan als de 'grootste van alle raids', begon op zaterdag 28 maart 1942. Deze foto werd genomen door No. 1 PRU Squadron (Fotoverkenningssquadron) op de voorafgaande woensdag. (Crown copyright via Universiteit van Keele.)

de Britse admiraliteit dan ook koortsachtig naar middelen te zoeken het dok lam te leggen. Hoofd van de gecombineerde operaties (Combined Operations) was toen Sir Roger Keyes, de aangevoerde man om naar zijn inzichten te vragen aangezien hij in 1918 ook de plannen had ontworpen voor een raid op een haven, het toen door de Duitsers bezette Zeebrugge in België. Hij wilde een soortgelijke operatie uitvoeren maar dan beter en op grotere schaal. Verscheidene voorstellen voor het uitzenden van commando's werden in ogenschouw genomen. Om echter werkelijk vernielingen te kunnen aanrichten die de moeite waard zouden zijn, realiseerde de planners zich dat daarvoor een strijdmacht met een sterkte van enkele honderden mannen benodigd zou zijn. De ondiepten in de monding van de Loire maakten het echter voor grote schepen een riskante operatie.

Toen Lord Louis Mountbatten in oktober 1941 Sir Roger Keyes verving, meende ook hij dat het idee van een raid vanuit zee een onpraktisch plan was. Pas in januari 1942 kwam het voorstel ter tafel om tijdens springtij vaartuigen met weinig diepgang te gebruiken. Deskundigen werden ge-

raadpleegd, in het bijzonder kapitein W.H. Pritchard van de Royal Engineers die reeds de mogelijkheden had onderzocht vernielingen aan te brengen aan de dokinstallaties. Het resultaat daarvan was een uitpuilend dossier over het onderwerp, waarin zich ook de uitgewerkte bouwplannen bevonden van de reusachtige caissons of sluisdeuren. Indien deze konden worden vernietigd of buiten werking worden gesteld, dan zou de gehele haven ontoegankelijk zijn voor de *Tirpitz* omdat de andere sluisen niet breed genoeg waren om haar toegang te verlenen tot het binnenbassin.

Elk caisson, dat uiteraard hol was om hem als ballast met water te kunnen vullen, woog zo'n 1.500 ton en kon op rollers in een uitsparing in de dokwand worden geschoven. De machinerieën die het schuifmechanisme van de sluisdeuren bedienden bevonden zich in twee gebouwen aan de westelijke kant van het dok. Dichtbij bevond zich een pompstation voor het leegpompen van het dok. Vernietiging van een of meer van deze installaties zou de Duitsers voor grote problemen stellen het dok weer in gebruik te kunnen nemen. Tegelijkertijd onderzochten de plannenmakers

De plannenmakers hadden het voordeel dat zich in Southampton een vrijwel identiek droogdok bevond, het King George V dok. De commando's konden daar oefenen voor de operatie.

welke andere voorzieningen kwetsbaar zouden zijn voor een aanval, met gevolg dat de andere houten sluisdeuren toegevoegd werden aan de groeiende lijst aanvalsdoelen. Door vernietiging van deze sluisdeuren zou het binnenbassin onderworpen zijn aan de getijstromen, waardoor het gebruik ervan door U-Boten, die opereerden vanuit een massief bomvrij duikbootdok dat aan de westelijke zijde lag, zou worden beperkt. (zie *Toen en Nu* 55). Bruggen die toegang verleenden tot de haven kwamen tenslotte ook voor op het uiteindelijke plan dat 24 doelen bevatte: 8 sluisdeuren, 6 machine-installaties, 6 geschutopstellingen en 4 bruggen.

Op 6 februari legde Mountbatten het plan voor de Operatie Chariot ter goedkeuring voor aan zijn superieuren. Het ging ervan uit de Duitsers bij verrassing te overrompelen onder dekking van een afleidingsmanoeuvre van de luchtmacht die zou bestaan uit een aanval van Bomber Command. De commando-eenheid zou zich aan boord bevinden van een speciaal voor de actie geconverteerde torpedobootjager, die rechtstreeks naar de caissons zou varen. Het schip zou echter niet aanleggen, zoals in Zeebrugge was gebeurd, maar de zuidelijke caisson met volle kracht rammen. De commando's zouden dan aan land springen om hun verschillende taken uit te voeren, terwijl na een van te voren vastgesteld interval explosieven die zich aan boord van de torpedobootjager bevonden, tot ontploffing zouden worden gebracht.

De Admiraliteit, die reeds onder grote druk stond oorlogsschepen te leveren voor normale operaties, verbleekte bij de gedachte er vrijwillig een te moeten opofferen, ook al zou het eindresultaat van de operatie in haar eigen belang zijn. Aanvankelijk stelde zij voor een schip te gebruiken van de Vrije Fransen! Uiteindelijk echter werd een oude torpedobootjager uit de Eerste Wereldoorlog ter beschikking gesteld, die behoorde tot de 50 schepen van dit type die de Verenigde Staten aan Groot-Brittannië hadden geleverd, in ruil voor de verpachting van Britse bases aan Amerika in het Caraïbisch gebied. De torpedobootjager was de voormalige USS *Buchanan*, door de Britse marine omgedoopt in HMS *Campbeltown*.

Mountbatten wilde nog een destroyer om de mannen mee terug te nemen als zij op de wal hun taken hadden volbracht, maar hem werd meegedeeld dat daarvan geen sprake kon zijn, zodat daarvoor in de plaats genoeg moest worden genomen met een flottielje kleine houten motorbarkassen. Slechts gewapend met 20mm Oerlikons en Lewis tweelingmitrailleurs, zouden ze nauwelijks partij kunnen geven aan de kustbatterijen aan de wal. Zij hadden echter wel het voordeel klein van afmeting en zeer wendbaar te zijn, hoewel extra brandstoftanks aan dek hun kwetsbaarheid verhoogden als zij geraakt zouden worden. De bevelhebber van het marinegedeelte van de operatie was in handen van kapitein-luitenant ter zee (Commander) R.E.D. Ryder.

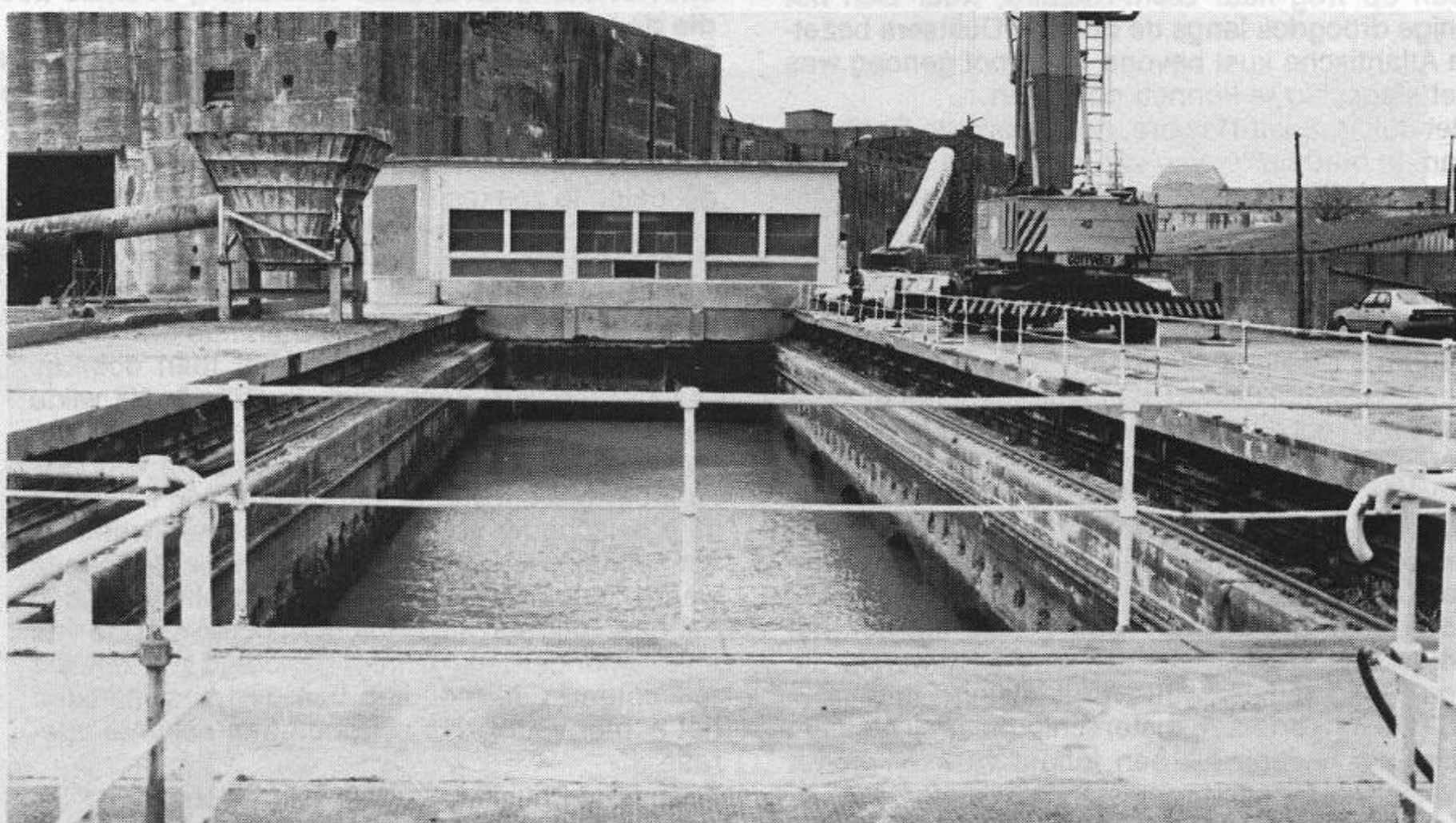
De landingstroepen stonden onder bevel van luitenant-kolonel Charles Newman, een vooroorlogs officier van de Territorial Army, ingedeeld bij het Essex Regiment, doch thans commandant van No. 2 Commando, een nieuw type gevechtseenheid, ontworpen als een zwaar getrainde, de vijand harde slagen toebrengende strijdmacht die in staat zou moeten zijn aan de andere zijde van Het Kanaal bijzondere opdrachten uit te voeren. De commando's kwamen voor het eerst in actie in juli 1940 tijdens de Operatie Ambassador. Zij voerden toen een raid uit op het door de Duitsers bezette eiland Guernsey (zie *Toen en Nu* 32). De vernielingstroepen, totaal 90 man, waren afkomstig uit No. 1, 3, 4, 5, 6, 9 en 12 Commando, stonden onder leiding van kapitein William Pritchard, wiens gedetailleerde kennis van de dokinstallaties hem de aangewezen man maakte voor deze taak.

Tegen de tijd dat de strijdmacht in maart in Falmouth was verzameld, werd deze versterkt met twee torpedobootjagers van de Hunt-klasse, HMS *Atherstone* en HMS *Tynedale*, en met een motorkanonneerboot, de MGB 314 die als hoofdkwartier voor Newman en Ryder moest dienen. De 16 Fairmile motorbarkassen, waarvan er vier

De vernietiging ervan werd toevertrouwd aan 1e luitenant Stuart Chant en zijn groep.

Boven: Van de reusachtige toegangsdeuren tot het dok, die werden geramd door de *Campbeltown*, woog alleen al het staal 7000 ton. De holle ruimte in de deuren kon worden gevuld met 680 kubieke meter water, waarvoor 1526 ton water moest worden verplaatst. Als het rammeien zou mislukken, of de sluisdeuren open zouden zijn, zou het tweede vitale doel het pompstation zijn, hier links op de foto. De vernietiging ervan werd toevertrouwd aan 1e luitenant Stuart Chant en zijn groep.

De derde kwetsbare plek was het windwerk waarmee de sluisdeuren werden bediend. Dit is het zuidelijkste windwerkgebouw dat het doelwit was van 1e luitenant Smalley en zijn mannen.

De oostelijke sluis leidde rechtstreeks van de rivier naar het Bassin de Saint-Nazaire. Hoewel de kolk tot op ruim 2,5 m was aangeslibd, was deze nog bruikbaar voor kleine schepen. Indien de sluisdeuren konden worden vernietigd, zou het inwaarts gelegen bassin onderhevig worden aan de getijstrooming, waardoor de bruikbaarheid ervan zou verminderen. Voor elk doelwit waren kleine vernielingsploegen samengesteld. 1e Luitenant Woodcock en zijn acht man hadden ook tot taak de draaibrug G (boven) op te blazen.

torpedo's aan boord hadden om tegen de sluisdeuren te lanceren, waren 34 meter lang en 6 meter breed. Zij hadden een maximum snelheid van 18 knopen. De voltallige bemanning bestond uit 12 man, maar nu zouden ze elk ook 15 commando's aan boord krijgen. Een motortorpedoboot, de MTB 74, voegde zich voorts ook bij het geheel met de taak het binnenbassin in te varen indien de caissons open zouden zijn, om daar haar torpedo's te lanceren tegen de U-Bootbunkers.

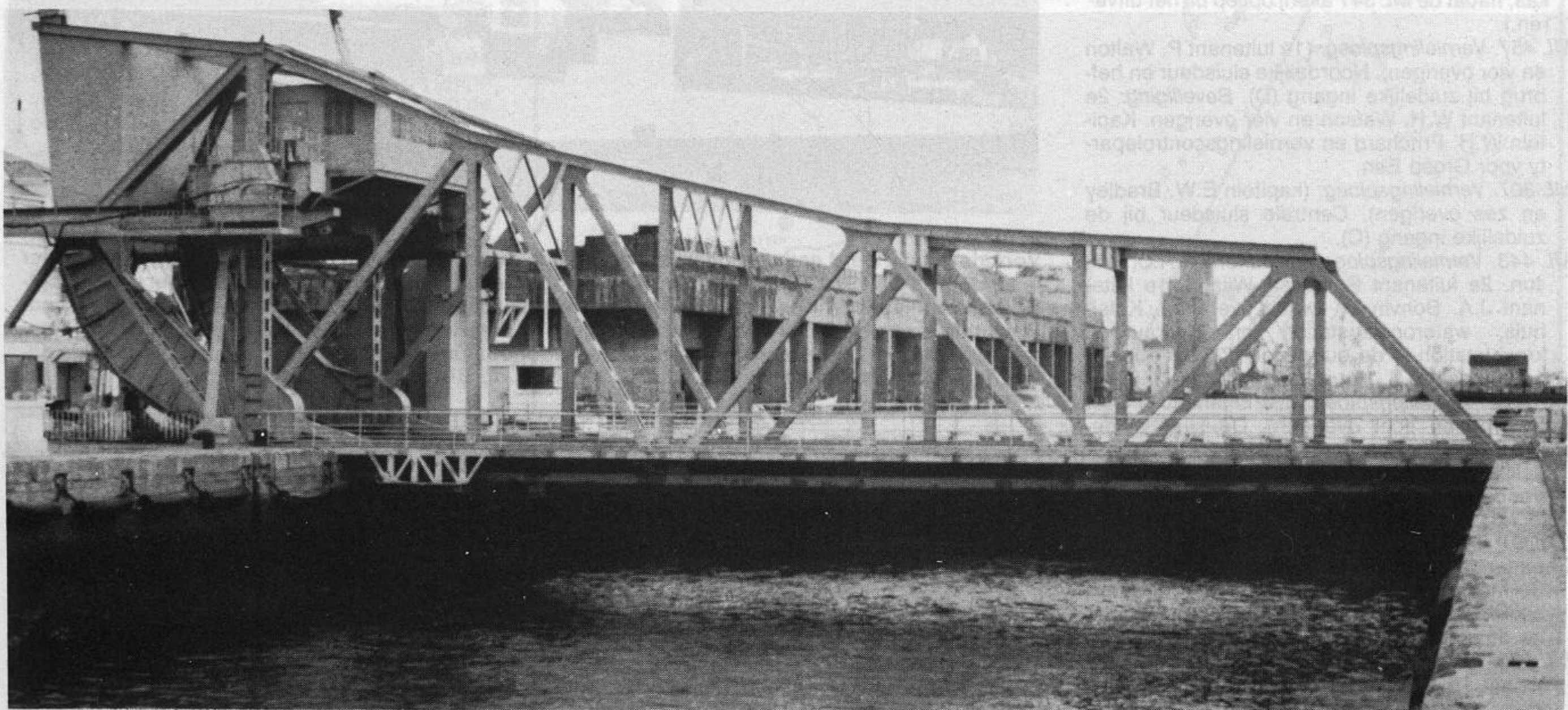
De *Campbeltown* zelf had een metamorfose ondergaan, zowel van binnen als van buiten. Haar silhouet was gewijzigd om het schip er uit te laten zien als een Duitse torpedoboot van de Möwe-klasse. De vier pijpen waren gereduceerd tot twee van ongelijke lengte die achteroverhielden. Om de misleiding nog een extra accent te geven zou een Duitse vlag worden gevoerd. Praktische toevoegingen waren acht Oerlikons op het bovendek en een 12 pondeur op het voorschip. Voorts waren de brug en het stuurhuis rondom versterkt met pantserplaten, evenals de verschansing, bedoeld om de commando's dekking te bieden als zij tijdens het rennen naar de wal beschoten zouden worden door handvuurwapens.

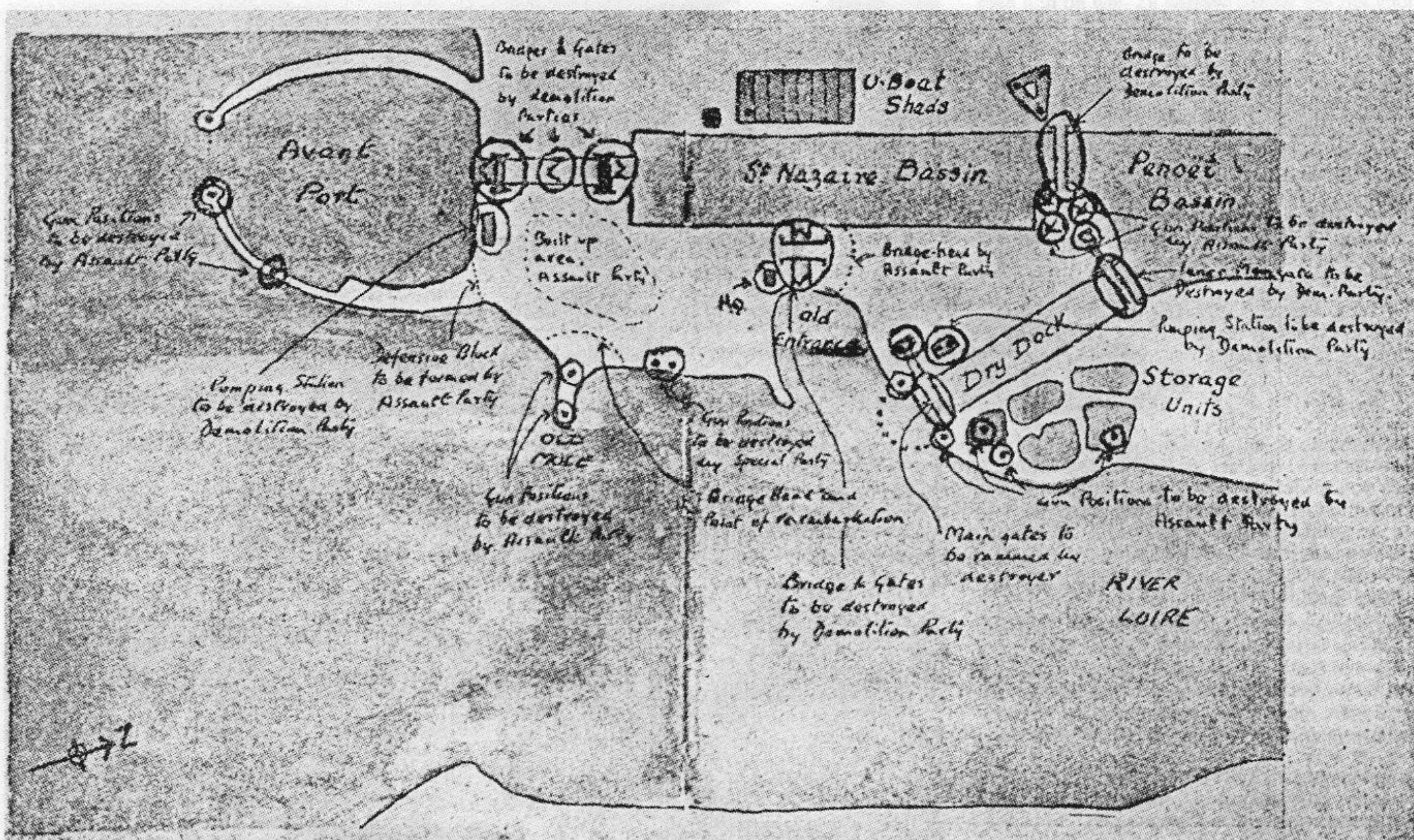
Onder in het schip was alles verwijderd dat onnodig was, zoals de torpedobuizen en de torpedo's zelf. Ook waren de olie- en watertanks voor deze reis, waarvan de *Campbeltown* niet zou terugkeren, leeggepompt tot het benodigde minimum om zo weinig mogelijk diepgang te hebben bij het passeren van de ondiepten in de monding van de rivier. Slechts een ding was in dit deel van het schip toegevoegd: een explosieve lading van 4½ ton, bestaande uit 24 Mk VII dieptebommen die in

Uiteindelijk zou deze groep aan boord van de ML 262 nimmer haar doel bereiken. De MTB 74 had echter torpedo's met vertraagde ontsteking op de sluisdeuren afgeschoten. Na de raid begonnen de Duitsers naast de oude, een nieuwe sluis te bouwen met een bomvrij dak. De weg die brug G kruiste liep via een tunnel de bunker in.

Boven: De hoofdtoegang naar het inwaartse bassin waar de U-Bootbunkers waren liep via de veel grotere zuidelijke sluis. De sluisdeuren hier en de draaibrug waren een taak voor kapitein Bradley (ML 307) en 1e luitenant Swayne (ML 306). Geen van deze barkassen slaagden erin hun mannen te debarkeren. Ook het team dat het krachtstation op de achtergrond moest aanvallen, kwam niet aan land. Onder: De grote hefbrug D was voor 1e luitenant Philip Walton en z'n ploeg van vier man. Hij werd gedood toen hij, liggend onder vuur, alleen een poging deed de springladingen aan te brengen.

zes met beton versterkte stalen kisten waren verpakt, bedoeld om het rammen van de caissons te doorstaan. De ontstekingen waren afgesteld om acht uur nadien actief te worden.

Voor operationele doeleinden was de strijdmacht in drieën verdeeld, waarbij iedere motorbarkas een zelfstandige groep vervoerde die tot taak had een aangewezen doel te vernietigen.

GROEP EEN

Commandant kapitein E.S. Hodgson.

De motorbarkassen formen zich over bakboord in kiellinie voor de landing op de oude strekdam.

ML 447. Aanvalsgroep: (kapitein D. Birney, 1e luitenant W.C. Clibborn en twaalf overigen). Vernietigt twee geschutopstellingen op de oude strekdam en vormt bruggehoofd aan de landzijde.

ML 341. Aanvalsgroep: (kapitein Hodgson, 1e luitenant N. Oughtred en twaalf overigen). Vernietigt geschutopstellingen op de oostelijke aanlegsteiger en vormt beveiligingspost aan de landzijde. (Deze groep nam deel aan de actie aan boord van de ML 446, een reserve barkas, nadat de ML 341 averij opliep bij het uitvaren.)

ML 457. Vernielingsploeg: (1e luitenant P. Walton en vier overigen). Noordelijke sluisdeur en hefbrug bij zuidelijke ingang (D). Beveiliging: 2e luitenant W.H. Watson en vier overigen. Kapitein W.H. Pritchard en vernielingscontroleparty voor Groep Een.

ML 307. Vernielingsploeg: (kapitein E.W. Bradley en zes overigen). Centrale sluisdeur bij de zuidelijke ingang (C).

ML 443. Vernielingsploeg: (1e luitenant A.D. Wilson, 2e luitenant P. Basset-Wilson, 1e luitenant J.A. Bonvin en twaalf overigen). Ketelhuis, wateropslagstation en hydraulisch krachtstation in de oude stad (Z). Beveiliging: 1e luitenant J.B. Houghton (in ML 307).

ML 306. Vernielingsploeg: (1e luitenant R.O.C. Swayne en acht overigen). De twee zuidelijkste sluisdeuren en de draaibrug bij de zuidelijke ingang (B). Beveiliging: 1e luitenant J. Vanderwerf en vier overigen.

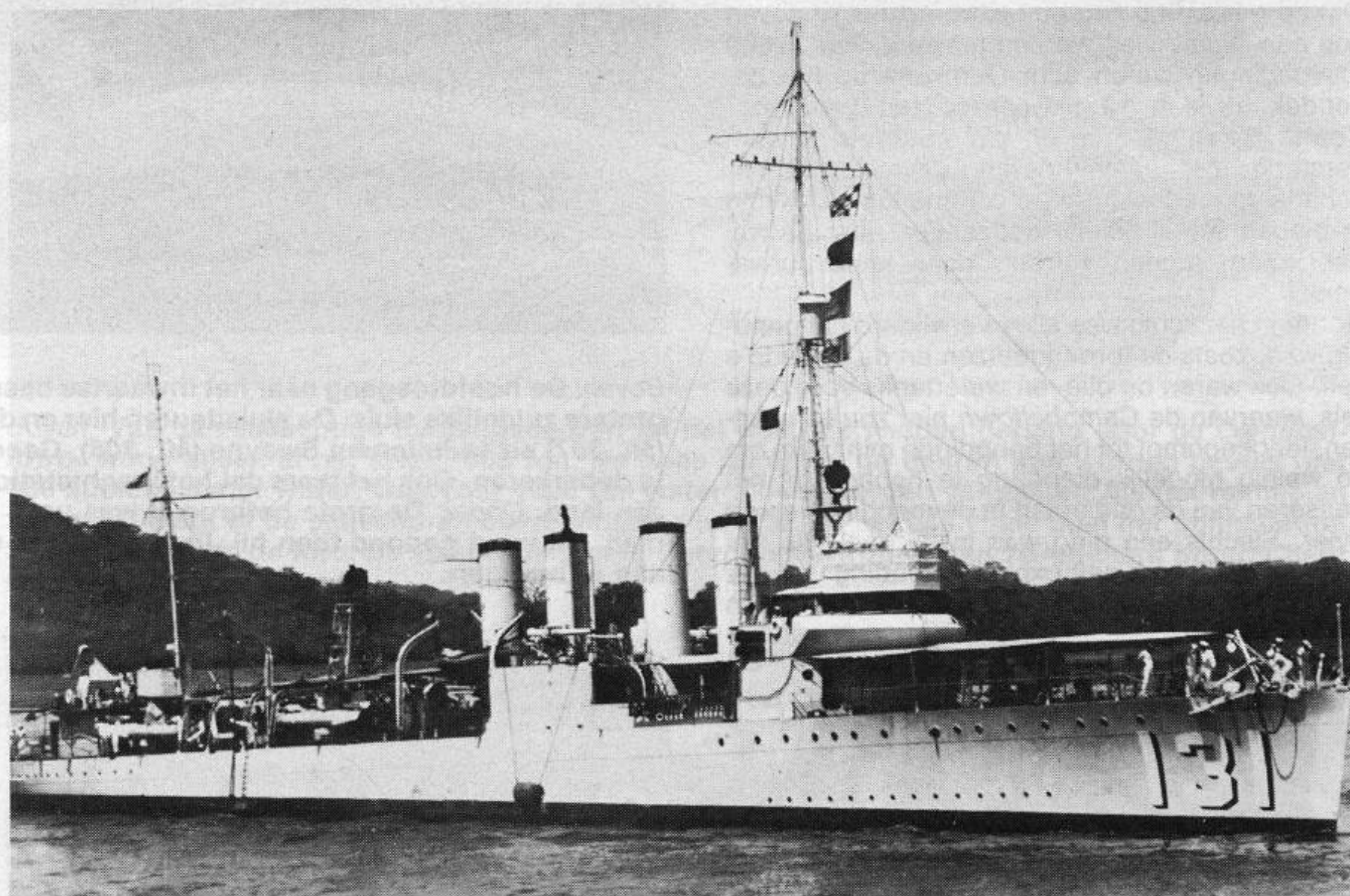
GROEP TWEE

Commandant kapitein M. Burn.

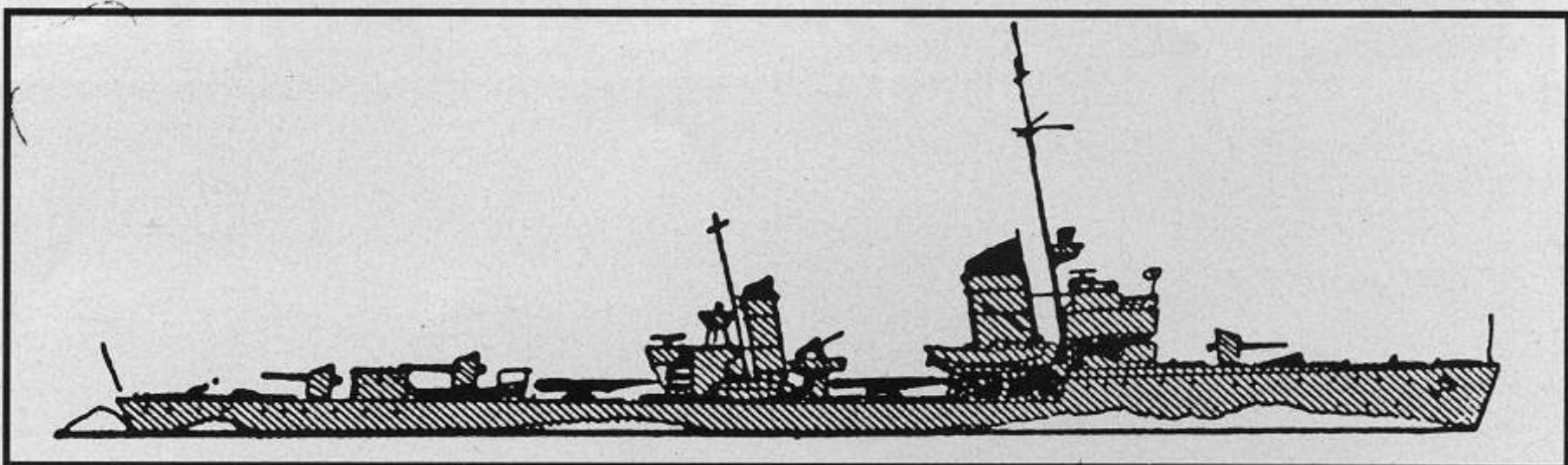
De motorbarkassen formen zich over stuurboord in kiellinie voor de landing bij de oude haveningang.

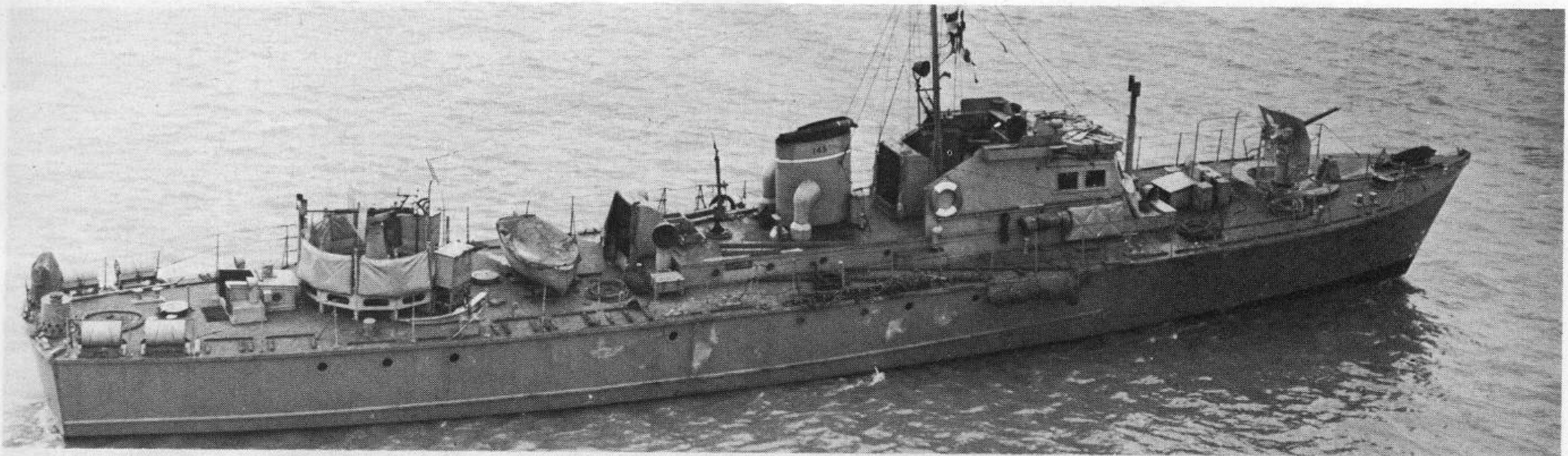
ML 192. Aanvalsgroep: (kapitein M. Burn, 1e luitenant T.G. Peyton en twaalf overigen). Vernietigt geschutopstellingen op de torens

Luitenant-kolonel Charles Newman was de commandant van de strijdmacht. Hierboven zijn schets met de diverse aspecten van de operatie. Het feit dat verscheidene ondergeschikte doelen niet konden worden vernietigd, doet niets af van het overweldigende succes waarbij het hoofddoel van de raid, het Normandiedroogdok, werd vernietigd.

Voor deze taak werd een verouderde, voormalige Amerikaanse torpedobootjager opgeofferd. Hier is zij nog de DD131 USS Buchanan. Zij maakte deel uit van de 50 torpedobootjagers die Groot-Brittannië in 1940 in ruil kreeg voor het afstaan van bases aan de VS op het Westelijk Halfrond. Het schip kreeg de naam HMS Campbelltown. Ter misleiding van de vijand kreeg zij voor de Operatie Chariot het silhouet van een Duitse torpedoboot van de Möwe-klasse (onder). Tijdens de nadering zou zij de Duitse vlag en pas op het eind de Britse marinevlag voeren.

Boven: Een Fairmile-motorbarkas, hier als de ML 145. De schepen waren van hout en boden de commando's aan boord nauwelijks bescherming. Overlevingskansen waren gering als deze scheepjes een voltreffer van zwaar geschut kregen. Van de zestien ML's die uit Falmouth vertrokken, slaagden er slechts twee in hun mannen min of meer compleet aan land te zetten. Onder: Luitenant ter zee 3e kl 'Micky' Wynn torpedeerde vanaf de MTB 74 de oostelijke sluisdeuren. (IWM)

grenzend aan de brug (M), en vormt beveiligende versperring. Een verdere taak in noodgeval eveneens gedetailleerd.

ML 262. Vernielingsploeg: (1e luitenant M. Woodcock en acht overigen). Twee sluisdeuren en de draaibrug bij de oude haveningang (G). Beveiliging: 1e luitenant R. F. Morgan en vier overigen.

ML 267 Commandogroep van luitenant-kolonel Newman.

ML 268. Vernielingsploeg: (1e luitenant H. Pennington en vier overigen). Vernietigt draaibrug aan de noordzijde van het duikbootbassin (F). Beveiliging: 1e luitenant M. Jenkins en vier overigen.

ML 156 en ML 177. Aanvalsgroep: (kapitein R.H. Hooper met de Troop sergeant-major Haines en 26 overigen). Groep met speciale opdracht twee geschutsofstellingen te vernietigen ten noorden van de oude strekdam indien deze bemand zijn; elk in het droogdok aanwezige schip tot zwijgen brengen en terugkeren bij stafreserve.

GROEP DRIE

Commandant majoor W.O. Copeland, en kapitein R.K. Montgomery voor controle op de vernielingen. Aan boord HMS *Campbeltown*.

Vernielingsploeg: 1e luitenant R.J.G. Burtinshaw en zes overigen vernietigen buitenste caisson indien de *Campbeltown* niet zou slagen; 1e luitenant S.W. Chant en vier overigen vernietigen het pompstation (H); 1e luitenant C.J. Smalley en vier overigen vernietigen aangrenzende keet waarin lieren voor openen en sluiten caisson. Beveiliging: 1e luitenant H.G.L. Hopwood.

Vernielingsploeg: 1e luitenant Gerard Brett en zes overigen vernietigen binnenste caisson (L); 1e luitenant C.W.B. Purdon en vier overigen vernietigen aangrenzende keet met lieren. Deze met elkaar samenhangende opdrachten staan onder leiding van 1e luitenant W.W. Etches. Beveiliging: 1e luitenant M.C. Denison.

Aanvalsgroep: (1e luitenant J. Roderick, 1e luitenant J. Stutchbury en twaalf overigen). Vernietigt de vier geschutsofstellingen onmiddellijk ten oosten van buitenste caisson; elimineert elke wachtpost bij de ondergrondse olietanks en vormt beveiligende versperring; gooit brand veroorzakende objecten in ventilatoren van de olietanks indien gelegenheid zich voordoet.

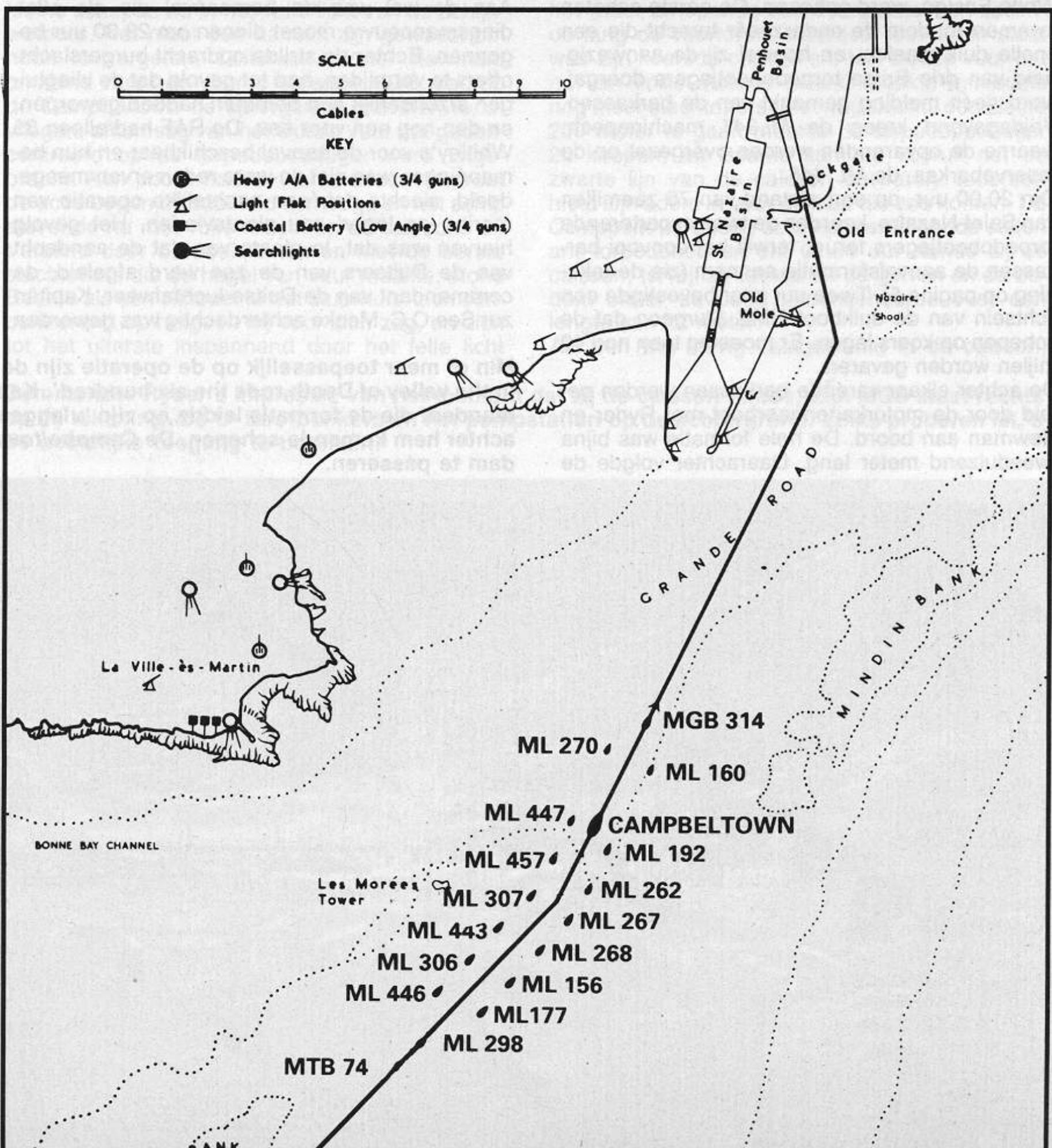
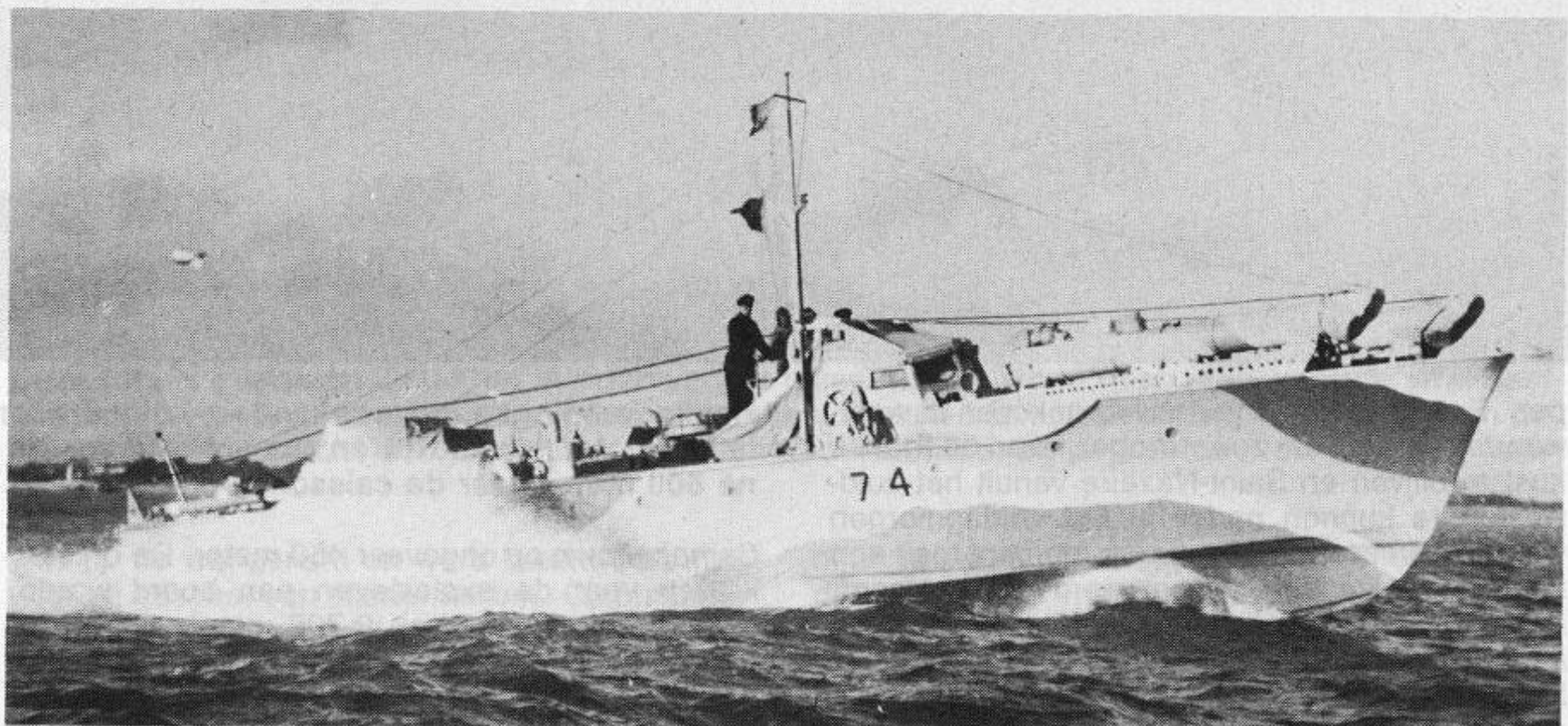
Aanvalsgroep: (kapitein D. Roy, luitenant J.D. Proctor en twaalf overigen). Vernietigt geschutsofstellingen op dak van pompgebouw, vormt bruggehoofd bij brug (G) ter dekking noordwaartse aftocht parties en gaan gevecht aan met elk vijandelijk schip in het duikbootbassin.

Het convooi zou worden geleid door de MGB 314 met HMS *Campbeltown* daarachter, en aan weerszijden de ML 270 en de ML 160 met hun torpedo's.

De totale sterkte van de strijdmacht was 611 man: 345 officieren en manschappen van de marine en 257 commando's. Voorts een medisch team van vier man en twee oorlogscorrespondenten.

De Aanval

De strijdmacht die de raid moest uitvoeren vertrok donderdag 26 maart kort na 14.00 uur uit Falmouth, onder bescherming van Spitfires die als het ware een parapluie vormden boven de sche-

pen. Er werd een grote omweg gekozen in west-waartse richting om zover mogelijk van de Franse kust te blijven en Saint-Nazaire vanuit het zuid-westen te kunnen naderen. Op vrijdagmorgen was er even een onaangenaam moment toen aan de oppervlakte een U-Boot werdesignaleerd. Een van de escorterende schepen, HMS *Tynedale* ging op onderzoek uit onder dekking van de Duitse vlag totdat zij binnen schootsafstand was genaderd, en de Britse marinevlag, de zogeheten White Ensign, werd gehesen. De eerste schoten kwamen rondom de onderzeeër terecht die een snelle duik maakte, en hoewel zij de aanwezigheid van drie Britse torpedobootjagers doorgaf, werd geen melding gemaakt van de barkassen. Vrijdagavond kreeg de *ML341* machinepech, waarna de opvarenden werden overgezet op de reservebarkas, de *ML 446*.

Om 20.00 uur, op een afstand van 75 zeemijlen van Saint-Nazaire, keerden de twee escorterende torpedobootjagers terug, terwijl het convooi barkassen de aanvalsformatie aannam (zie de tekening op pagina 5). Twee uur later bevestigde een lichtsein van de duikboot HMS *Sturgeon* dat de schepen op koers lagen. Er moesten toen nog 40 mijlen worden gevaren.

De achter elkaar varende barkassen werden geleid door de motorkanonboot met Ryder en Newman aan boord. De hele formatie was bijna tweeduizend meter lang. Daarachter volgde de

Het herkenningspunt voor kapitein-luitenant ter zee Stephen Beattie, commandant van de *Campbeltown*, was de vuurtoren aan het eind van de oude strekdam. Van daar af was het nog een kleine 500 meter naar de caisson. (Aerofilms)

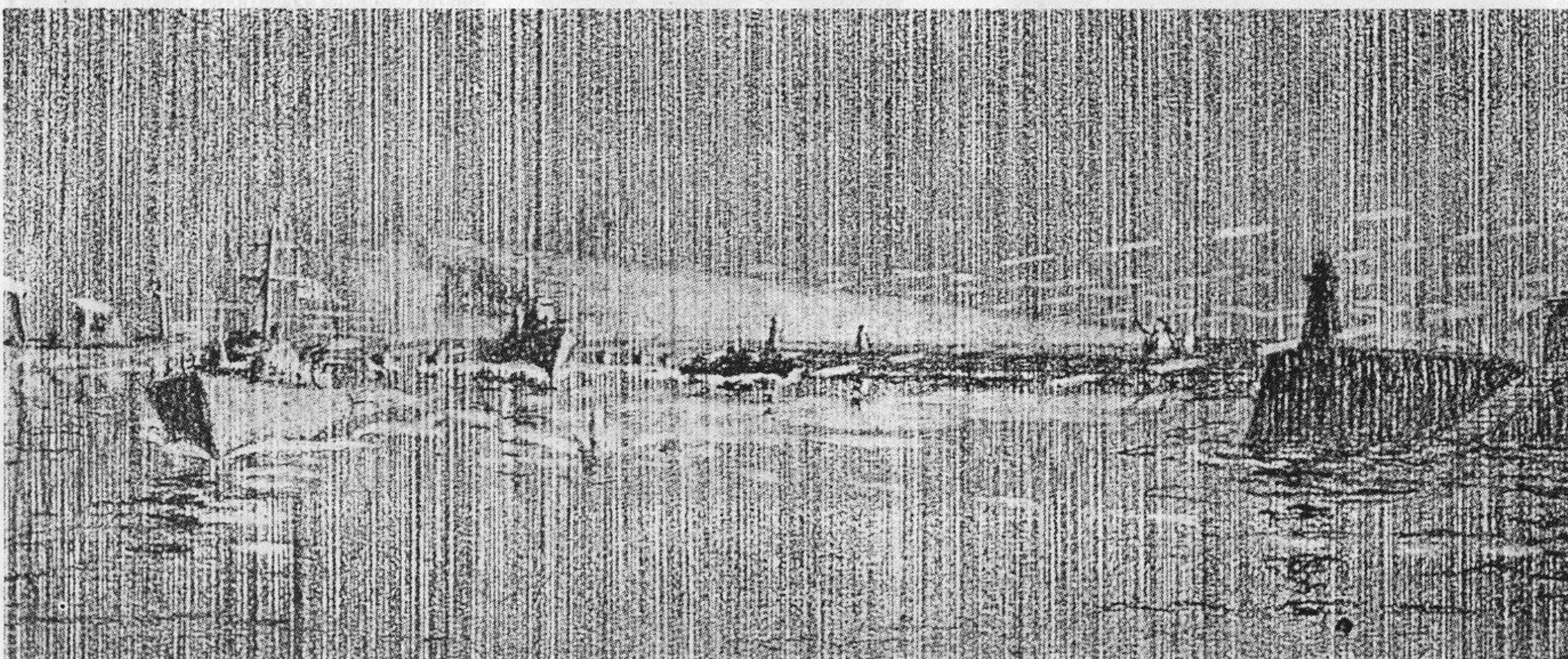
Campbeltown op ongeveer 450 meter. De ontstekingen voor de explosieven aan boord waren toen reeds afgesteld op 0.700 uur de volgende morgen. Om middernacht namen de aanvalsgroepen en vernielingsploegen hun alarmstellingen in.

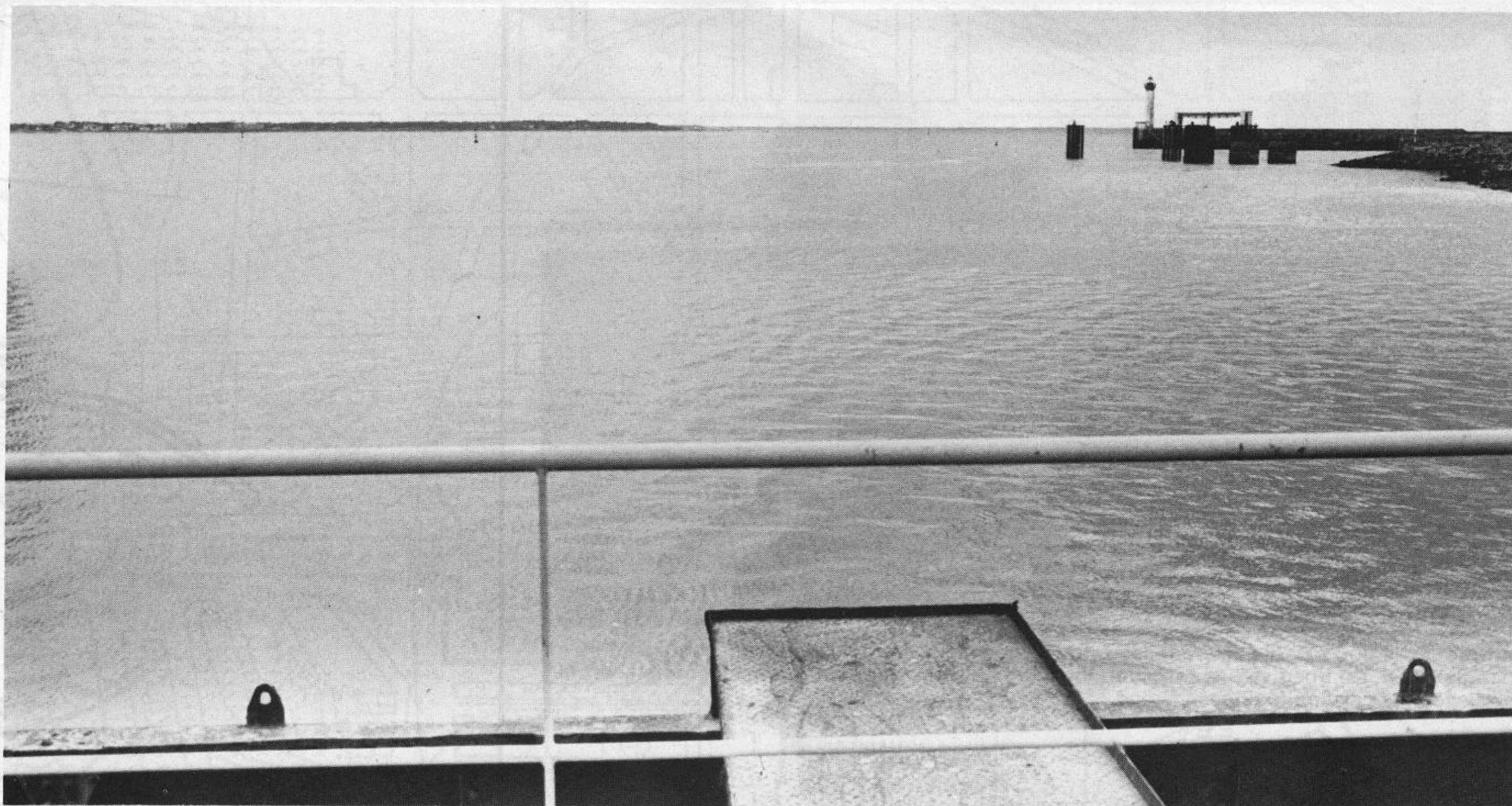
Aan de wal was de bomaanval die als afleidingsmanoeuvre moest dienen om 23.30 uur begonnen. Echter de strikte opdracht burgerslachtoffers te vermijden, had tot gevolg dat de vliegtuigen afzonderlijk hun bommen hadden geworpen, en dan nog een voor een. De RAF had alleen 35 Whitley's voor de aanval beschikbaar en hun bemanningen was niet de ware reden ervan meegedeeld, slechts dat 'een nachtelijke operatie van marine en leger' zou plaatsvinden. Het gevolg hiervan was dat, in plaats van dat de aandacht van de Duitsers van de zee werd afgeleid, de commandant van de Duitse luchtafweer, Kapitän zur See C.C. Mecke achterdochtig was geworden

door het vreemde gedrag van de vliegtuigen. Sommige daarvan lieten zelfs in het geheel geen bommen vallen omdat zij er niet in konden slagen hun aangewezen doelen aan de noordkant van de dokken te identificeren. Om middernacht seinde Mecke naar de Wehrmacht: 'Het gedrag van de vijandelijke vliegtuigen is onverklaarbaar en wijst erop verdacht te moeten zijn op landingen van parachutisten.' Toen berichten binnenkwamen om 01.20 uur dat een eskader kleine schepen bezig was de rivier op te varen, liet Mecke een waarschuwingsbevel uitgaan: 'Wees op Uw hoede voor landingen ...'.

Vijf minuten daarvoor had de commandant van de kustartillerie, luitenant ter zee 1e klasse (Korvettenkapitän) Dieckmann, zijn batterijen bevel gegeven zich paraat te houden om marinedoelen te beschieten, terwijl de luchtafweer, die een tweeledige rol had, zich voorbereidde op zijn kustverdedigingsstaak.

Min of meer toepasselijk op de operatie zijn de woorden van de Engelse dichter Tennyson: 'All in the valley of Death rode the six hundred'. Kapitein-luitenant ter zee Bob Ryder, de marinecommandant die de formatie leidde op zijn 'vlaggeschip' de *MGB 314*, maakte deze tekening van de achter hem komende schepen. De *Campbeltown* vaart in het midden, op het punt de oude strekdam te passeren.

Om 01.22 uur verlichtte een zoeklicht de kolonne vaartuigen die toen minder dan twee mijlen verwijderd was van de dokken, en twee kuststations de identiteit van de schepen opvroegen. Dit had Commander Ryder voorzien, en hij antwoordde in het Duits: 'Zijn op weg naar de haven conform bevelen'. Op dezelfde manier deed hij dat met het tweede station; verscheidene zoeklichten werden vervolgens gedoofd, en toen de nerveuze bemanning van een van de kanonnen aan de kust wat schoten loste, werd dat beantwoord met het sein dat op bevriende schepen werd gevuld. Met het uitwisselen van seinen was kostbare tijd en afstand gewonnen. Thans moest nog slechts een mijl worden gevaren - zes minuten op de klok. Op de *Campbeltown* gaf luitenant ter zee 1e klasse (Lieutenant-Commander) Stephen Beattie bevel de Duitse vlag te strijken en die te vervangen door de White Ensign. Tezelfdertijd hesen de barkassen hun eigen vlaggen: de strijd was begonnen.

Het bevel volgde het vuren te openen. Aan de acht 20mm mitrailleurs en de 12 ponder aan boord van de *Campbeltown*, waren enkele voor een torpedobootjager ongewone wapens toegevoegd: 3-inch mortieren die stonden opgesteld op het voordek. Op het moment dat zij begonnen te vuren, volgden onmiddellijk de Oerlikons, de Horchkiss mitrailleurs op de barkassen en de Brens van de commando's. Lichtspoorruitie

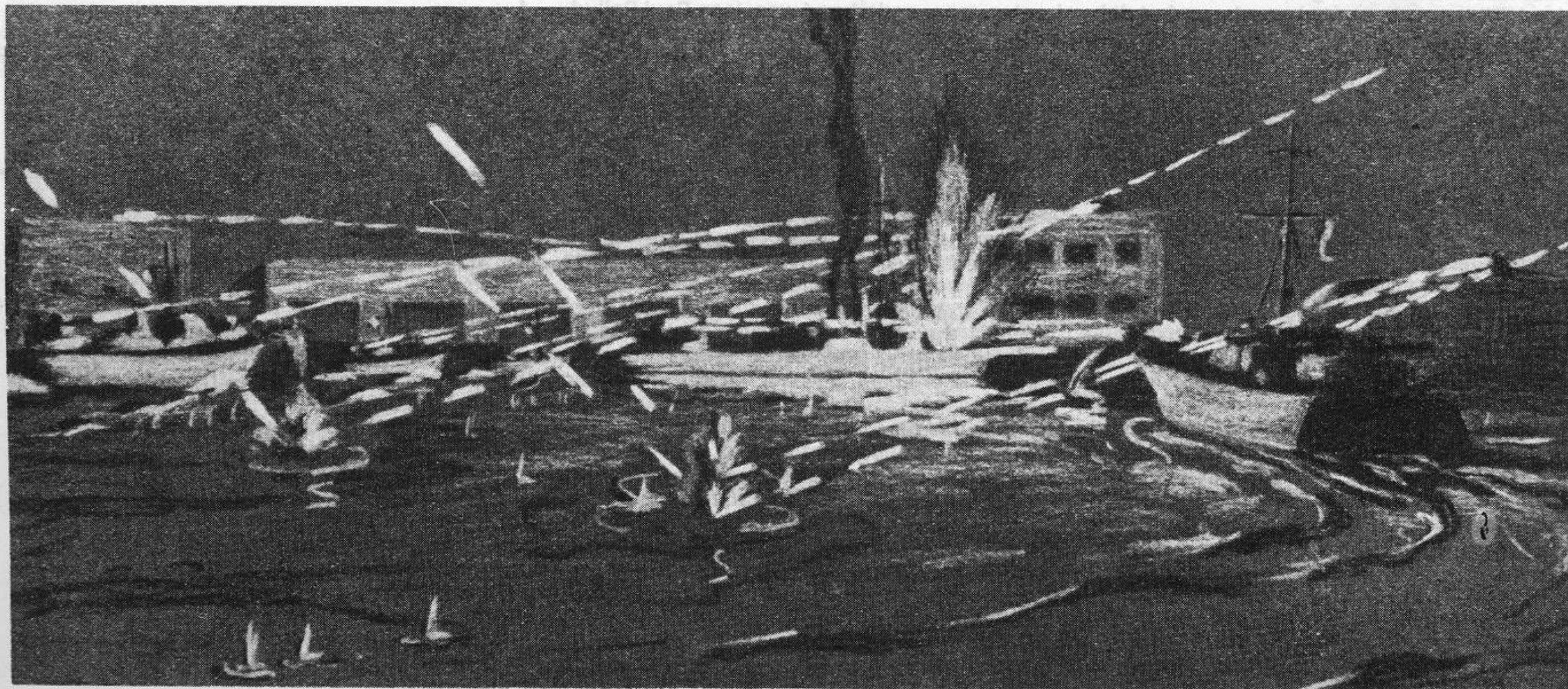
Deze foto is genomen vanaf het midden van de caisson, uitkijkend naar zee. De oude strekdam met vuurtoren liggen rechts. Men moet zich indenken hoe het er hier uitzag in de nacht van de raid. De rivier verlicht door zoeklichten en lichtspoorruitie, en de *Campbeltown* op weg naar deze plek.

was op de wal gericht en werd beantwoord met vuur uit geschut van allerlei kaliber. Commander Ryder vertelde later: 'Het is moeilijk de heftigheid van de aanval te beschrijven die aan beide zijden was ontzettend'. Terwijl de tegenover elkaar staande partijen op elkaar inbeukten, lagen de kleine schepen nu in het volle licht van de schijnwerpers. Het moet een aanblik zijn geweest om nooit te vergeten. Luitenant-kolonel Newman, omziend vanaf de voorop varende MGB, zag op de *Campbeltown* de springende granaten rondvliegen, afkomstig van het Duitse vuur dat geconcentreerd op de torpedobootjager werd uitgebracht. Aan boord had de commandant voordat de actie begon de snelheid verhoogd en het schip stevende nu met volle kracht op de caissons af. Verblind door de zoeklichten en met de eerste slachtoffers die de hagel van vuur maakte, stond Beattie als een silhouet in het stuurhuis, zich concentrerend op hetgeen hij voor zich zag, en zich tot het uiterste inspannend door het felle licht

heen te kijken. Over de laatste 900 meter moest de *Campbeltown* langs de buitenste arm varen van de Avant Port en de oude strekdam passeren voordat het droogdok in zich zou komen. Als bak gebruikte hij de vuurtoren aan het eind van de strekdam. Tot zijn geluk verlichtte een over het water zwiepende zoeklichtbundel een seconde lang de vuurtoren, waardoor Beattie in staat was zijn koers te corrigeren. Het Duitse vuur dat nu van korte afstand kwam, maakte inmiddels nog meer slachtoffers. Met nog slechts een kleine 200 meter te gaan maakte de torpedobootjager 20 knopen, en Beattie kon pal vooruit net de zwarte lijn van de caisson ontwaren. Iedereen hield zijn adem in voor de klap die zou komen. De *Campbeltown* sneed door het beveiligende stalen anti-torpedonet, en om 01.34 uur ramde zij de caisson, terwijl zij oprees uit de golven en de bodem onder de boeg uiteenscheurde over een lengte van 12 meter.

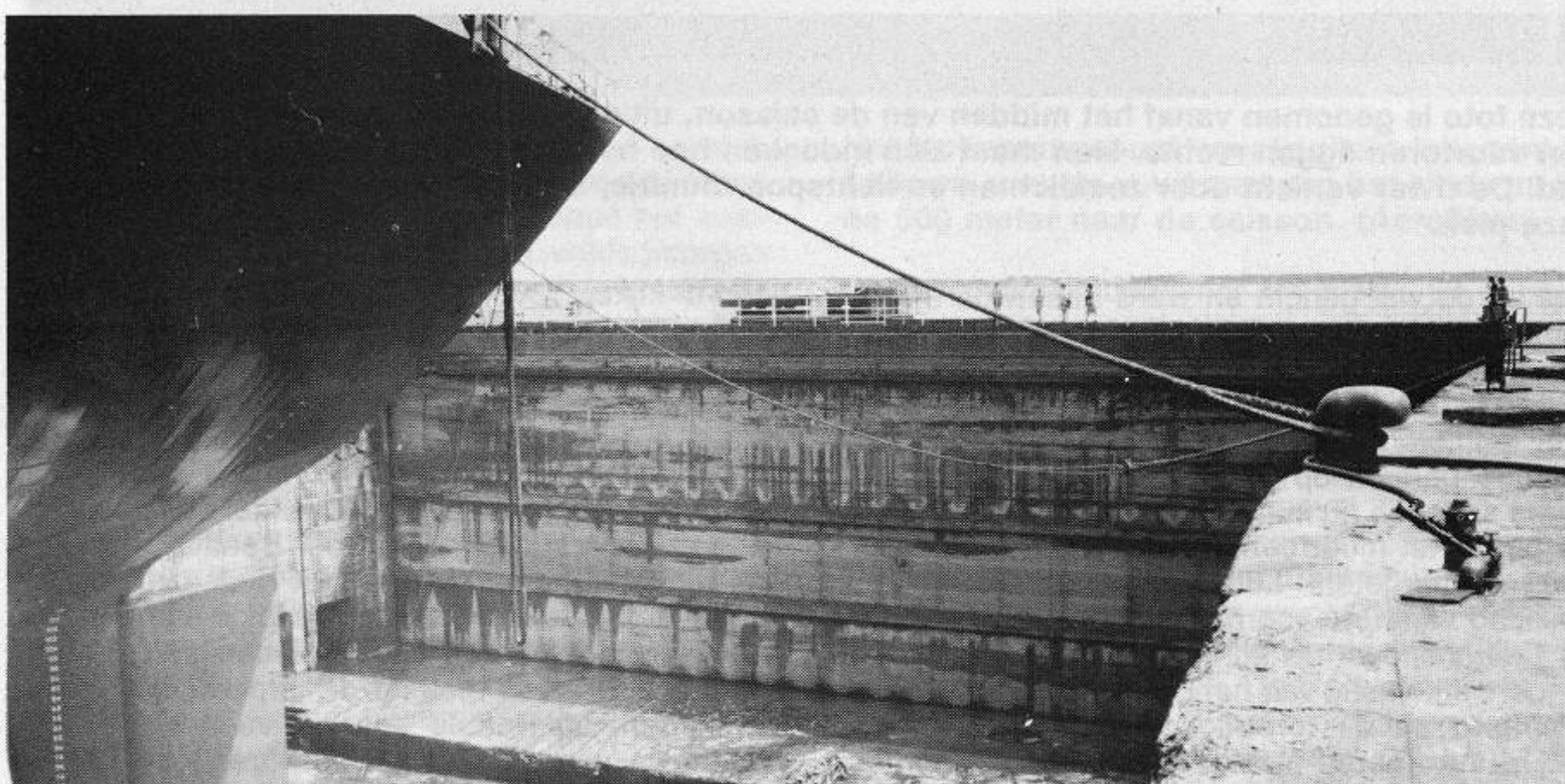
Als een wig stevig vastgeklemd in de caisson,

Commander Ryder's impressie van het moment dat zij de caisson ramde. Zijn MGB staat rechts op de tekening. De U-Bootbunkers en het pompstation op de achtergrond. Links proberen ML's de oostelijke toegang te bereiken.

Het Normandiedok was die zaterdag leeg, terwijl in andere droogdokken twee koopvaarders in reparatie lagen. De boeg van de torpedobootjager is als een sardineblikje opengereten, echter de reusachtige caisson is onbeschadigd.

Wij weten nu wat de Duitser die wat nonchalant op de boeg staat (geheel boven), nog niet wist: dat hij zich bovenop vijf ton explosieven bevond, die met het verstrijken van de tijd tot leven zouden komen, en mogelijk het zijne zouden kosten. Toen de *Campbeltown* uiteindelijk de lucht in vloog, werd de caisson uit zijn voegen gerukt door het gecombineerde effect van de explosie en de druk van het zeewater. De buitenste en binnenste caissons waren gebouwd door MAN in Duitsland en de ingenieur die ze had ontworpen werd naar Saint-Nazaire gehaald. De Duitsers hebben het Normandiedok nooit meer kunnen gebruiken. Ir Kessel had echter na de oorlog wel de leiding bij de bouw van een nieuwe Caisson in Duitsland. Intussen werd de noordelijke caisson naar de zuidelijke kant verplaatst, en in 1947 weer in gebruik gesteld. De nieuwe MAN sluisdeur werd toen aan de binnenzijde geïnstalleerd, en in april 1948 was een Liberty-schip het eerste dat weer van het dok gebruik maakte. De redactie bezocht Saint-Nazaire twee keer voor dit verhaal. Tijdens ons eerste bezoek was het dok vol water, maar naderhand was Jean Paul Pallud zo gelukkig het leeg aan te treffen, waarna deze foto kon worden gemaakt van een methaangas vervoerende reuzentanker, de *Ramdane Abane*.

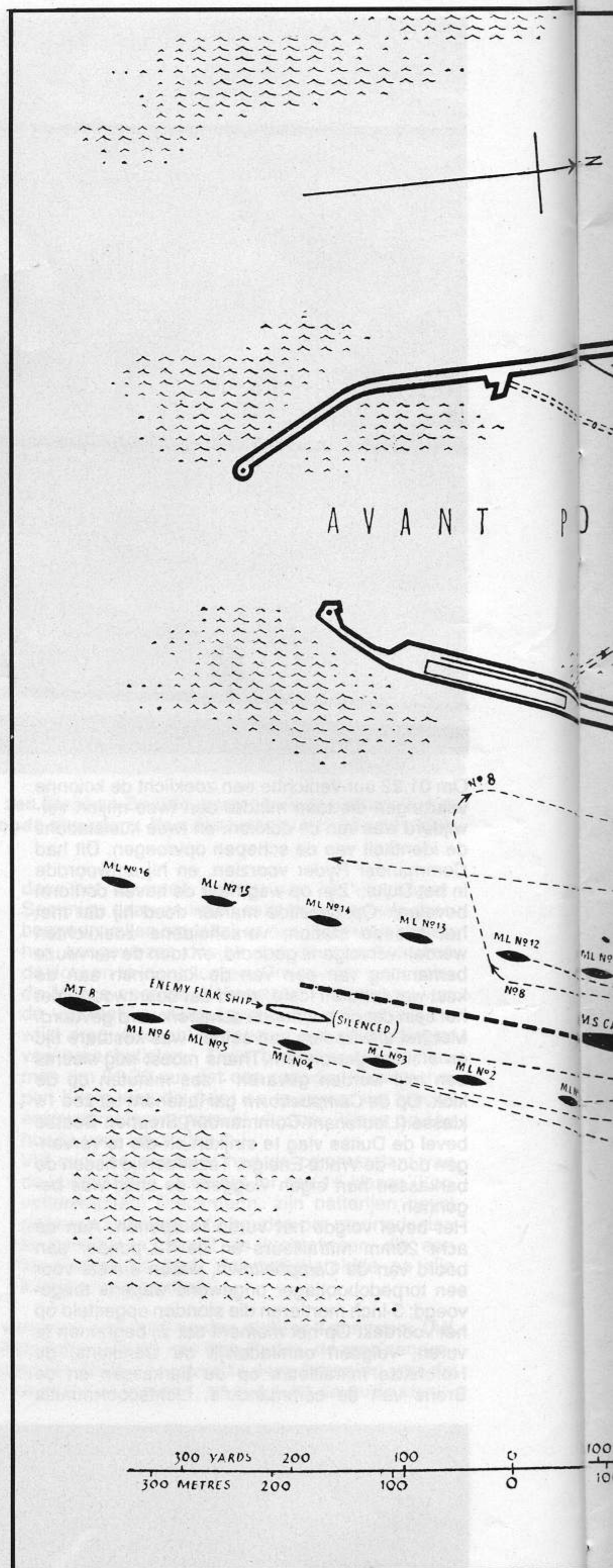
stak het voorschip boven de top uit. Degenen van de aanvalsgroepen en de vernielingsploegen van de commando's, die niet waren gewond, begonnen over de boeg te klimmen en bereikten het dok beneden via stormladders. Het Duitse vuur concentreerde zich op het gehavende schip, nu een hulpeloos doelwit. Benedendeks werden de kranen geopend om het schip te laten zinken, ten einde er zeker van te zijn dat de Duitsers niet de kans zouden krijgen de *Campbeltown* weg te halen voordat de explosie zou plaatsvinden. Toen het achterschip begon te zinken, liet Commander Beattie zijn bemanning via de motorkanonnerboot, waarmee luitenant ter zee 2e klasse (Luitenant) Curtis naar de oude sluisingang voer, overstappen op de *ML 177* die haar aanvalsgroep juist aan land had gezet.

Terwijl de commando's van de *Campbeltown* naar de wal stroomden, waarbij nog meer slachtoffers vielen, bereikten ook de motorbarkassen hun landingsplaatsen; de oude strekdam voor de over bakboord varende schepen en de 350 meter noordelijker, dichtbij de *Campbeltown* liggende oude oostelijke sluisingang, voor de over stuur-

boord varende barkassen. Echter, zonder enige pantserbeveiliging, kregen de kleine scheepjes op hun weg naar de landingsplaatsen, er behoorlijk van langs. De *ML 192* kreeg in de buurt van de strekdam een voltreffer, boorde zich door de over links varende linie schepen, om vervolgens tegen de aanlegsteiger te worden geworpen. Slechts vijf commando's overleefden de voltreffer.

De *ML 262*, die eerst had geprobeerd de commando's aan de stroomopwaartse kant van de oude sluisingang, aan wal te zetten, werd beschoten door 20mm geschut, en bij een tweede landingspoging aan de andere kant van de ingang, raakte het vaartuigje onder hevig vuur verzeild. Met bijna iedereen dood of stervende aan boord, waren de overlevenden gedwongen hun in brand staande barkas, waarvan het geschut tot zwijgen was gebracht, te verlaten.

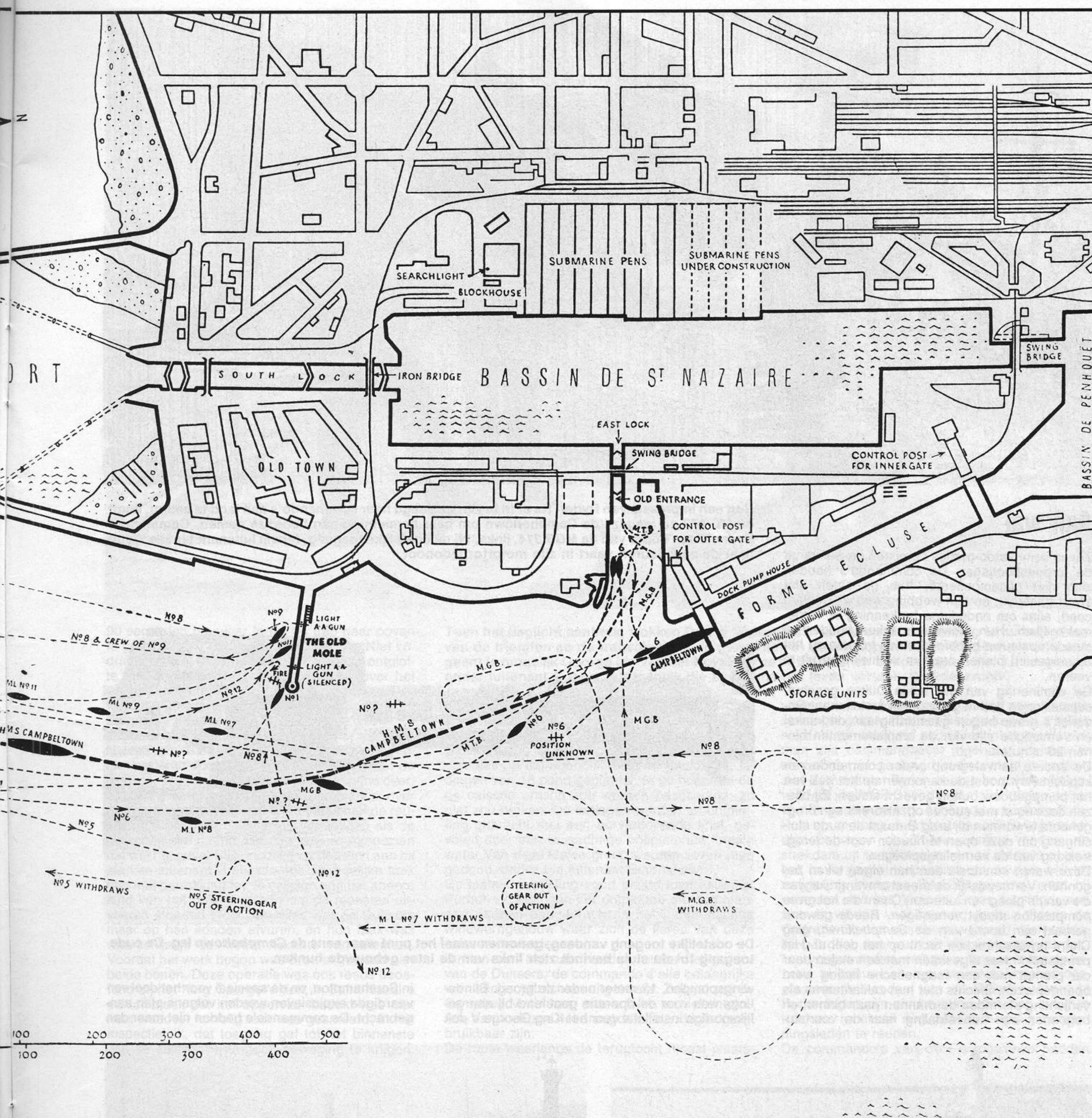
Daarachter kwam de *ML 267*. Zij slaagde erin haar landingsploeg aan wal te zetten, maar moest deze wegens het moordende vuur van de vijand weer aan boord nemen. Terwijl de *ML 267* zich verwijderde van de oude ingang, werd zij in brand geschoten en moest worden verlaten. Er waren

slechts drie overlevenden van de elf commando's aan boord.

De *ML 268* werd getroffen terwijl zij nog niet was afgemeerd. Door het vuur ontploften de brandstoftanks, waaruit fonteinen brandende benzine over het water werden gespoten. Hier bereikten slechts twee commando's de wal, terwijl de anderen verdronken of in de brandende vuurhel terecht kwamen.

De met torpedo's uitgeruste *ML 156* was al in het begin van het gevecht geraakt, waardoor de besturing van het vaartuig en een machine onklaar waren geworden. Alvorens het gehavende schip met doden en gewonden aan boord, gedwongen was zich terug te rekken, werd nog een poging gedaan de zwaar bewapende mijnenvager *Sperbrecher 137* te torpederen. Dit schip lag afgemeerd buiten de Avant Port, en was als doelwit gekozen aan de hand van luchtfoto's. De laatste barkas van de over stuurboord varen-

De mêlée op de rivier, zoals deze tijdens de oorlog in de pers kwam. Om redenen van veiligheid zijn de werkelijke scheepscodenummers achterwege gelaten. Overigens geeft de tekening een goede impressie van de verwarde toestand tijdens de actie.

de schepen was de ML 177. Op een of andere manier gelukte het haar het hevige vuur van de Duitsers en de brandende en stuurloos geworden schepen te ontwijken, en slaagde zij erin haar troepen bij de oude sluisingang aan wal te zetten en tevens, zoals wij zagen, de bemanning van de Campbeltown aan boord te nemen. De linie barkassen over bakboord hadden als landingsplaats de oude strekdam - een stenen constructie die ruim 7,5 meter boven zee uitstak en die slechts aan de stroomopwaartse kant toegankelijk was via een hellende afrit. De strekdam zelf werd beveiligd door een 20mm kanon op een betonnen emplacement, en een zelfde soort stuk aan de voet van de dam. Tenzij de verdediging kon worden uitgeschakeld, zou elke landingspo-

ging zelfmoord betekenen, afgezien nog van het feit dat de barkassen gevaar liepen met handgranaten te worden bestookt als zij langszij zouden komen.

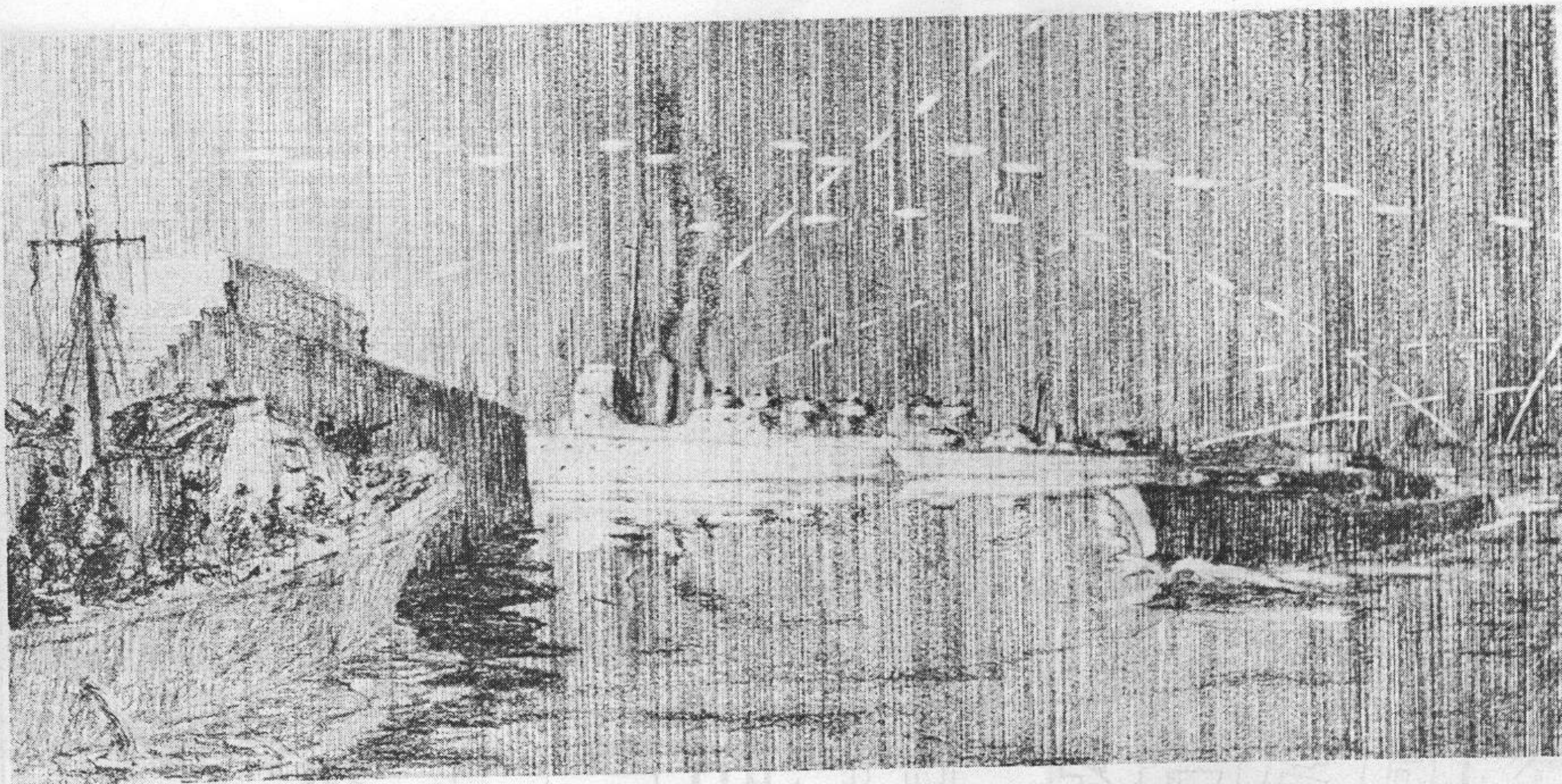
De ML 270 die vooraan voer, was stuurloos geworden en vormde een hulpeloos geworden doelwit, totdat zij er in slaagde zich terug te trekken. Achter haar kwam de ML 447, echter verscheidene van degenen die zich aan boord bevonden werden gedood voordat zij de dam bereikte. Daar werd zij teruggedreven door handgranaten en schoten uit handvuurwapens, raakte vervolgens in brand en moest worden verlaten.

De volgende barkas, de ML 457, hoewel ook aan boord daarvan slachtoffers vielen, gelukte het de afrit te bereiken, waarna haar troepen zonder pro-

blemen aan land werden gezet, die vervolgens onmiddellijk aan hun taak begonnen.

De ML 307 bereikte weliswaar de strekdam, maar zij schoot in de verwarring de afrit voorbij, en voer tegen een onderwatersperring op. Aan boord van deze barkas bevond zich een licht bewapende vernielingsploeg, en met te weinig vuurkracht aan boord om een landing te forceren, moest ook zij zich terugtrekken. Ook de volgende drie barkassen slaagden er geen van allen in hun troepen aan land te krijgen wegens de felheid van de verdedigers.

Het andere met torpedo's uitgeruste vaartuig, de ML 160, had geen troepen aan boord, maar had tot taak elk Duits schip aan te vallen dat een bedreiging vormde, en voorts moest deze barkas vuursteun geven aan de Campbeltown. Behalve het leveren van vuursteun vuurde de ML 160 ook haar torpedo's af op wat volgens de bemanning de Sperrbrecher 137 was.

Aan wal

Zeven commando-parties bereikten de wal vanaf de torpedobootjager. De commando's hadden zich niet gecamoufleerd, hun gezichten niet zwart gemaakt, en hun webbing was wit geblancoed, alles om onderlinge herkenning te vergemakkelijken. Hun individuele taken hadden zij steeds opnieuw beoefend en zij trokken nu het havengebied binnen om hun vernielingen uit te voeren.

De eliminering van de nabije Duitse geschutsofstellingen had hoge prioriteit en luitenant Roderick's groep begon geestdriftig aan dit karwei en vernietigde alle vier de emplacements binnen 20 minuten.

De andere aanvalsgroep onder commando van kapitein Roy moest de kanonnen op het dak van het pompgebouw buiten gevecht stellen. Zij bleven deze eerst met succes op, alvorens een bruggehoofd te vormen bij brug G naast de oude sluisgang om deze open te houden voor de terugtrekking van de vernielingsploegen.

Deze waren inmiddels aan hun eigen taken begonnen. Vermoedelijk de meest omvangrijke was die van de ploeg van luitenant Chant die het grote pompstation moest vernietigen. Reeds gewond geraakt aan boord van de *Campbeltown*, ging Chant onverschrokken recht op het doel af. Het pompstation was afgesloten met een stalen deur die prompt met een magnetische lading werd opengeblazen. Slechts met hun zaklantaarns als verlichting stormden de mannen naar binnen en begonnen aan hun afdaling naar de voortstu-

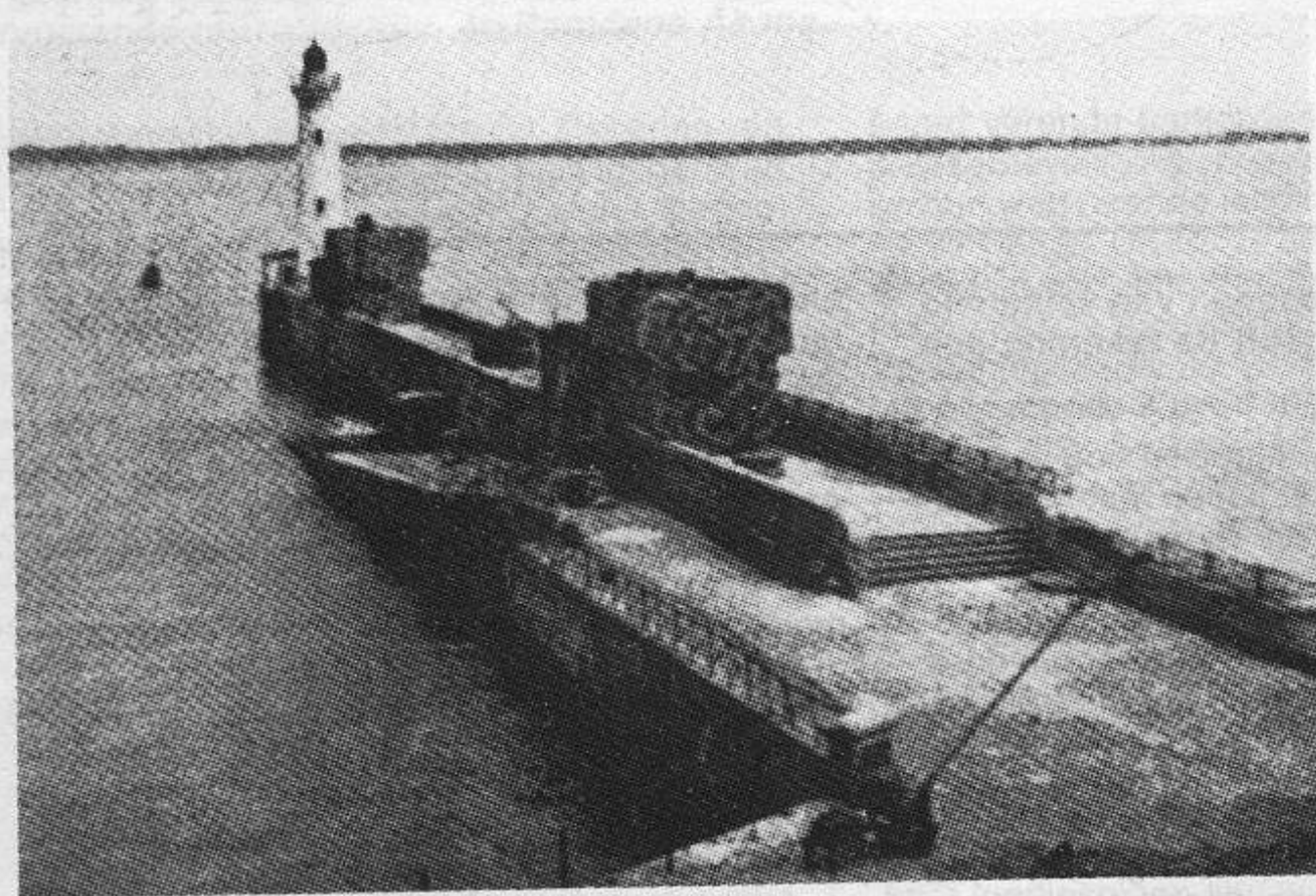
Nog een impressie van Ryder. Na er in te zijn geslaagd haar commando's aan land te zetten, komt de *ML 177* nu langs de *Campbeltown* om haar bemanning aan boord te nemen. Commandeer Ryder is aan boord van de *MGB 314*, links, bij de oostelijke toegang, terwijl luitenant ter zee Wynn naar de sluisdeuren vaart in zijn motortorpedoboot.

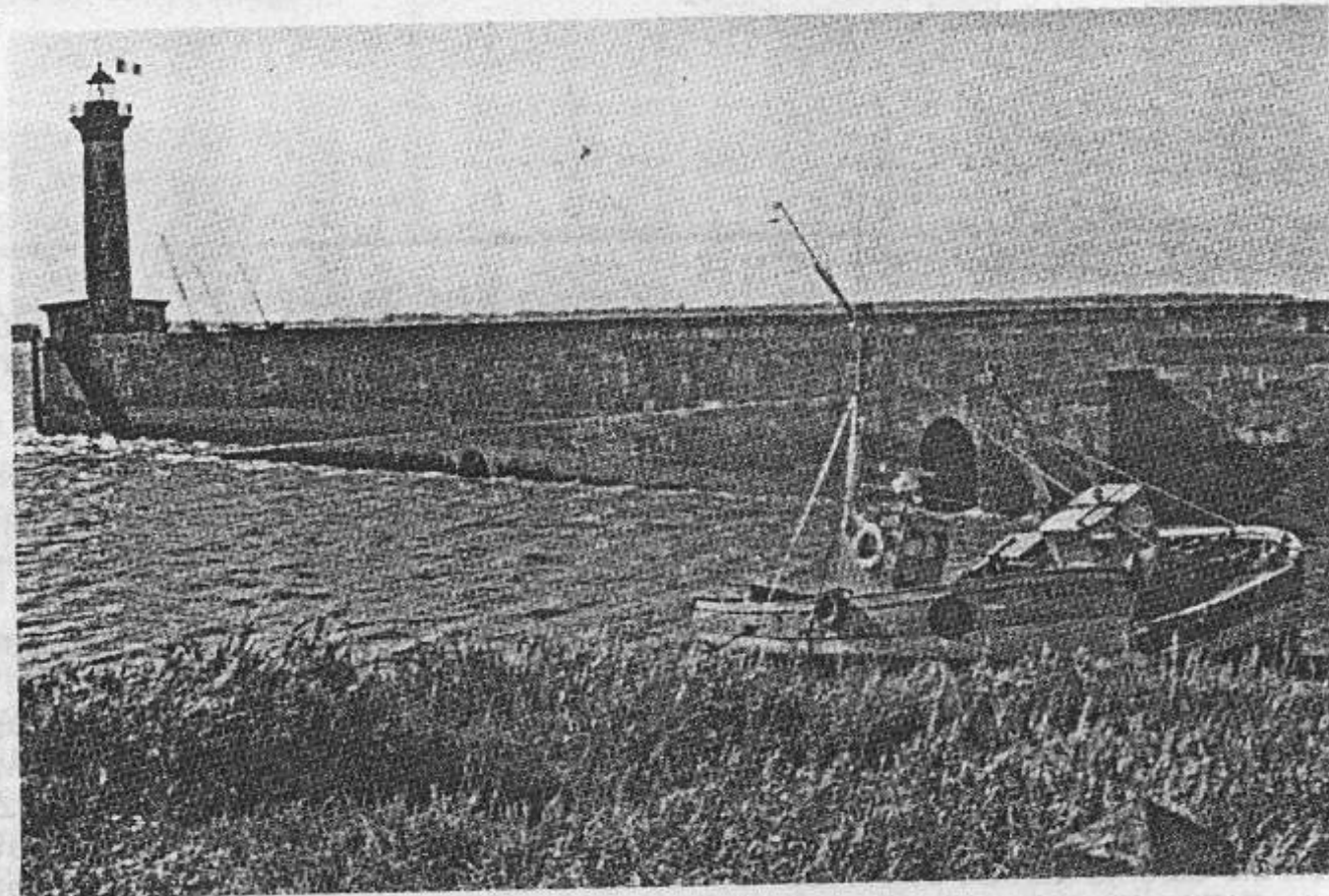
De oostelijke toegang vandaag, genomen vanaf het punt waar eens de *Campbeltown* lag. De oude toegang tot de sluis bevindt zich links van de later gebouwde bunker.

wingspompen, 12 meter onder de grond. Blindelings was voor de operatie geoefend bij een gelijksoortige installatie voor het King George V dok

in Southampton, en de speciaal voor het doel vervaardigde explosieven werden volgens plan aangebracht. De commando's hadden niet meer dan

Links: De andere landingsplaats was de oude strekdam. Zoals uit de foto blijkt bevonden zich bovenop de dam twee geschutsofstellingen. Elk vaartuig dat zou willen afmeren zou te maken krijgen met de in zijn richting afgevuurde granaten. Niettemin slaagde *ML 457* erin haar mannen

aan land te zetten. Rechts: Thans is het een plek van bittere herinneringen. Deze foto werd genomen door een van hen die terugkeerde, Patrick St.G. Barry (*ML 307*), toen de St Nazaire Society in 1982 de operatie van 40 jaar daarvoor herdacht.

90 seconden om weer langs de trap naar boven te gaan en zich uit de voeten te maken. Niet zodra hadden zij dekking gezocht of de boel ontplofte met donderend geraas dat duidelijk over het gehele gevechtsterrein hoorbaar was, ook al werd het geluid gedempt doordat de explosie ondergronds plaatsvond.

Intussen had luitenant Smalley met vier man met succes explosieven geplaatst in de keet met lieren bestemd voor het openen en sluiten van de caisson. Van de keet bleef slechts een ruïne over. Luitenant Burtinshaw had het commando over een ondersteuningsgroep die tot taak had de reusachtige buitenste caisson te vernietigen als de *Campbeltown* daarin niet zou slagen. Aangezien dat wel het geval was, sloot zijn groep zich aan bij die van luitenant Brett, die een soortgelijke taak had met betrekking tot de caisson aan het andere eind van het dok. Degenen die dit moesten uitvoeren stonden bloot aan alles wat de Duitsers maar op hen konden afvuren, en hun taak was waarschijnlijk de meest riskante van allemaal. Voordat het werk begon was Brett al gewond aan beide benen. Deze operatie was ook reeds beoefend bij het King George V dok; in Saint-Nazaire echter bleek dat het oppervlak bedekt was met hout waaover korrelig teer was gesmeerd. In het inspectieluik, dat toegang gaf tot het binnenste van de caisson, was geen beweging te krijgen,

Toen het daglicht aanbrak, trokken Duitse 'Kriegsberichter' erop uit om verslag te kunnen doen van de triomfen en de tragedies van de gevechten in de afgelopen nacht. De gesneuvelde sergeant is mogelijk George Ide van het Royal Corps of Signals, en behorende tot No. 5 Commando onder luitenant Robert Burtinshaw die eveneens het leven verloor. (Bundesarchiv)

ondanks pogingen het te laten springen. Afgezien moest dus worden van het aanbrengen van explosieven in de holte van de caisson. Onder water werden aan de noordelijke kant (het droogdok was op dat ogenblik leeg) 12 explosieve ladingen van 18 pond geplaatst, in de hoop dat de de caisson ernstig zou worden beschadigd, zo niet zou breken. De ladingen werden tot ontplofing gebracht met een oorverdovende knal, gevolgd door een reusachtige opspuitende fontein water. Van deze kleine groep werden zeven man gedood, onder wie luitenant Burtinshaw.

De laatste vernieling vond plaats toen luitenant Purdon de ladingen liet ontploffen die zijn mannen hadden aangebracht in het aangrenzende windwerkhuis waar zich de lieren van deze caisson bevonden.

Binnen een half uur hadden, onder hevig vuur van de Duitsers, de commando's alle belangrijke vernielingsopdrachten uitgevoerd. Zelfs al zou de *Campbeltown* in haar missie falen en niet ontploffen, dan toch zou het droogdok maandenlang onbruikbaar zijn.

De route waarlangs de terugtocht moest plaats-

vinden lag in achterwaartse richting naar de oude sluisingang waar kapitein Roy de draaibrug bezet hield. In de nabijheid had luitenant-kolonel Newman zijn commandopost ingericht. Hij was er echter niet in geslaagd radiocontact te maken met Commander Ryder die aan boord was gebleven van de *MGB 314*, die van alle kanten onder vernietigend vuur lag. Achter de schildloze Pom-Pom op de boeg, deed matroos Bill Savage moedige pogingen de Duitse posities rondom de strekdam uit te schakelen, en hij slaagde er dan ook in de geschutopstelling op de dam zelf tot zwijgen te brengen. Dodelijk gewond, werd hij postuum met het Victoria Cross begiftigd, een van de vijf die voor moedig gedrag tijdens de Operatie Chariot werden toegekend. Herhaaldelijk getroffen door vuur uit alle richtingen, de deken vol gewonden, met geen man over om de kanons te bemannen, en met beide inschepingsplaatsen in handen van de Duitsers, terug te Ryder tegen zijn zin besluiten om zich terug te trekken, teneinde nog zoveel mogelijk bemanningsleden te redden.

De commando's van de *Campbeltown* hadden

Wat overbleef van het windwerkgebouw aan de noordelijke kant van het Normandiedok, nadat het was opgeblazen door 1e luitenant Corran Purdon en zijn mannen. (Bundesarchiv)

Boven en geheel onder: Een gevecht tot de dood erop volgde op de Quai Minéralier. Deze plek is een heel eind van de landingsplaatsen: ver voorbij het noordelijke uiteinde van de duikbootbasis naast het Bassin de Pen-

hoët. Waarschijnlijk liggen hier mannen van de vijfde commandogroep die werd geleid door 1e luitenant Burtinshaw. Zij voerden hier aan de andere kant van brug M een wanhopig laatste gevecht. (Bundesarchiv)

Hij betaalde met z'n leven toen zijn opdracht bijna was voltooid. Mogelijk is dit sergeant Robert Beveridge, die het symbool draagt van No. 5 Commando: twee gekruiste strijdmessen. Na zijn springladingen te heb-

ben geplaatst werd hij getroffen voordat hij ze tot ontploffing kon brengen.

Versterkingen stromen de stad binnen. De Duitsers grendelden alle uitvalswegen af, en begonnen een systematische klopjacht op de Britse commando's. Links: Deze goed uitgeruste matrozen betreden hier het gedeelte waar zich de pakhuizen bevonden, en waar 's nachts de meeste gevechten tot de laatste man hadden plaatsgevonden. (Bundesarchiv)

Rechts: Toen de oorlog vorderde, werd Saint-Nazaire het doelwit van geallieerde vliegtuigen om de duikbootbunkers daar te vernietigen. Veel van de stad, in het bijzonder de haven en omgeving, en de oude stad, werden totaal verwoest, echter niet de duikbootbunkers.

met hun acties veel succes geboekt, dit in tegenstelling tot de mannen die aan boord van de barkassen zaten, van wie slechts weinigen erin waren geslaagd aan land te komen. In de overbarkboord varende schepen bereikte alleen de ML 457 de strekdam om haar commando's aan wal te zetten. Deze groep bestond uit kapitein Bill Pritchard, de explosieven-expert van de operatie, op wiens aanwijzingen alle ladingen voor de verschillende doelen waren samengesteld, met inbegrepen die aan boord van de *Campbeltown*. Degenen die de lichtbepalende Pritchard dekking moesten bieden waren 2e luitenant Watson en vier overigen. Nadat het groepje zich had gesplitst, bereikte Pritchard als eerste de omgeving van de brug. Hij vroeg toen om twee 5-pond ladingen, en bevestigde deze aan twee schepen die afgemeerd lagen aan de zuidelijke kant van het Bassin de Saint-Nazaire. Na met deze niet-voorbereide actie zijn aandeel in de operatie met succes te zijn begonnen, begaf Pritchard zich met korporaal MacLagan op weg om de kleine brug te inspecteren bij de zuidelijke sluisdeuren, in de hoop daar een van de andere party's te ontmoeten. Aangezien er nog niemand te zien was, besloot hij het krachtstation te gaan bekijken, maar op de weg terug naar brug D aan de noordelijke kant van de sluis, liep hij pardoes tegen een Duitser op die hem met een bajonetsteek neerstak. Hoewel de Duitser onmiddellijk door MacLagan met kogels werd doorzeefd, bleek Pritchard dodelijk gewond. Teruglopend naar de kadekant ontdekte MacLagan dat er nog steeds niemand bij de brug was gearriveerd, ... alleen lag daar het dode lichaam van 2e luitenant Watson die sneuvelde toen hij, onder rechtstreeks vuur, op heldhaftige wijze probeerde de brug met explosieve ladingen te ondermijnen. De zuidelijke kant van het havengebied vormde het toneel van vele kleine schermutselingen toen op dat moment de ongeveer honderd commando's, zich een weg begonnen te vechten naar de commandopost van luitenant-kolonel Newman. Het geluid van ontploffingen uit diverse richtingen was een geruststellend gehoor, en tot dat ogenblik wist nog niemand aan de wal dat alle barkassen waren verdreven of vernietigd. Inschepping zou plaatsvinden vanaf de strekdam, maar toen Newman de rivier verkende, zag hij slechts een schouwspel van uiterste vernietiging. Uitgebrande rompen van barkassen die doelloos rondredren temidden van een hel van rook en vlammen, indrukken die nog werden verhevigd door het schijnsel van zoeklichten en het geluid van ontploffende granaten. Het was duidelijk dat er geen hoop bestond langs die weg terug te ontkomen.

Tactisch gezien zaten de commando's in een benarde positie nu zij waren afgesneden en volledig omringd door water. Voor hen was de enige uitweg over de zuidelijke sluis. Beide bruggen lagen echter onder vijandelijk vuur. De zuidelijkste brug was erg smal, en meer een voetbrug. Eroverheen trekken zou zelfmoord zijn. Een betere kans bood

Deze groep Duitsers trekt door de oude Rue du Four de Marsain en is via de draaibrug over de zuidelijke sluis, op weg naar de oude stad. Het krachtstation, in de omgeving waarvan kapitein Pritchard sneuvelde, bevindt zich links op de achtergrond. (Bundesarchiv)

Toen de stad na de oorlog werd opgebouwd, kregen sommige straten een nieuw profiel. Terwijl de oude straat met de brug een hoek maakte van 45 graden, is de nieuwe Boulevard de Verdun geheel recht.

de grotere hefbrug D aan de noordelijke kant. Terwijl Duitse versterkingen werden aangevoerd en daardoor de druk op hen groter werd, besloten de commando's zich vechtend een weg te banen, liever dan zich voetstoots over te geven. Newman had de overlevenden ingedeeld in kleine groepjes, en de leiders opgedragen te proberen naar het platteland te ontkomen waar de mannen zich zouden moeten splitsen in groepen van twee, om zo te trachten Spanje te bereiken. Om 15.00 uur was alles in gereedheid. Terwijl de gewonden werden verzorgd door hun kameraden, vochten de commando's zich een weg langs de kade en door de pakhuizen die aan de duikbootbasis grensden. Voor hen lag de brug ... Brug D ... de Brug der Gedachtenis (Bridge of Memories). De poging deze over te steken heeft sindsdien een plaats gekregen in de annalen der Britse krijgsgeschiedenis, naast zulke heroïsche gebeurtenissen als de Charge of the Light Briga-

Onder: Micky Burn en Paddy Bush worden hier zuidwaarts afgevoerd uit het pakhuizencomplex. (Bundesarchiv) **Onder rechts:** Deze overzichtsfoto, uitkijkend naar het zuid en genomen vanaf de bomvrije sluis, geeft een goede indruk van het linker strijdtoneel waar de commando's hun laatste gevechten voerden. Krijgsgevangenen werden naar het andere einde afgevoerd, moesten daarna rechtsaf brug D passeren, en gingen verder richting stad. De herbouwde oude stad ligt op de achtergrond in het midden. De zuidelijke sluis ligt rechts daarnaast. Een pakhuis gelijk aan dat op de foto onder is links zichtbaar.

De laatste Britten die werden gepakt. Alleen of met z'n tweeën, sommigen lopend, sommigen gewond, werden de commando's uit hun schuilplaatsen verjaagd, soms onder bedreiging met hun eigen wapen! **Boven:** De vestiging van de firma Hailaust-Gutzeit werd later vernietigd, en vervangen door een gebouw (onder) dat wat verderop aan de Avenue Demange ligt. (Bundesarchiv)

Boven: Aan het eind van de kade gaan de gevangenen rechtsaf en passeren de brug. 1e Luitenant Stuart Chant wordt hier gesteund door twee matrozen. Zijn groep werd gevangen genomen in Café Moderne. Rechts: Er is thans niets dat aan de vroegere scène herinnert; toch is het dezelfde hoek. Onder: Wat verderop echter, op de Place de la Rampe, bestaat nog steeds Café de l'Atlantique, echter wel herbouwd. Deze niet geïdentificeerde Schot draagt z'n okerleurige kilt voorschoot. Hij heeft zijn revolver afgegeven en moet ook z'n helm afstaan. Onder: Deze twee, helaas ook niet geïdentificeerde commando's kunnen ondanks hun misère nog lachen. Zij gaan richting Rue de l'Eglise. De vergelijkingsfoto toont de herstructurering van het stratenprofiel in dit deel van de stad. In 1942 maakte de weg een hoek van 45 graden met de zijkant van de zuidelijke sluis, maar loopt er nu parallel aan. (Alle Bundesarchiv)

Van alle afbeeldingen uit WOII is dit wel een van de meest tragische. Soldaat Tom McCormack, zeer ernstig gewond aan het hoofd, is stervende. De Duitse propagandamachine zou later deze foto verspreiden met het onderschrift 'Afbeelding van een Britse commando'; de Schot wacht hier nog naast Bunker Ost 6 op medische behandeling. (Bundesarchiv)

de tijdens de Krimoorlog (1853-1856) en het wapenfeit uit de Zoeloe-oorlog bij Rorke's Drift in Natal in de nacht van 22 op 23 januari 1879. Toen hielden 140 Britse soldaten bij Rorke's Drift 4.000 Zoeloe-krijgers tegen die de Britten eerder die dag bij Isandhlwana een zware nederlaag hadden toegebracht. Brigade-generaal (Brigadier) C.E. Lucas Philipps beschrijft het gebeurde in zijn boek *The Greatest Raid of All* in de volgende be-

Onder: Tom McCormack, die de kilt droeg van de Queen's Own Cameron Highlanders, wordt hier samen met andere gewonden op een vrachtwagen gezet bij Bunker Ost 6. Midden rechts: De auto stond hier op de hoek van de Place de la Rampe (zie luchtfoto op p. 21)

Ondertussen nadert Stuart Chant de geïmproviseerde ambulance.

Links: Eenmaal op de vrachtwagen worden Chant en de anderen afgevoerd - eerst naar het Duitse marinehospitaal in Hotel Hermitage in La Baule, en vervolgens naar het Hôpital St. Vincent in Rennes, bijna 100 km landinwaarts. Soldaat McCormack stierf daar twee weken later.

Rechts: Voor de auto ligt brug D die het symbool is geworden van alle heroïsche daden die op 28 maart 1942 in Saint-Nazaire werden verricht. (Bundesarchiv)

woordingen:

'Donald Roy, die een air uitstraalde alsof het hem allemaal niets kon schelen liep op het midden van de weg. Zoals hij daar voortschreed, met Newman naast zich, was hij een indrukwekkende, schitterende en inspirerende figuur. Vlak daarachter kwamen sergeant Rennie, Denison, Montgomery en Haines. Zij zagen de Duitse geweer-schutters aan de overkant van de brug omhoog klauteren en zich terugtrekken. Zij passeerden de schepen die Pritchard tot zinken had gebracht, liepen voorbij het dode lichaam van Philip Watson en gingen zonder mankeren, op grootse wijze, de Bridge of Memories over. Hun rubberlaarzen maakten een ploffend geluid op het wegdek van de brug, en om hen heen vlogen de kogels in het rond, ketsten af op het staal of gingen met een snerpend geluid rakelings over hun hoofden. Zij vormden nu een kleiner groepje; hun route werd gemarkeerd door overal verspreid liggende eigen en vijandelijke doden en gewonden. Voor allen die van het groepje deel uitmaakten was dit het meest inspirerende ogenblik van die nacht, overeenkomend met een ouderwetse charge dwars door het vuur en recht op de vijand af. De Britse geschiedenis kent meerdere glorieuze charges, en vele heroïsche aanvallen op stadsmuren en onneembaar geachte wallen en, hoewel op kleinere schaal en van bescheidener opzet, behoort de uitbraak van de Britse commando's bij Saint-Nazaire ook in deze reeks thuis. Zij geldt als een manifestatie van krijgshaftig en doelbewust optreden, en getuigt van een grote wilskracht en vastbeslotenheid tegenslagen niet uit de weg te gaan. Ook al was het doel niet een vijandelijk leger te verslaan, maar zich een weg te vechten naar de "grazige weiden achter de horizon", was het toch een staaltje van moed en onverzettelijkheid. De kantoorbediendes en bakkers, de advocaten en ingenieurs, de loodgieters en landbouwers, de studenten en postbodes, al dit soort mensen waaruit Charles Newman's legerij bestond, toonden in dit uur van de waarheid wat zij waard waren en wat de waarde was van hun commando-opleiding.'

Het einde was echter niet veraf meer. Het aanbreken van de dag was nabij en er was weinig tijd over een veilige plaats te vinden waar zij konden ontkomen aan de alarmkreten van de Duitsers, die hen zeker zouden achtervolgen. Toen Duitse patrouilles het gebied overstroomden, werden de mannen een voor een ingerekend. Luitenant-kolonel Newman en zijn groepje waren, om hun gewonden te sparen, gedwongen zich over te geven toen zij in hun schuilplaats, een kelder, werden ontdekt. Omdat zij commando's waren kregen de mannen een ruwe behandeling, en er zijn tenminste twee gevallen bekend van commando's die die nacht werden neergeschoten toen zij zich wilden overgeven.

De Duitsers hadden Saint-Nazaire nu geheel afgegrensd met versperringen op elke uitvalsweg, en zeker 5.000 infanteristen begonnen een huis aan huis onderzoek. Marinestrijdkrachten zuiverden het havengebied, en verzamelden de doden en gewonden, terwijl officieren en technische deskundigen zich aan boord gaven van

Hier sneuvelde 1e luitenant Walton bij een poging de brug op te blazen, en hier trachtten luitenant-kolonel Newman en de overlevenden uit hun enclave te breken. Voor degenen die het haalden werd het de 'Bridge of Memories'.

Na zijn terugkeer in Engeland ontving Commander Ryder het Victoria Cross. Zijn MGB was het laatste schip dat Saint-Nazaire verliet. Ook zijn kanonnier bij de pom-pom op het voordek, matroos 1e kl Savage, kreeg het VC, postuum. Commander Beattie die krijgsgevangen was gemaakt, ontving eveneens het VC. De commandant van het Duitse krijgsgevangenkamp las hem de overweging voor: 'als erkenning niet alleen wegens eigen moedig optreden, maar ook voor dat vericht door officieren en manschappen van een stoutmoedige scheepsbemanning'. Toen 3½ jaar later Charles Newman en de andere gevangenen werden bevrijd, hoorde het Ministerie van Oorlog pas de gehele toedracht uit de eerste hand. In juni 1945 volgden nog eens twee VC's: voor luitenant-kolonel Newman en sergeant Tom Durrant wiens daden aan ommezijde worden beschreven. Boven: Newman en Ryder trekken hier aan het hoofd van de overlevenden over brug D, tijdens de parade voor de onthulling van het Saint-Nazaire gedenkteken in 1947.

Zoals we hebben gezien moesten verscheidene barkassen hun pogingen staken om hun troepen aan land te zetten in verband met het hevige vuur van de vijand. Dit zeer tot ongenoegen van de commando's aan boord van de scheepjes, die het gevoel hadden dat zij hun kameraden in de steek lieten. Deze foto van een van de overlevenden drijvend temidden van olie en wrakstukken, werd de volgende morgen genomen. De *ML 306*, met aan boord de luitenant ter zee 2e kl Ian Henderson en 3e kl P.J. Dark en P.W. Landy, alsmede de vernielingsploeg voor de zuidelijke sluisdeuren, onder commando van 1e luitenant R.O.C. Swayne, werd 's morgens om halfzes op 45 mijl uit de kust, ontdekt door vijf Duitse torpedobootjagers. De barkas was toen op de terugweg naar het ontmoetingspunt met de *Tynedale* en de *Atherstone* die de landingsscheepjes naar huis zouden escorteren. De Duitse schepen waren op onderzoek uit naar een aanval op een U-Boot, de vorige avond. Zij ontvingen echter een bericht onmiddellijk naar Saint-Nazaire terug te keren in verband met een landing van de vijand. De motorbarkas, die geen partij was voor de Duitsers, had haar machine stopgezet in de hoop dat de torpedobootjagers voorbij zouden varen zonder haar op te merken. Het Duitse schip *Jaguar*, onder commando van luitenant ter zee 2e kl (Kapitänleutnant) Paul, verlegde echter met opzet z'n koers om te onderzoeken wat de schaduw aan bakboord betekende. Toen de *Jaguar* haar zoeklicht aanzette, werd de *ML 306* in het volle licht gezet. Onmiddellijk openden beide schepen het vuur. De verliezen op de barkas liepen

echter al spoedig hoog op door de hagel van vuur. De Duitse commandant schoot niet met z'n zwaarste wapens, in de hoop dat de tegen-

stander zich snel zou overgeven en hij waarschijnlijk een grotere buit kon bemachtigen. (Bundesarchiv)

De *Jaguar* die bleef vuren, veranderde toen van koers om de barkas te kunnen rammen. Terwijl bliksemsnel aan het stuurrad werd gedraaid, slaagde de *ML 396* erin met een ruk te ontkomen, waardoor vier mensen overboord raakten. De poging hen te rammen inspireerde de Britten om nog harder terug te vechten; het aantal slachtoffers nam echter toe, toen Kapitänleutnant Paul, geërgerd, z'n zwaardere luchtdoelkanons inzette. Hierdoor kreeg de brug van de barkas een treffer die Henderson en z'n stuurman doodde, en luitenant ter zee Dark verwondde. Toen matroos 1e kl Alder die de tweeling Lewis luchtdoelmitrailleur bediende, gewond raakte, nam sergeant Tom Durrant, die bij

de gevechten op de rivier al op drie plaatsen gewond was, het van hem over. Toen Paul in het Engels tot de overlevenden riep zich over te geven, antwoordde Durrant met een salvo. Paul gebruikte weer z'n scheepsroeper, maar de stervende sergeant, geheel onder het bloed door al z'n wonden, trof de brug van de Duitser met een welgerichte vuurstoot, waarbij de Duitse commandant op een haar na werd geraakt. Zich van de barkas verwijderend opende Paul opnieuw het vuur. Durrant's armen waren doorzeefd, evenals z'n benen, buik, borst en hoofd. Met nog slechts een dozijn mannen op de been, riep 1e luitenant Swayne dat het zo niet verder kon. Na de gevangenen aan

boord te hebben genomen, keerde de *Jaguar* naar Saint-Nazaire terug. De Britten werden aan land gezet op de kade bij de zuidelijke sluis in de Avant Port. *Links:* Een welverdiende sigaret voor Swayne, rechts en Landy, midden. Korporaal Evans zit met z'n rug naar de camera. *Rechts:* Hier is zichtbaar dat korporaal Evans sergeant Chappell op de draagbaar geruststelt. Soldaat Bishop is gewond aan het hoofd, terwijl soldaat Eckmann op z'n elleboog rust. (Bundesarchiv)

Een kort moment om uit te rusten. *Links:* Luitenant ter zee 3e kl Dark (geheel links), Swayne, met rug naar de camera (Landy aan het zicht onttrekkend), en hun mannen. Telegrafist Newman staat bij soldaat Eckmann, terwijl korporaal Evans, met z'n onderzeebootkiel om z'n nek, op de grond knielt. Op de foto zijn voorts herkenbaar soldaat Bishop, ma-

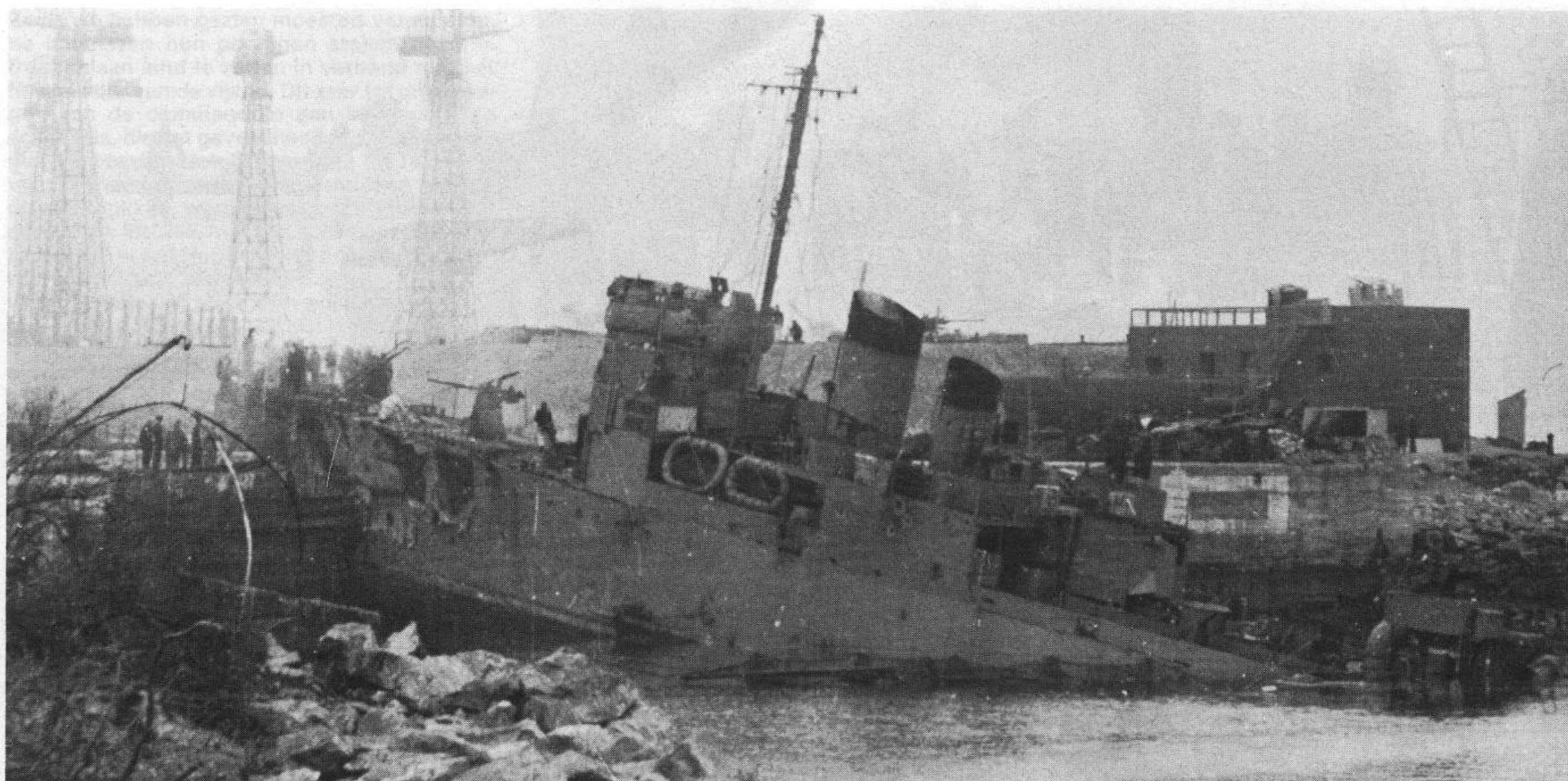

troos 2e kl Batteson, stoker Ritchie en dienstdoend sergeant Gallagher. *Rechts:* Dark, Swayne en Landy met soldaat Bishop lopen voorop bij het verlaten van de kade. Rechts helpt Ralph Batteson stoker Butcher. *Onder:* Swayne geeft een helpende schouder. (Bundesarchiv)

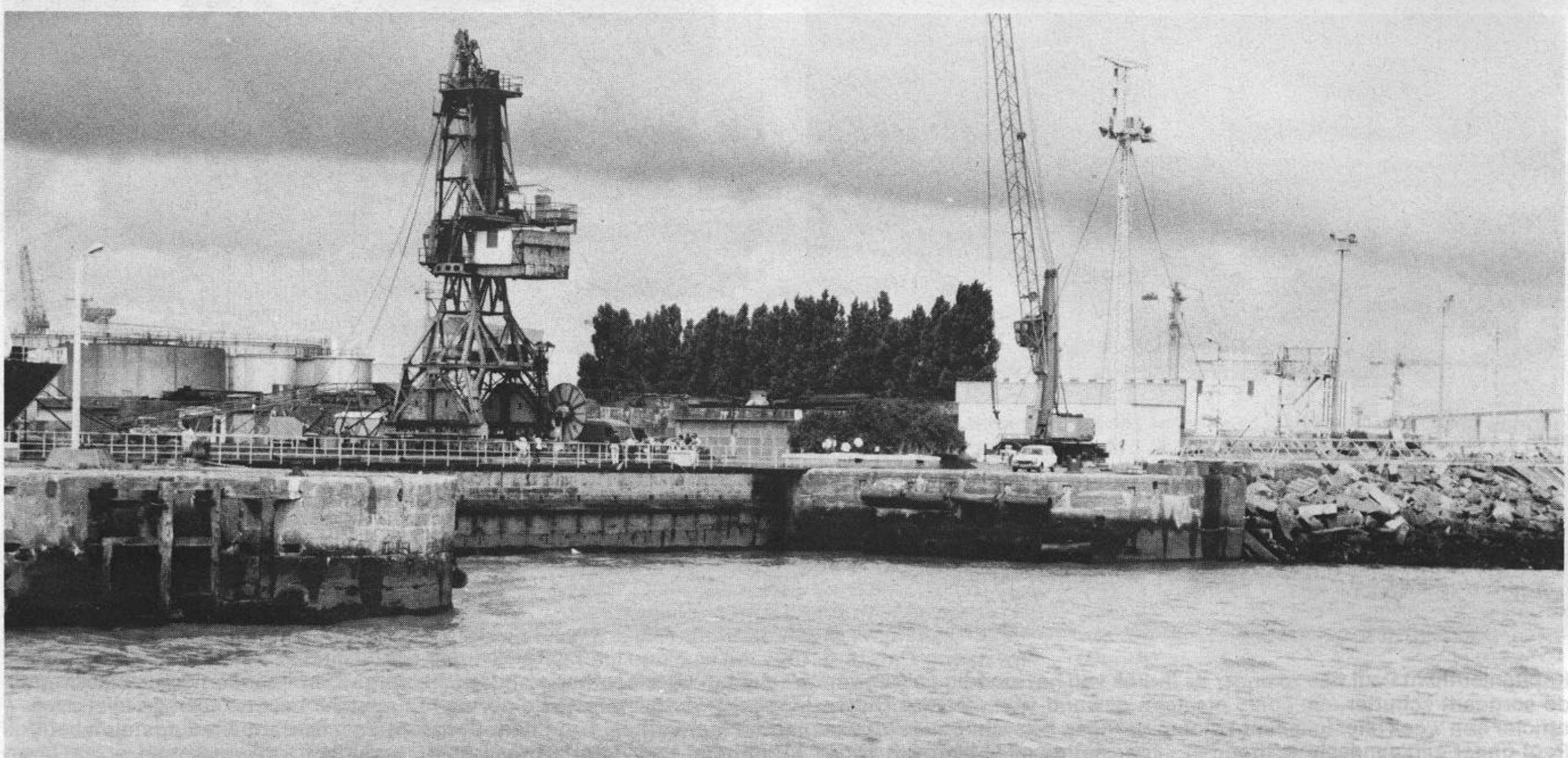
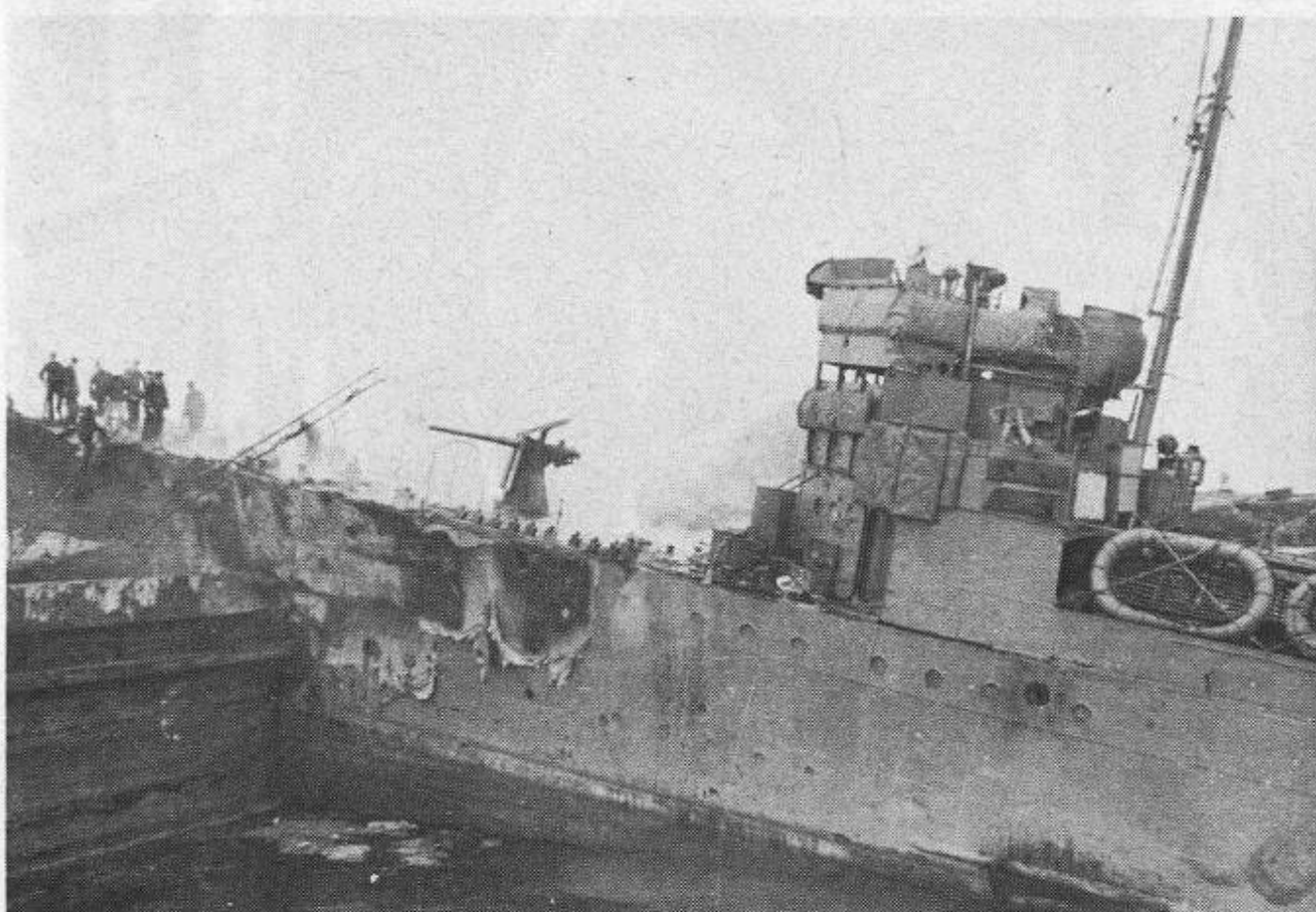
Kapitänleutnant Paul was zo onder de indruk van het moedig gedrag van de sergeant schutter, die op 25 plaatsen gewond was, dat een Duitse officier een week later luitenant-kolonel Newman bezocht om de lof van Paul onder zijn aandacht te brengen, 'voor het geval U hem wilt voor-

dragen voor een hoge onderscheiding'. De bijzonderheden van dit gevecht werden pas na de oorlog in Engeland bekend toen de overlevenden hun verhaal vertelden. Sergeant Tom Durrant werd postuum begiftigd met het Victoria Cross op 15 juni 1945.

Toen 1e luitenant Swayne en z'n mannen werden afgevoerd, lag de *Campbeltown*, hoewel zij die niet konden zien, nog steeds tegen de caisson aan. Het achterschip lag onderwater omdat vlak nadat zij de caisson had geraakt de buitenboordkranen waren geopend. De Duitsers waren volledig onbewust van het gevaar dat zich benedendeks bevond.

Zwermen klommen aan boord, terwijl anderen aan de kant bleven staan gapen om het vreemde schip te zien dat, varend met volle kracht, een sluisdeur had geramd. Het lijkt wel of de man *onder rechts* bezig is het schip te plunderen - is het de vlag die hij onder z'n arm heeft? (Bundesarchiv)

de *Campbeltown*. Hoewel verdacht op explosieven, waren deze zo goed verborgen, dat de Duitsers gedurende de gehele vroege ochtend het schip aan een onderzoek onderwierpen.

Toen het tien uur werd en vanaf de *Campbeltown* geen ontploffing werd gehoord, was dit voor Newman en z'n groepje die nu vastgehouden werden op het Duitse hoofdkwartier, een grote teleurstelling. Zij konden daaruit alleen maar opmaken dat de Duitsers de explosieven moesten hebben ontdekt, en er in waren geslaagd deze onschadelijk te maken. Het laatste moment dat ze met de vertraagde ontsteking nog zouden kunnen ontploffen was 09.30 uur. Men kan zich dan ook de opgetogenheid voorstellen van de gevangen genomen Britten toen zij, waar zij zich op dat moment ook mochten bevinden in Saint-Nazaire, om 10.35 uur een geweldige explosie hoorden die de lucht doorkliefde, waarna een geweldige zuil zwarte rook en vlammen uit de oude torpedobootjager opstegen. De boeg van het schip was volledig in het niets verdwenen toen de kracht van de ontploffing de caisson deed scheuren waardoor het water in het lege dok kon stromen, en de zwaaiende achtersteven van de *Campbeltown* tegelijkertijd met de stroom mee naar binnen werd gezogen. Twee tankers in het droogdok begonnen als kurken rond te drijven en werden tegen de dokwand gesmeten. Tezelfdertijd daalde tot op anderhalve kilometer een regen van staal neer die gemengd was met wat restte van de ongeveer 150 Duitsers die zich aan boord van de torpedobootjager hadden bevonden. Tumult brak los toen de geschokte Duitsers geconfronteerd werden met de slachting en de vernieling die was aangericht.

Nadat de zondag zonder verdere verrassingen voorbij was gegaan, hervonden de Duitsers enigszins hun evenwicht toen zij begonnen aan de verschrikkelijke opruimingstaak. 's Maandags werden de veiligheidsmaatregelen wat verzacht en mochten de Franse arbeiders de haven weer betreden om mee te helpen bij de opruimingswerkzaamheden, toen om 16.00 uur - 50 uur nadat de *Campbeltown* in de lucht was gevlogen - een reusachtige explosie zich voerde in de richting van de ingang bij de oostelijke sluisdeuren. Alle Britse troepen waren krijgsgevangen gemaakt (althans dat dachten de Duitsers), en de Franse Ondergrondse behoorde daarom onmiddellijk tot de verdachten. De stemming van de Duitsers werd nu dreigend, echter niet zodra waren instructies uitgegeven om patrouilles uit te zenden en huiszoekingen te verrichten, toen een tweede geweldige ontploffing plaatsvond. Dit was teveel van het goede, en de zenuwen knapten van de anders zeer gedisciplineerde Duitse sol-

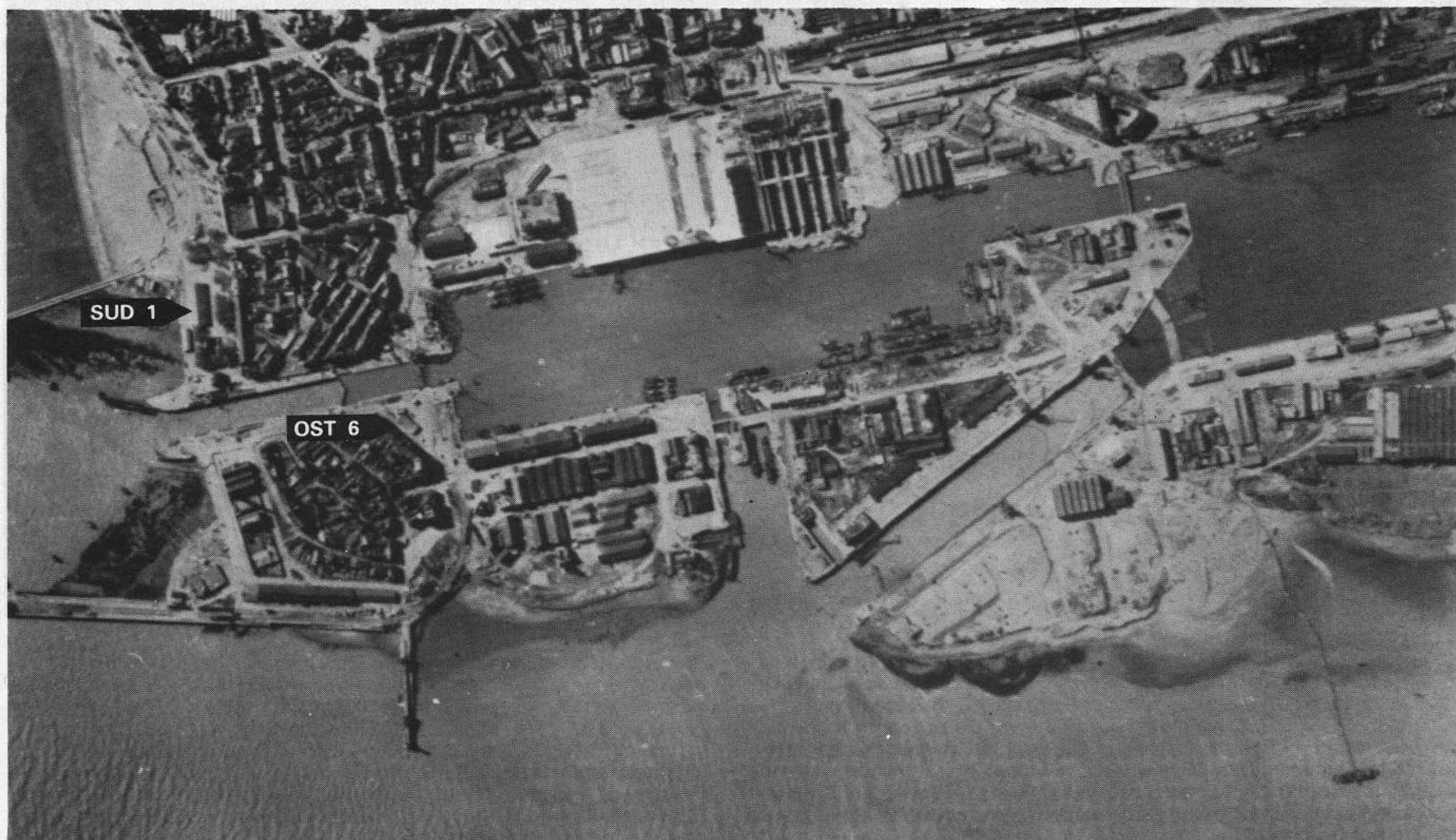
Toen, om 10.35 uur, explodeerde de *Campbeltown*, waarbij zeker meer dan honderd Duitsers mee de lucht ingingen. De klap van de explosie, de geweldige rookzuil en de om zich heen slaande vlammen, kondigden het uiteindelijk succes van de operatie, overigens zonder dat de architect ervan, kapitein William Pritchard, er getuige van was. Hij was in de oude stad gesneuveld.

daten. Reeds schrikachtig, werd nu, na het vallen van de avond op alles geschoten dat in zicht kwam, zelfs op eigen mensen, en opnieuw waren in de stad schoten en het springen van handgranaten te horen.

De twee explosies waren in werkelijkheid afkomstig van twee torpedo's met vertraagde ontsteking, gelanceerd door de *MTB 74* die de staart van het convooi had aangevoerd. De torpedo's waren met succes afgevuurd bij de oostelijke sluisdeuren door luitenant ter zee 3e klasse R.C.M. Wynn.

De onverwachte ontploffingen hadden meer bereikt dan alleen materiële schade aanrichten. Hitler's humeur was er niet beter door geworden. Hij had de bevelhebber van alle strijdkrachten in het westen, Feldmarschall von Rundstedt, opgedragen persoonlijk de leiding op zich te nemen van een ter plaatse te houden onderzoek. Daaruit zou moeten blijken hoe het mogelijk was dat de Britten, zonder te worden ontdekt, in staat waren geweest op een afstand van honderden mijlen van Engeland zulke verwoestingen aan te richten in een vitaal havengebied.

Tien dagen later maakte No. 1 Squadron een foto van Saint-Nazaire. De reusachtige caissons liggen zwaar ontzet langs de binnenmuur, terwijl de *Campbeltown* geheel onder het water van het volgelopen dok is verdwenen. Aan de andere kant trachten Duitse technici met een zuiger een zanddijk aan te leggen om de binnenste caisson te versterken die de vernielingspoging had overleefd.

Het verdrijven van de laatste commando's met een stuk 20mm luchtdoelgeschut, gemonteerd op een vrachtauto, even ten westen van de Avant Port. Bunker Sud 1 staat aangegeven op de luchtfoto op de vorige bladzijde. (Bundesarchiv)

In het officiële Duitse rapport wordt het opvallende succes van de operatie erkend, en toegeschreven aan de intelligente voorbereiding en de stoutmoedige uitvoering van het plan. Een vergelijking wordt erin getrokken met de raid op Zeebrugge in de Eerste Wereldoorlog, en de Duitsers zijn van oordeel dat indien de Britten tegen Saint-Nazaire grotere schepen hadden gebruikt met een groter incasseringsvermogen, zoals in april 1918, de raid een volledig succes zou zijn geworden.

Nu was het zo dat van de tien kleine vaartuigen die uit de Loire wisten te ontsnappen, de *ML 177* werd getroffen en verlaten toen zij op het punt stond open zee te kiezen. Een voltreffer stelde de *MTB 74* buiten gevecht toen zij zich op zes mijl van Saint-Nazaire bevond. De *ML 306* ging 45 mijl uit de kust ten onder na een heldhaftige strijd tegen de Duitse torpedobootjager *Jaguar*. De *MGB 314* en drie motorbarkassen, de *ML 156*, *270* en *446*, bereikten wel het afgesproken ontmoetingspunt met de Britse torpedobootjagers, maar moesten daar door de eigen bemanning tot zinken worden gebracht aangezien zij de terugreis aanzienlijk zouden hebben vertraagd. Daardoor zouden ook de pogingen de gewonden zo spoedig mogelijk naar hospitalen in Engeland over te brengen, vertraging hebben ondervonden. De *ML 160*, *307* en *443* haalden hun thuishaven op eigen kracht.

Vergeleken met de raid op Zeebrugge waren relatief gezien de verliezen in Saint-Nazaire twee maal zo hoog. Aan de aanval op de Belgische haven hadden 1.784 man deelgenomen van wie er 195 sneuvelden, terwijl bij de raid op Saint-

Dezelfde plek is thans de Place du Commando. Hier op 24 april 1982 marcheren de veteranen van de actie naar de inspectie door prins Philip, tijdens de parade ter herdenking van de 40e verjaardag van Operatie Chariot. Koningin Elisabeth had hun de eer aangedaan het koninklijk jacht de *Britannia* ter beschikking te stellen voor de overtocht naar Saint-Nazaire.

Op woensdag 1 april, vier dagen nadat de *Campbeltown* in de lucht was gevlogen, hielden de Duitsers een plechtigheid in Escoublac bij La Baulle voor de gesneuvelden van beide zijden. Twintig Britse krijgsgevangenen, onder leiding van 1e luitenant Hopwood die het commando had gevoerd over de vernielingsploeg in het noordelijke deel van het dok, kregen toestemming deze bij te wonen. 1e Luitenant Burtinshaw was een van de mannen die hij nu moest begraven. Op de foto sergeant Bayliss, vooraan, 1e luitenant Purdon, sergeant Jones en soldaat Whelan, die de laatste eer bewijzen.

De eerste teraardebestellingen in Estoublac hadden plaats in 1940, onder wie een aantal Britse militairen van de *Lancastria*, wier stoffelijke resten waren aangespoeld. Tijdens de gehele Duitse bezetting onderhield een plaatselijke dame de graven en na de oorlog bestemde de Commonwealth War Graves Commission Estoublac tot een permanente oorlogsbegraafplaats. Hier ligt ook sergeant Durrant, maar matroos 1e kl Savage, de ander die postuum het VC kreeg, is begraven in Falmouth. (Soldaat McCormack ligt op de gemeentelijke begraafplaats van Rennes waar hij in het ziekenhuis overleed.)

Nazaire 611 man waren betrokken, van wie er 169 de dood vonden.

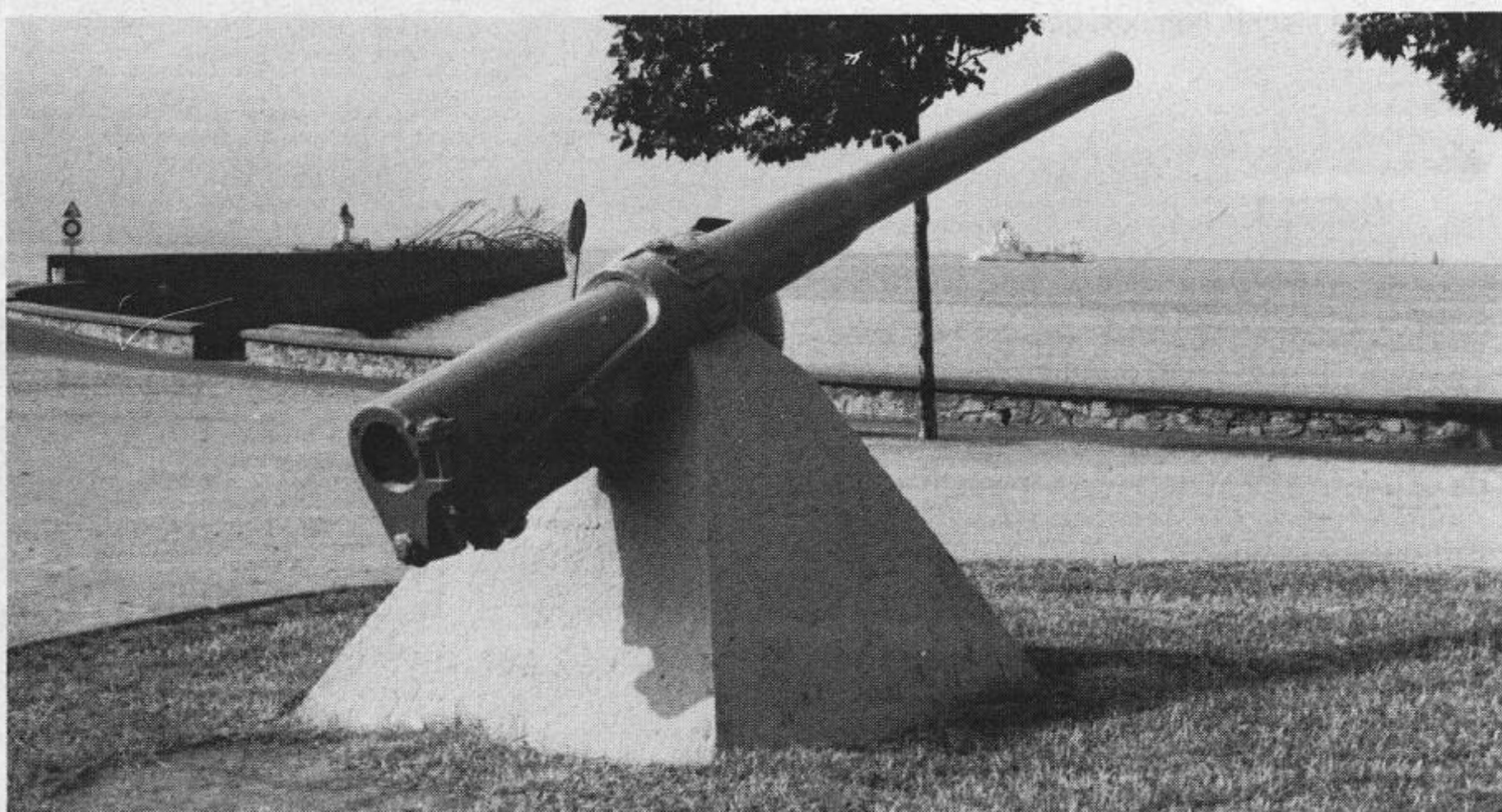
De Duitsers begroeven de woensdag volgende op de raid de stoffelijke resten van de Britten en hun eigen landgenoten. De Britse militairen werden ter aarde besteld op een terrein in Escoublac bij La Baule, waar het hoofdkwartier van de Duitsers was gevestigd. De Duitse verliezen bedroegen 42 gesneuvelden en 127 gewonden, plus degenen die bij de explosie op de *Campbeltown* waren omgekomen. Van deze groep kon het juiste aantal niet worden vastgesteld. Het terrein in Escoublac werd later een perma-

nente begraafplaats onder toezicht van de Commonwealth War Graves Commission.

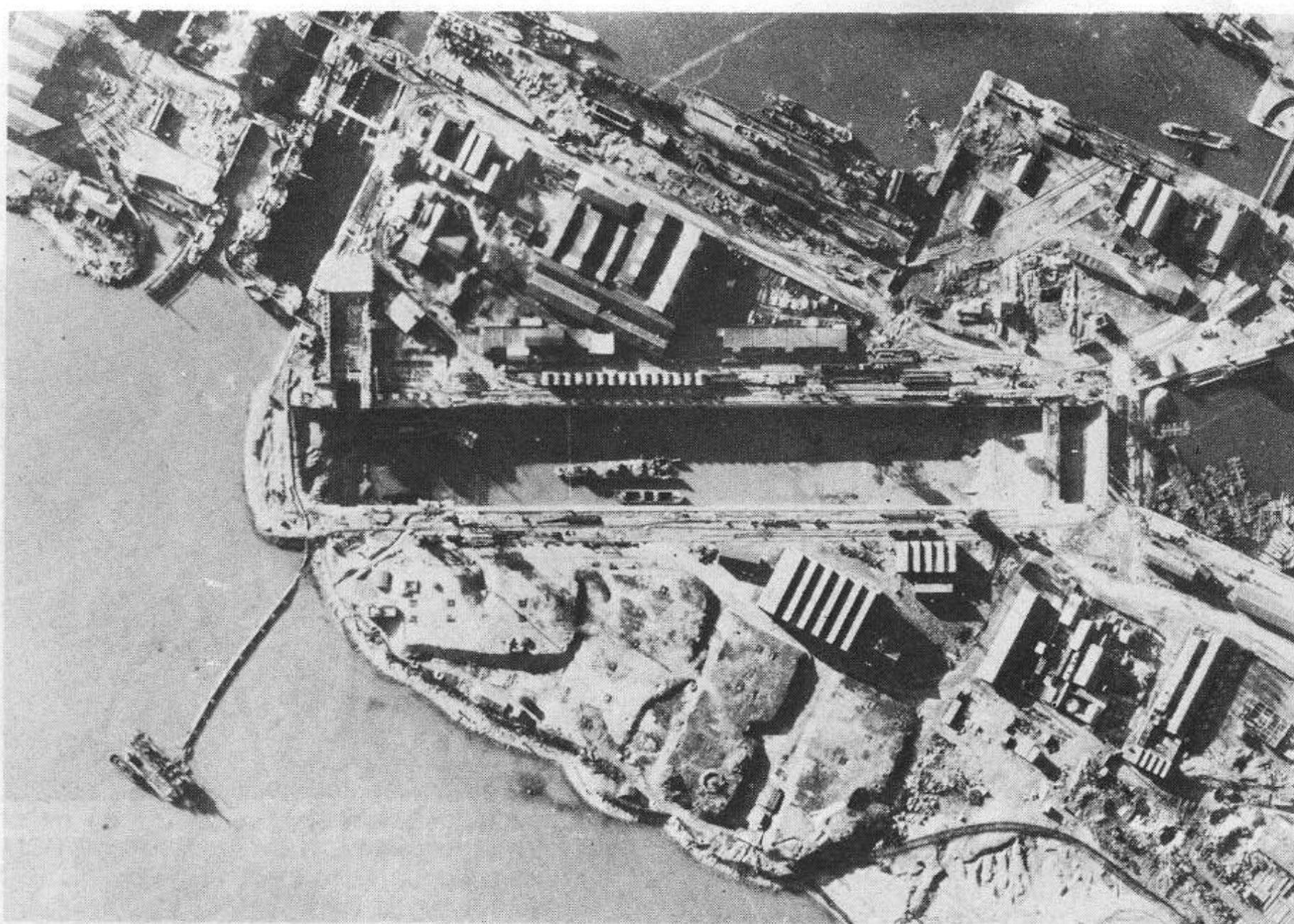
Ongeveer 200 man raakten in krijgsgevangenschap voor de rest van de oorlog (velen in Marlag - het marine krijgsgevangenenkamp in Westertimke - en in Milag Nord (zie *Toen en Nu* 14). Vijf commando's slaagden erin uit handen van de Duitsers te blijven en keerden, conform het bevel van luitenant-kolonel Newman, naar Engeland terug via Spanje en Gibraltar.

Wat betreft het feitelijk doel van de Operatie Chariot kan niet anders worden gesteld dan dat dit volledig werd bereikt. Zo volledig dat het droog-

dok niet alleen voor de *Tirpitz* onbruikbaar was geworden, maar na de oorlog ook voor de Fransen die het eerst in 1948 pas in bedrijf konden stellen! De raid gold bovendien niet als een speldeprik actie, maar als een belangrijke operatie, en het succes ervan was een sein voor het bezette Europa dat nog niet alles was verloren en dat Engeland nog over de kracht beschikte stoutmoedige, tot de verbeelding sprekende slagen uit te delen. Dat een dergelijk optimisme toen toch nog enigszins prematuur was ondervonden de Britten toen vier maanden later in Dieppe wraak werd genomen (zie *Toen en Nu* 5).

'Zij bereikten veel door alles te durven'. Toepasselijke woorden op het gedenkteken in Saint-Nazaire aan de zeeboulevard tegenover de Place du Commando. Ernaast het thans zwiiggende 12-ponder kanon van de *Campbeltown*.

Ongeveer een jaar na de raid. Het Normandiedok is leeggepompt. De *Campbeltown* ligt nu op het droge; de boeg is er volledig afgeblazen. Werkzaamheden zijn aan de gang een bomvrij dak te bouwen boven de spleet van de caisson. Een dam is aangelegd voor de nieuwe oostelijke sluis. Later zou daar het Ecomuseum komen. (IWM)

de onderzeeër voor de laatste keer onder water dook. De volgende dag werd de *Espadon* uit dienst gesteld en op 13 december werd een overeenkomst getekend tussen de Minister van Defensie en de stad Saint-Nazaire, waarbij de Franse marine om niet de *Espadon* aan het museum afstond. De duikboot zou het havenbassin van Saint-Nazaire naar verwachting in de vroege morgen van zaterdag 23 augustus 1986 binnenvaren. Moeilijkheden aan een van de sleepboten verliep het tij en pas 's avonds om 20.30 uur kwam zij via de zuidelijke sluis de haven binnen. (zie *Toen en Nu* 55, pagina 32 en 33).

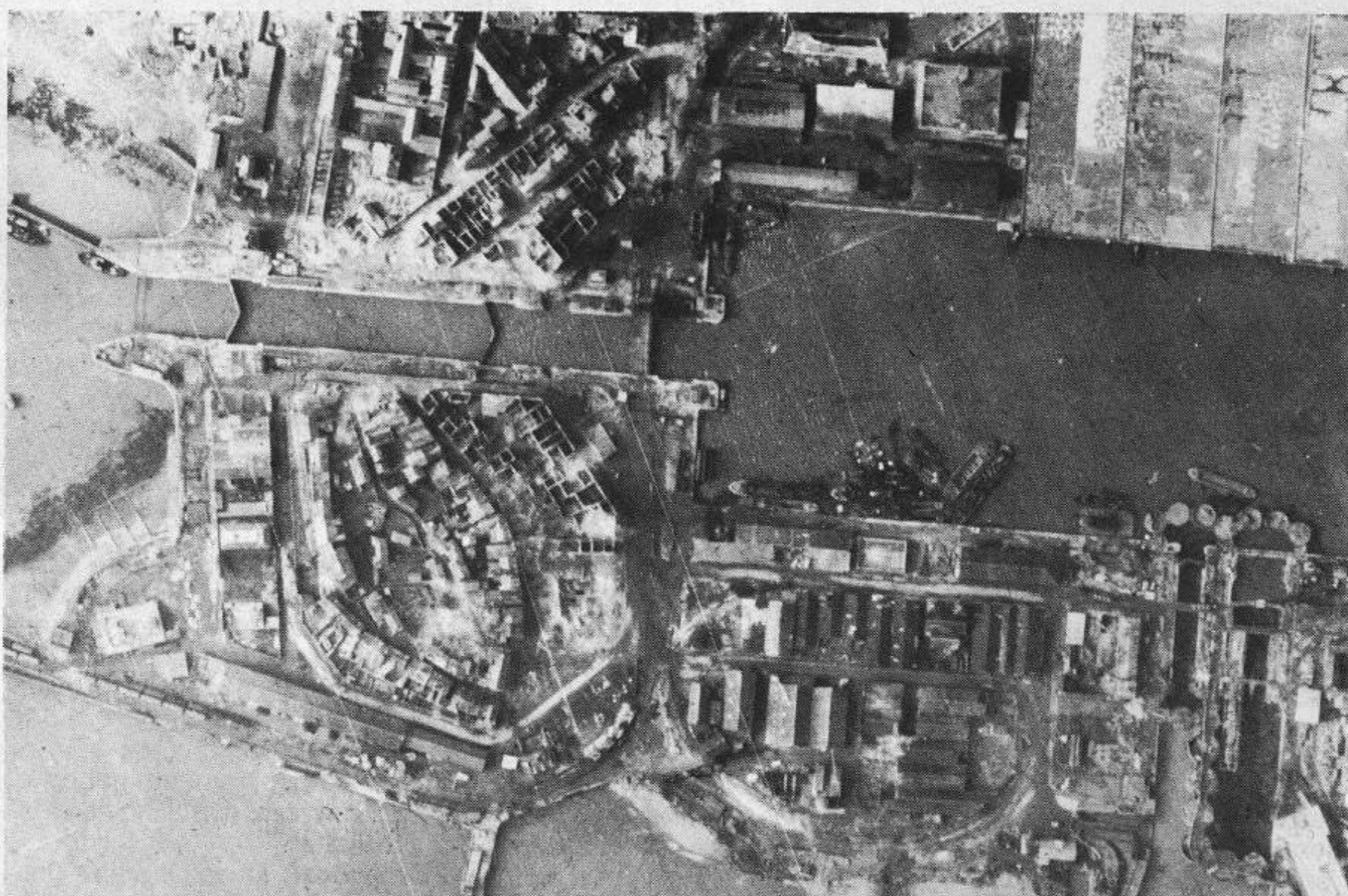
Het overbrengen van de *Espadon* naar de bomvrije sluis was niet zo gemakkelijk als het lijkt, aangezien de toegang na de oorlog buiten gebruik was gesteld en volgegooid met puin, zand en wrakhout. Terwijl de *Espadon* tijdelijk werd afge-meerd aan de Quai des Frégattes, en aldaar werd gemodificeerd om haar voor het bezoekende publiek in te richten, begon in september het leeghalen van de sluisolk. Aanvankelijk bestond het plan de onderzeeboot op een rij kielblokken te plaatsen, maar wegens de zachte ondergrond van

Het Écomuseum in Saint-Nazaire

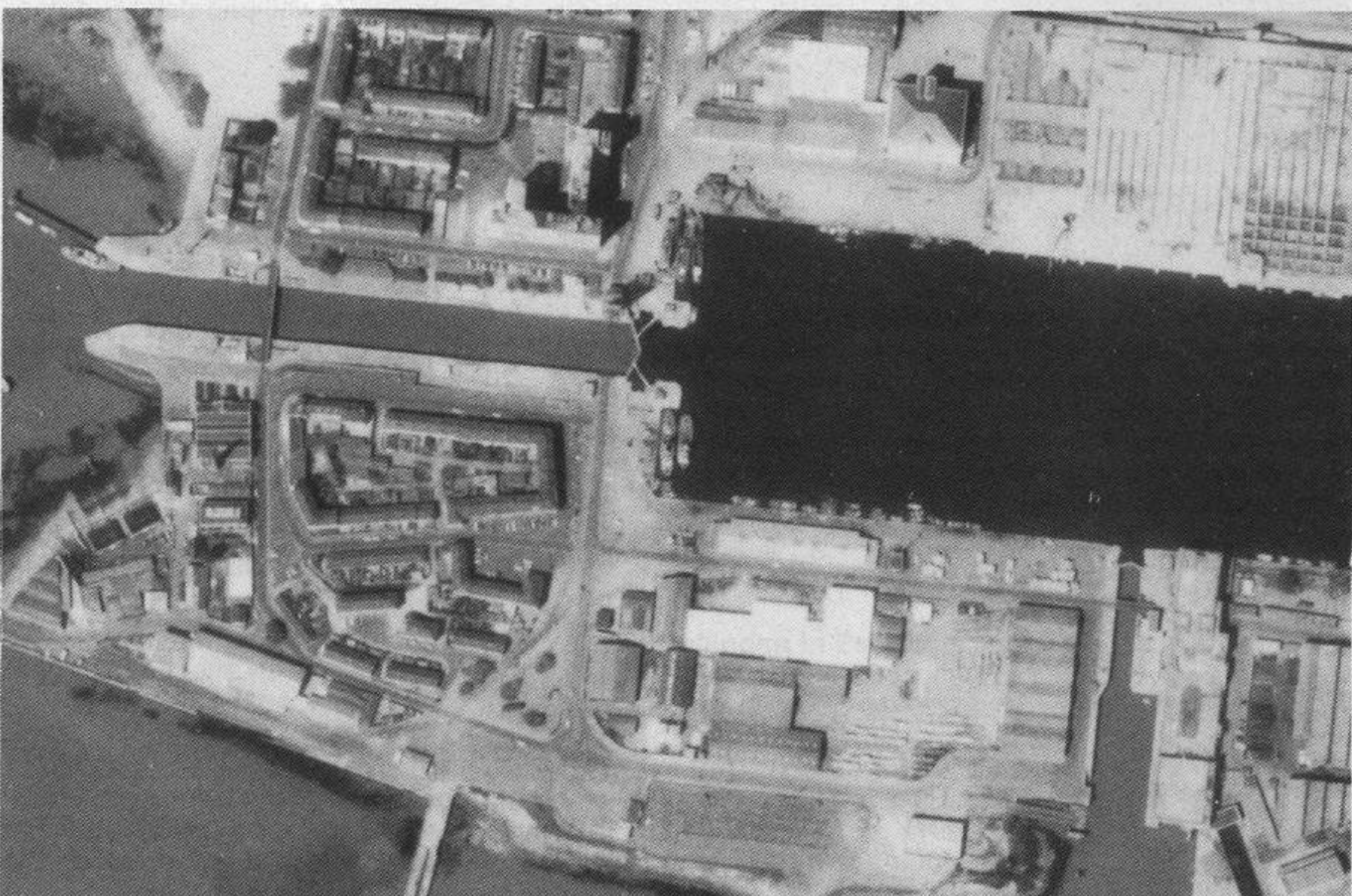
Sinds ons bezoek aan Saint-Nazaire in 1985 voor de samenstelling van nummer 55 dat over de Duitse U-Boot bases in Frankrijk ging, heeft als opvallende gebeurtenis de opening plaatsgevonden van een onderzeebootmuseum in de bomvrije sluis. Deze werd na de raid in maart 1942 langs de oostelijke ingang gebouwd, nadat de Duitsers er op hardhandige wijze waren achtergekomen dat de sluisdeuren zeer kwetsbaar waren.

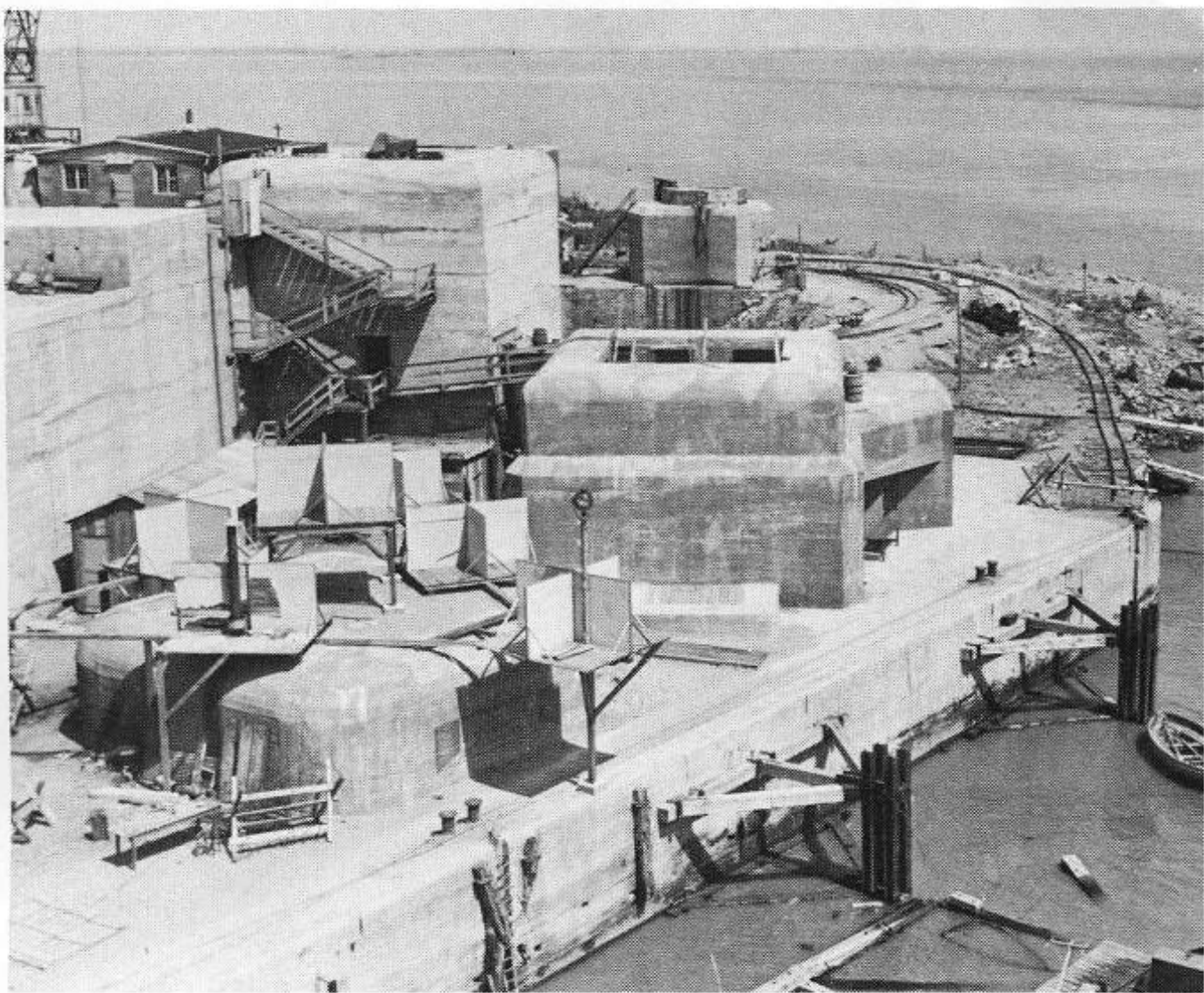
Het plan in Saint-Nazaire een duikboot ten toon te stellen werd voor het eerst in 1981 aan de orde gesteld, maar het duurde tot 1983 voordat Madame Michèle Nolla, conservatrice van het Écomuseum in Saint-Nazaire, een officieel verzoek richtte tot de Franse marine een uit dienst gestelde onderzeeboot ter beschikking te stellen van het museum. In 1984 bracht het team dat verantwoordelijk was voor het project een bezoek aan de Franse duikbootbasis in Lorient om de onderzeeër te bekijken die de Franse marine wilde aanbieden. Voorts bezocht het team Gosport in Engeland om zich ervan op de hoogte te stellen hoe het Britse duikbootmuseum (Royal Navy Submarine Museum) de verschillende problemen had opgelost die het tentoonstellen van een onderzeeboot met zich mee bracht.

Op 10 september 1985 vertrok de *Espadon* voor haar laatste reis in dienst van de Franse marine. Aan boord bevond zich de commandant van de duikbootbasis in Lorient en vijftien van de zestien voormalige commandanten van de *Espadon*. De reis duurde slechts tien uur, gedurende welke tijd

Hoewel Saint-Nazaire in 1942 diverse malen was aangevallen door de Achtste Amerikaanse legerluchtmacht, kreeg de plaats eerst in januari 1943 de status van doelwit met prioriteit 2, in de oorlog tegen de U-Boten. Gedurende de eerste zes maanden van dat jaar voerden de Amerikanen vijf aanvallen bij daglicht uit, en de Britten drie bij nacht. Midden: Deze foto werd in februari genomen, en reeds veel van de oude stad is in puin, maar de U-Bootbunker is nauwelijks beschadigd. De caissonbunker, beneden rechts, is voltooid, maar nog weinig is gedaan aan de bomvrije sluis. (IWM) Rechts: Zoals reeds meegedeeld werd vanwege de massale vernietiging, na de oorlog het stratenprofiel gewijzigd, waardoor veel straten uit het gedeelte dat zichtbaar is op de foto's uit april 1942, geheel recht werden. Deze moderne luchtfoto beslaat het hele gebied.

de sluisolk, waren de technici gedwongen een alternatief te bedenken. Zo werd besloten de *Espadon* niet op het droge tentoon te stellen, maar drijvende in het water. Hoewel de sluis open blijft aan de binnenste zijde, is het water slechts vijf meter diep, zodat de onderzeeboot daardoor in feite niet drijvende wordt gehouden, maar wel die indruk wekt omdat aan beide kanten van de kiel zand is gestort, waardoor zij niet kan gaan rollen. Deze oplossing heeft overigens een nadeel; omdat de *Espadon* in zeewater ligt moet zij van tijd tot tijd worden schoongemaakt, naar schatting elke drie jaar. Een mogelijkheid is dat de *Espadon* vanuit haar museumpositie naar een droogdok wordt gesleept. Aangezien in Saint-Nazaire alle faciliteiten voorhanden zijn zal dit weinig moeite opleveren. Een andere mogelijkheid is de sluis te sluiten aan de kant van het bassin, het water eruit pompen en de *Espadon* ter plaatse schoonmaken.

Als eerste fase van de operatie moest het dak van de sluis worden gerepareerd. Zand en kalk die zich in de sluisolk hadden opgehoopt, werden vervolgens opgeruimd en, om de sluis af te sluiten aan de kant van de Loire-monding, werd een muur opgetrokken. Ook de toegang aan de zijde van het bassin moest worden ontdaan van de wrakstukken die daar waren blijven liggen toen in 1945 de beschermende luiken werden opgeblazen. De brug die de sluis overspant aan de westelijke binnenzijde, naast de historische brug G van de commando-raid, maakt onderdeel uit van de route door de betonnen muren van de sluis. Deze brug moest omhoog worden gebracht om de *Espadon* de sluis in te krijgen, geen gemakkelijke taak want dit was sinds de oorlog niet meer gebeurd! De muren en het plafond van de bomvrije sluis werden alle schoongemaakt, en alle metalen delen kregen een laag verf. Een krachtig ventilatiesysteem moest er voor zorgen dat de vochtigheid binnen redelijke grenzen bleef, zowel in de onderzeeboot als in de sluisbunker.

Ondertussen werd de *Espadon* in gereedheid gebracht om door het publiek te kunnen worden bezichtigd. Het interieur onderging een modificatie: sommige gangen werden verbreed en sommige waterdichte schotten vervangen door doorzichtige wanden om bezoekers de gelegenheid te geven de binnenkant van diverse compartimenten te bekijken. In de romp van de *Espadon* werden twee openingen gemaakt zodat het publiek de boot rechtstreeks kon betreden, langs de hele binnenzijde kon lopen, om vervolgens via een trap buiten om de kade weer te bereiken.

Toen alles in gereedheid was, werd de *Espadon* op 11 mei 1987 in het dok geplaatst, en de volgende dag met zand gestabiliseerd. Daarna ging de brug weer omlaag.

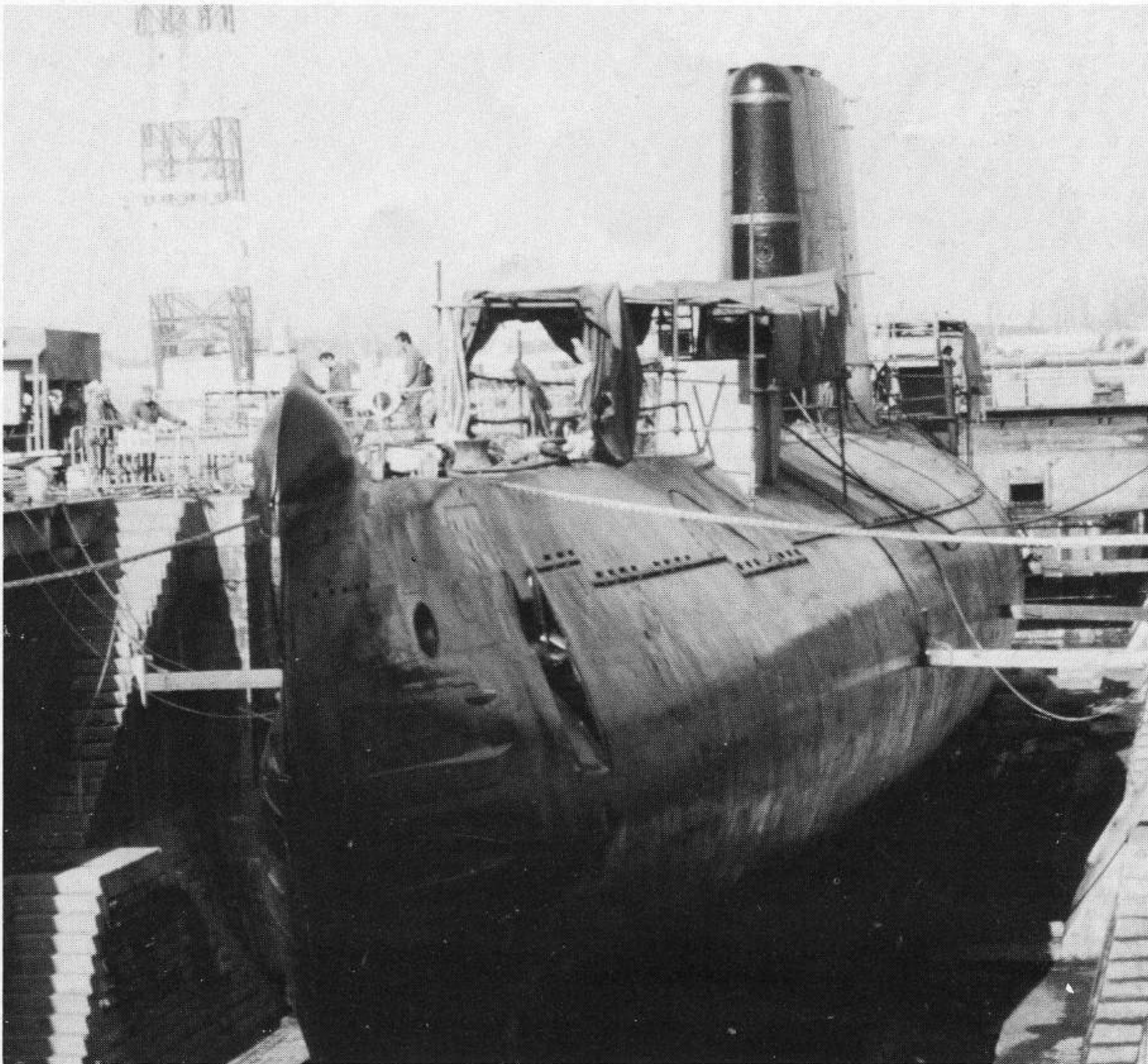
Op 26 juni volgde de inwijding toen de burgemeester van Saint-Nazaire, M. Joel-Guy Batteux, het gebruikelijke lint doorknipte. Het Écomuseum is overigens nog steeds in opbouw en verscheidene projecten wachten nog op voltooiing. Een van de ideeën is het pompstation waarmee de Duitsers de sluis bedienden, weer in gebruik te stellen.

De bunker op zich is reeds interessant, en vanaf het dak hebben de bezoekers een prachtig uitzicht op de monding van de Loire, de U-Bootbunkers, de haven en het Normandiedroogdok. In de grote

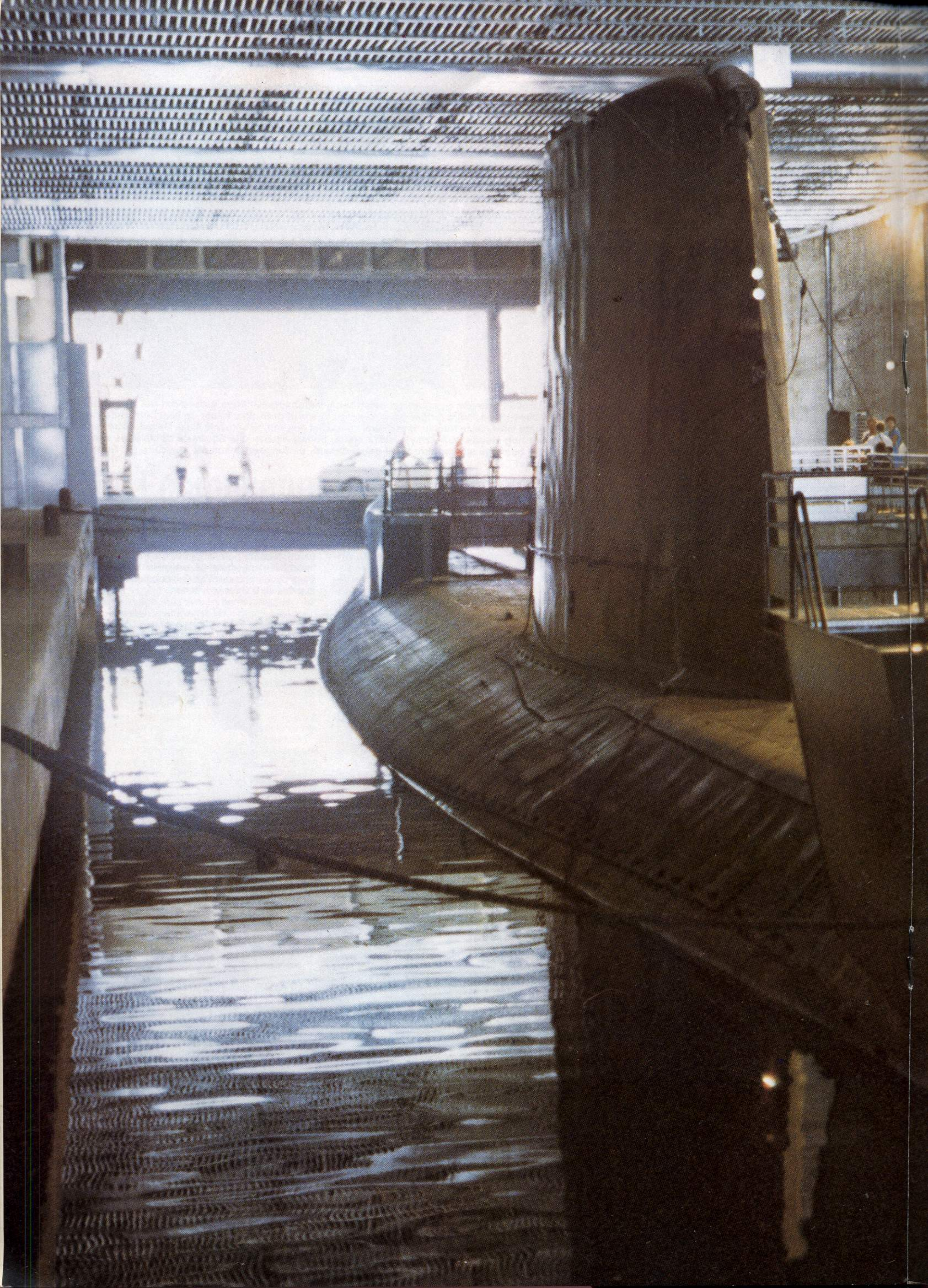
Links: In 1945 was een groot aantal betonnen geschutsofstellingen gereed om het Normandiedok te verdedigen, dat overigens aan het gezicht wordt onttrokken door de beschermende caissonbunker links. Deze foto werd genomen vanaf het dak van de bomvrije sluis. De buitenste zanddijk is er nog steeds. (US Army) **Rechts:** Na de oorlog werden alle bouwsels op de kade verwijderd. De bomvrije sluisbunker bleef gehandhaafd, en fungeert thans als museum. (P. Gorneg, Ecomusée)

zaal aan de noordelijke kant is met afbeeldingen, documenten en diorama's een tentoonstelling ingericht over de militaire geschiedenis van Saint-Nazaire van 1848 tot 1945. De geschiedenis van de haven van Saint-Nazaire als een van de belangrijkste Amerikaanse bases uit de Eerste Wereldoorlog wordt aan de hand van illustraties aan de bezoekers duidelijk gemaakt. Dat is ook het geval met de dramatische ondergang van de *Lancastria* op 17 juni 1940 toen 3.000 mensen, voornamelijk Britse soldaten, het leven verloren, nadat het schip door Duitse vliegtuigen tot zinken was

gebracht. Voorts zijn in beeld gebracht de succesrijke ontsnapping van het Franse slagschip *Jean-Bart* op 18 juni 1940, dat vervolgens Casablanca wist te bereiken, alsmede de Operatie Chariot. De geschiedenis van de U-Boot basis wordt ook getoond, waarbij een filmpje van tien minuten behoort, samengesteld uit originele Duitse opnamen, dat de bouw van de duikbootbasis laat zien, evenals de U-Boot activiteiten.

De S-637 *Espadon* is een duikboot van de Narval-klasse, een verbeterd Frans ontwerp naar de U-Boot van het type XXI. Zij werd in september 1958 te water gelaten. Hier ligt de *Espadon* in het Penhoët-droogdok (zie *Toen en NU* 55, p. 35) waar zij modificaties ondergaat om te kunnen worden tentoongesteld. (D. Macel, Ecomusée)

**'40~'45
TOEN & NU**

MISDAAD in WO II

De Amerikaanse gevangenis in Shepton Mallet

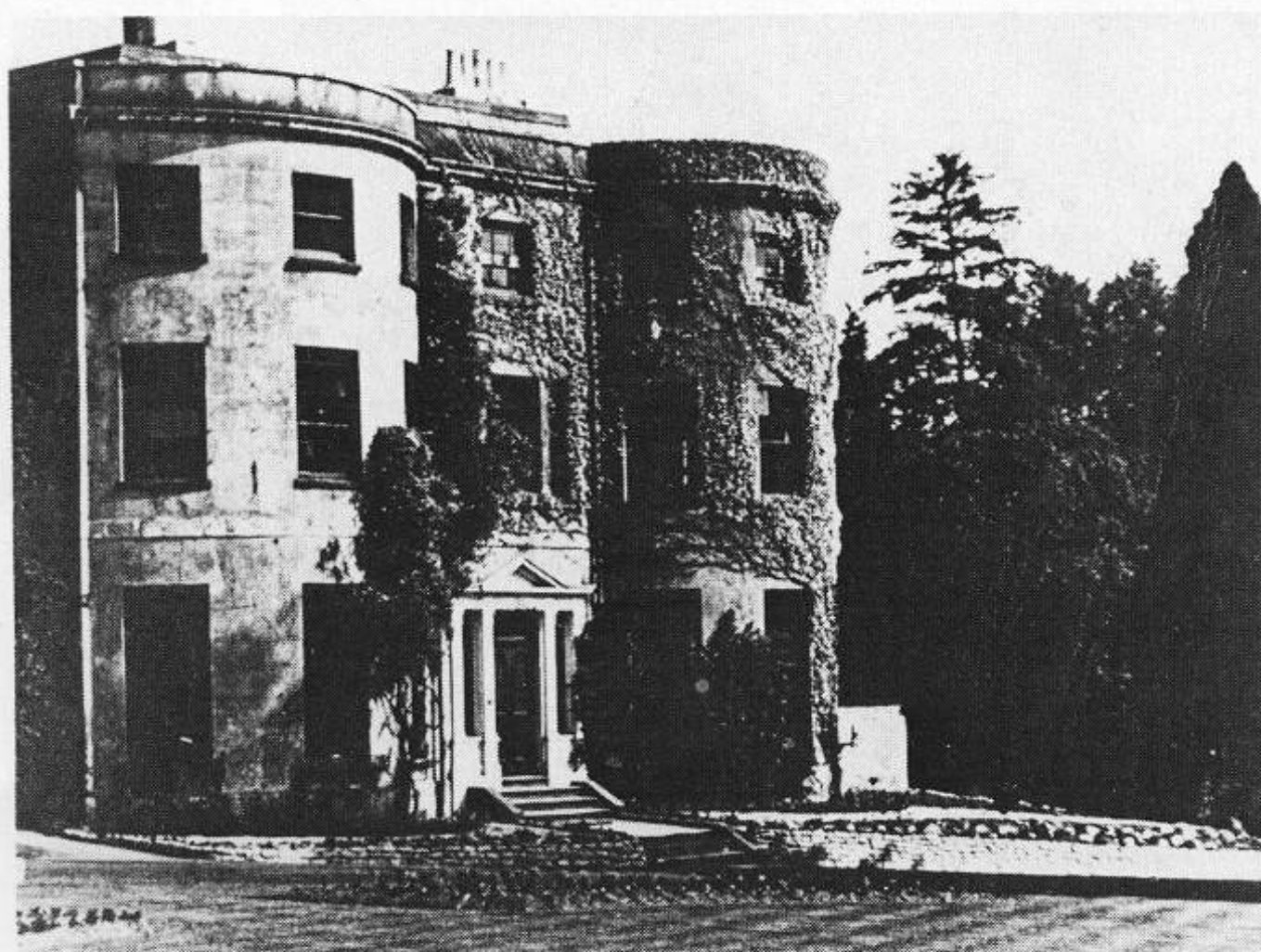
Op 14 april 1942 gaf de Amerikaanse president, in een brief aan de Minister van Oorlog, opdracht in het Verenigd Koninkrijk bij de strijdkrachten van de Verenigde Staten, een afdeling van de advocaat-fiscaal (Judge Advocate General; de hoogste openbare aanklager in militaire strafzaken) op te richten. Dit bureau zou ook een Commissie van Revisie omvatten die bevoegd was op te treden in alle zaken die niet het fiat executie van de Amerikaanse president behoeften. Tot Assistent Judge Advocate General werd benoemd

kolonel Lawrence H. Hedrick die nog voor zijn aankomst in Europa tot brigade-generaal werd bevorderd. Op 18 juli volgde in Charlton House in Cheltenham de officiële opening van het bureau dat een personeelsbezetting had van in totaal zeven officieren.

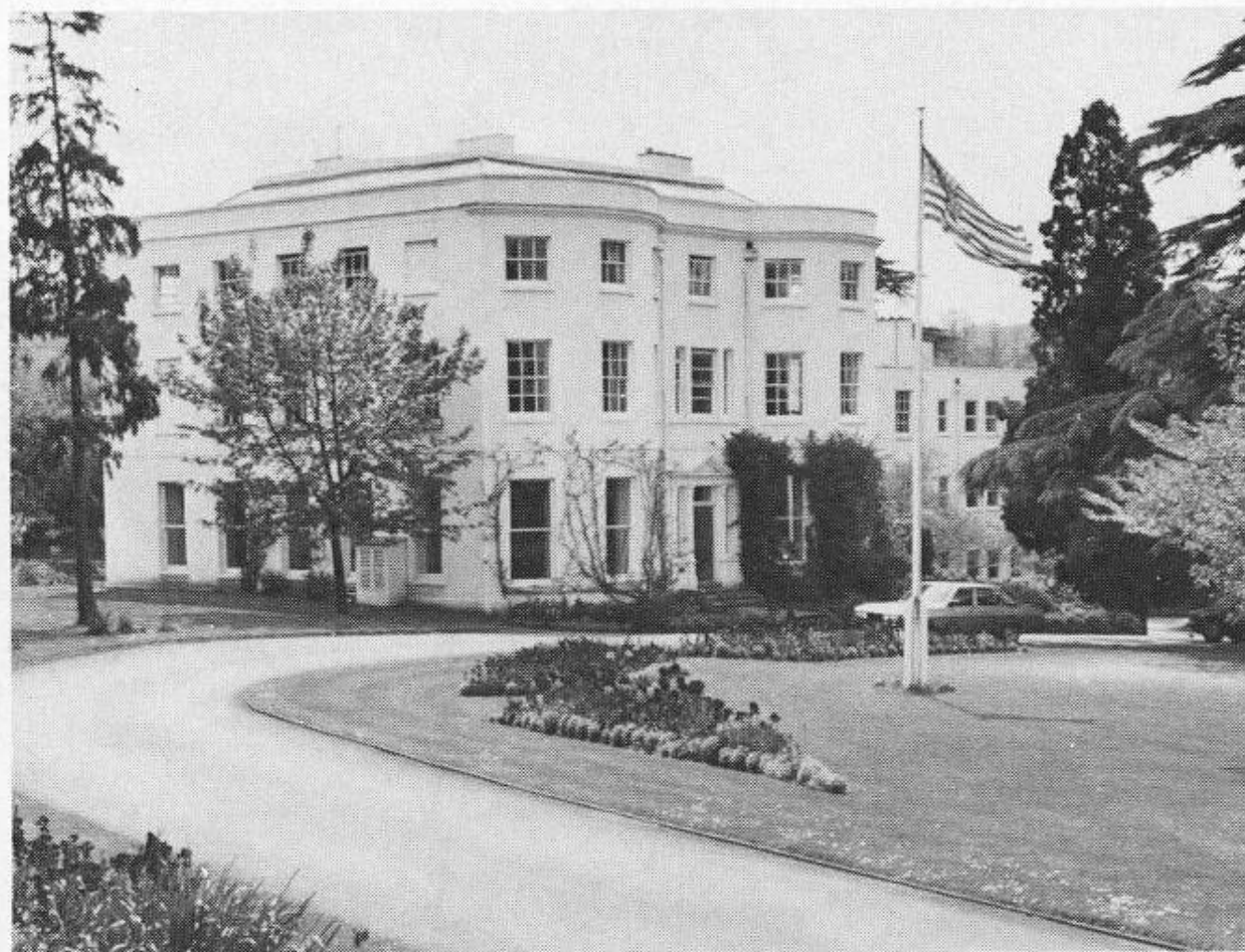
De eerste Amerikaanse strijdkrachten waren in januari 1942 in Groot-Brittannië aangekomen in Belfast in Noord-Ierland (zie *Toen en Nu* 34). Daarna begon er vanuit de Verenigde Staten een continue stroom van personeel en uitrusting, en de Britse ei-

landen werden een semi-permanente operatiebasis. De autoriteiten realiseerden zich dat de Amerikaanse troepen een bijzondere positie innamen in relatie tot de Britse bevolking, en behoefte werd gevoeld aan een overeenkomst waarin die positie tot uitdrukking werd gebracht.

Als resultaat van de onderhandelingen tussen de Amerikaanse ambassadeur, John G. Winant, en de Britse minister van buitenlandse zaken, Sir Anthony Eden, bekrachtigde het parlement de wet inzake de in het Verenigd Koninkrijk gestationeerde

Charlton House, Cheltenham. Van juli 1942 tot oktober 1944 was hier het hoofdkwartier gevestigd van de Amerikaanse militaire rechtspleging in Europa. Daarna vertrok het naar Parijs. Officieel was de naam: Branch of the Judge Advocate General (BOTJAG). Aan het hoofd stond een Assistent Judge Advocate General, brigade-generaal Lawrence H. Hedrick, op 20 juni 1943 opgevolgd door z'n ranggenoot Edwin C. McNeil. *Links:* Rechts van de ingang op de begane grond was het bureau van de generaal. Hier werden alle dossiers bestudeerd van hen die waren beschuldigd van het plegen van halsmisdrijven in het Verenigd Koninkrijk. De

conclusies van de Board of Review van de JAG werden, ondertekend door de generaal, ter goedkeuring naar de bevelhebber van het Europese oorlogstheater gestuurd. *Rechts:* Thans is dit gebouw het gezamenlijk hoofdkantoor van de holding company van de wereldwijd opererende energiebesparingsgroep, Spirax-Sarco Ltd. De voorzitter gebruikt hetzelfde bureau als Hedrick en McNeil. Een deel van de groep is Amerikaans, en is werkzaam vanuit Allentown in Pennsylvania, vandaar de Amerikaanse vlag - een toepasselijk symbool, gezien de bestemming van het gebouw in de oorlog.

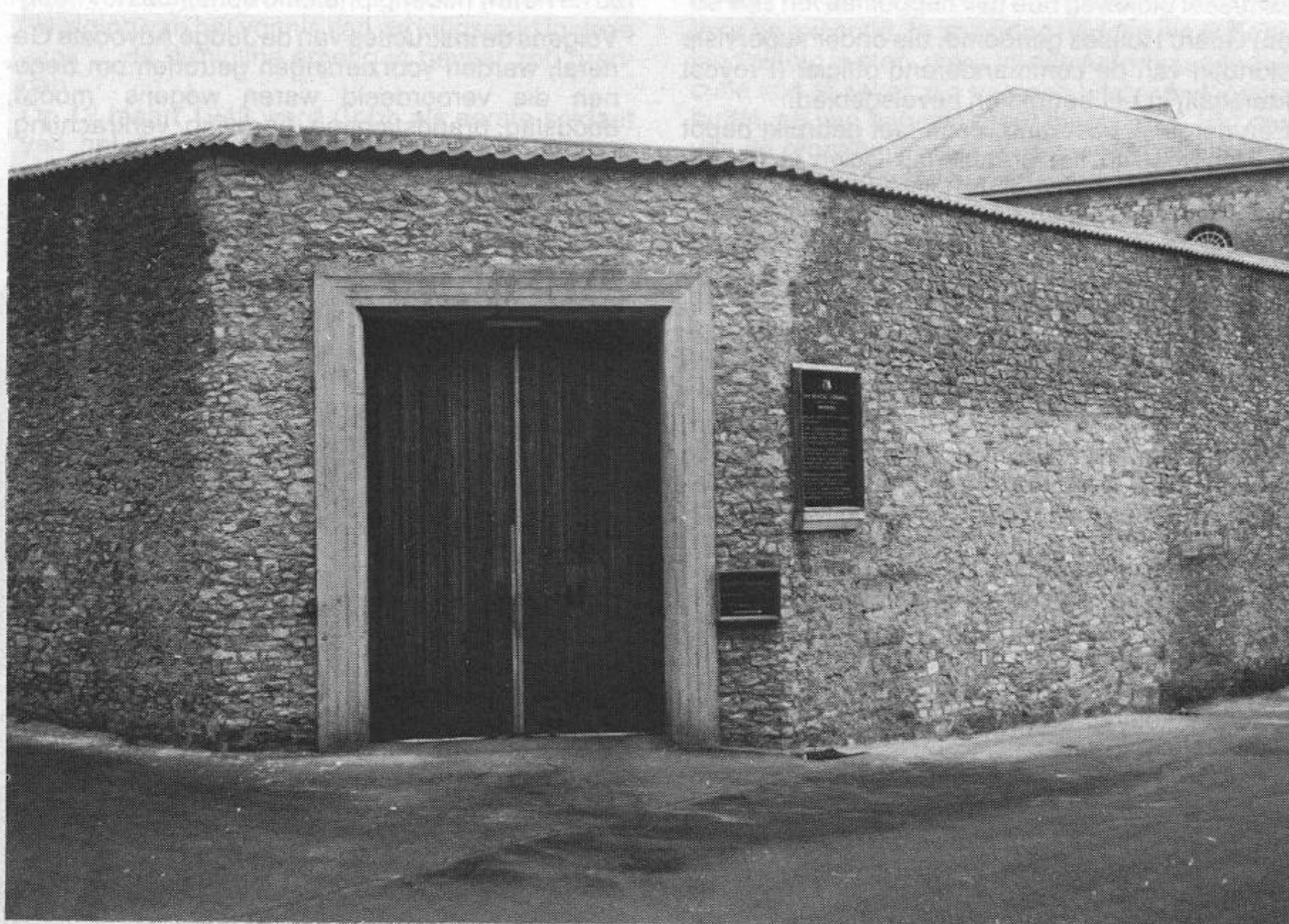
Shepton Mallet is de oudste nog dienstdoende Britse gevangenis, gebouwd in 1625-1627 voor de prijs van £300. Toen na WO I de gevangenis leeg raakten, werd het gebouw gesloten. Het werd daarna wel goed onderhouden met het oog op een mogelijk toekomstig gebruik. Bij het uitbreken van WO II hadden de militaire autoriteiten behoefte aan meer opsluitingsmogelijkheden, en in oktober 1939 werden de gebouwen overgedragen aan het leger. Al spoedig werden de 162 cellen bezet door 300 gevangenen, waarna Nissan-hutten binnen de gevangenis muren voor nieuwe capaciteit moesten zorgen. De discipline was streng, en exercitie en gymnastiek werden gehouden op het omheinde exercitieterrein (boven). Toen de Amerikanen in Europa arriveerden werden de eerste

militaire delinquenten opgesloten in Holywood in Noord-Ierland. Midden 1942 arriveerden Amerikaanse kwartiermakers - een officier en 2 dienstplichtigen - om Shepton Mallet over te nemen. Alle Britse militaire gevangenen werden in de volgende 3 weken naar elders overgebracht. Daarna volgden nog drie maanden om de gevangenis gereed te maken voor de nieuwe bewoners. Bill Pyle, de Britse voorman voor de civiele werkzaamheden, bleef in functie gedurende de gehele oorlog. In 1969 werd hij gepensioneerd. In 1978, hij was toen 76, keerden wij met hem terug naar de gevangenis en fotografeerden hem voor de deur van de hoofdingang (hiernaast geheel boven).

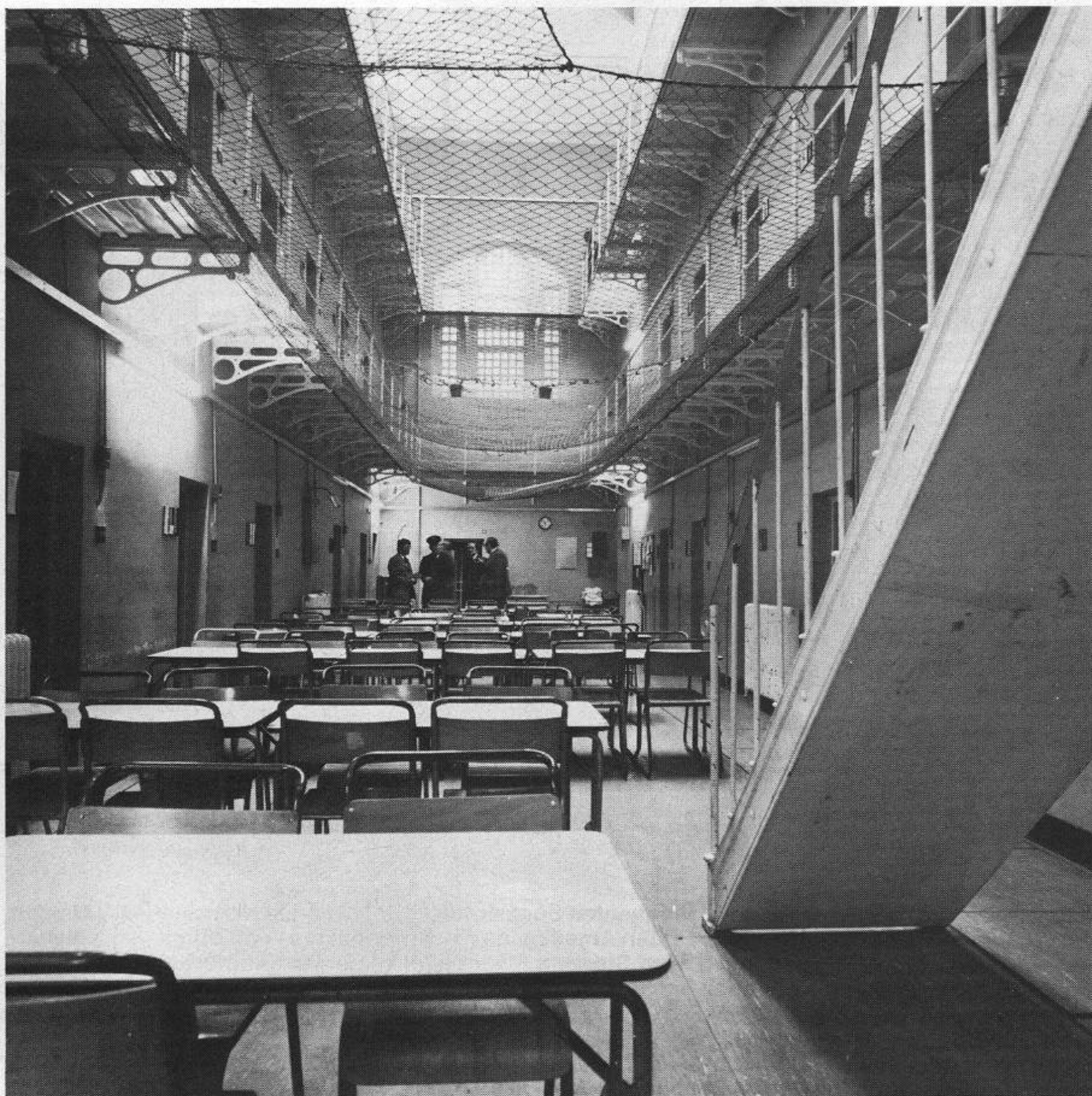
Amerikaanse troepen, United States of America (Visiting Forces) Act genoemd. De wet trad in werking op 8 augustus 1942. Onder meer was er, voor alles, in bepaald dat 'in het Verenigd Koninkrijk tegen leden van de Amerikaanse strijdkrachten geen strafvervolgning zal worden ingesteld door enige Britse rechtbank' (behoudens bepaalde uitzonderingen).

De wet voorzag ook in een methode van administratieve bewijsvoering dat een bepaald individu 'onderworpen was aan het Amerikaanse militaire strafrecht voor land- lucht- en zeemacht. Niet-Amerikaanse onderdanen, werkzaam bij de Amerikaanse strijdkrachten, vielen uitsluitend onder deze bepalingen indien zij buiten het Verenigd Koninkrijk een dergelijk dienstverband waren aangegaan. Verschil bestond er ten aanzien van bepaalde misdrijven tussen het Amerikaanse en het Britse burgerlijk recht en strafrecht, met name verkrachting. In tegenstelling tot Engeland en Wales, waar de doodstraf voor dit misdrijf in 1861 was afgeschaft, kon deze volgens het Amerikaanse recht in dergelijke gevallen nog wel worden geëist.

Parallel aan de wettelijke vastlegging van een en ander, moest ook de praktische tenuitvoerlegging van straffen worden geregeld door te voorzien in mogelijkheden tot opsluiting van Amerikaanse militaire gevangenen. Overigens was het Amerikaanse Hoofdkwartier in Europa van oordeel dat vrijheidsbeneming als strafmaatregel slechts moest worden toegepast bij ernstige misdrijven, en als alle andere middelen om de soldaat discipline bij te brengen, hadden gefaald. Soldaten werd duidelijk gemaakt dat daden die tot gevangenisstraf konden leiden, de vijand in de kaart speelden, aangezien betrokkene als een effectieve gevechtskracht uit de actieve dienst werd gehaald, en bovendien moest worden gezorgd voor personeel om hem te bewaken en te voeden. De uiteindelijke bedoeling was een heropvoeding te bewerkstelligen zodat de strijdkrachten weer konden beschikken over een zichzelf respecterende betere soldaat. Gevangenen die ongeschikt waren voor rehabilitatie werden naar de Verenigde Staten teruggestuurd om daar hun straf uit te zitten. Opgericht werden Depots voor Discipline (Disciplinary Training Centers), later in 1944 Base (Secti-

Amerikaanse militairen die vergripen hadden gepleegd werden onderscheiden in 'garnizoensgevangenen' (Garrison Prisoners), die geen ontslag kregen, en 'algemene gevangenen' (General Prisoners). Elke categorie was weer onderverdeeld in een klasse A voor krijgstuuchtelijke vergripen, een klasse B voor burger of militaire misdrijven, waarop normaliter geen gevangenisstraf stond, en een klasse C voor die ernstige misdrijven waarbij 'morele verdorvenheid' een rol speelde. Klasse A gevangenen droegen het normale soldatenuniform, echter zonder decoraties; klasse B gevangenen hadden een 15 cm grote witte letter P op de rug, klasse C idem, maar dan zwart. General Prisoners werden ook conform hun gedrag geclassificeerd, nl. als 1e, 2e en 3e graads. In de herfst van 1942 arriveerden op het station van Shepton Mallet aan de Charlton Road zo'n 300 Amerikaanse gevangenen. Onder gewapende geleide werden ze afgemarcheerd naar de achteringang van de gevangenis in Frithfield Lane. Boven: Deze ingang werd in de jaren zeventig dichtgemetseld, waarna ernaast op de hoek een nieuwe ingang werd gemaakt. (De oorspronkelijke achterpoort is zichtbaar op de luchtfoto op p. 41)

Toen de eerste gevangenen arriveerden stond hen een welkomstaal te wachten op schragentafels. De eetfaciliteiten zijn verbeterd tot het niveau van een cantine. Het interieur is overigens grotendeels onveranderd.

on) Guard Houses genoemd, die onder supervisie stonden van de commanderend officier (Provost Marshall) in het betrokken bevelsgebied. Een dergelijk bestaand, doch niet gebruikt depot in Hollywood in het graafschap Down in Noord-Ierland, de Northern Ireland Disciplinary Barracks, werd op 21 augustus 1942 opnieuw in dienst gesteld. De eerste commandant was kapitein Donald L. DeMuth, voordien commandant van de 234e Military Police Company. Het depot kreeg in oktober de naam: Disciplinar Training Center No. 1. Nadat de Judge Advocate in Cheltenham zijn kantoren had betrokken, bleek de noodzaak een dergelijk depot in Engeland zelf op te richten. Tachtig kilometer zuidelijk, aan de rand van de Mendip Hills, hadden de Britse militaire autoriteiten de burgergevangenis in Shepton Mallet in gebruik. Het Ministerie van Binnenlandse Zaken had hun in oktober 1939 het gebouw ter beschikking gesteld. Deze gevangenis werd overgenomen door de inmiddels tot majoor bevorderde DeMuth als nieuw onderkomen voor het Amerikaanse Disciplinar Training Center No. 1. Van juni 1943 was luitenant-kolonel James C. Cullens er commandant, onder wiens bewind op 23 september de naam werd gewijzigd in Disciplinar Training Center No. 2912.

Wij kregen bij uitzondering toestemming van het Ministerie van Binnenlandse Zaken de gevangenis te bezoeken en er foto's te nemen. Er huizen thans categorie C delinquenten (niet te verwarren met de Amerikaanse militaire classificatie) met een laag veiligheidsrisico die een straf van gemiddelde duur uitzitten. Behalve Bill Pyle werd Uw redacteur ook rondgeleid door Stan Dyer die bewaker was in Shepton toen de gevangenis na de oorlog weer onder jurisdictie van het Britse leger kwam. Ik lijk wat zenuwachtig omdat ik a) voor het eerst in een gevangenis was, en b) wij hier in de zogeheten spookcel staan. Na een gesprek met de directeur, George Iles, verzekerde hij mij dat ik het type was die het gevangenisregime niet zou kunnen verdragen. Daarna beleefde ik werkelijk veel plezier aan mijn bezoek!

Volgens de instructies van de Judge Advocate General, werden voorzieningen getroffen om degenen die veroordeeld waren wegens 'moord, doodslag, brandstichting, beroving, verkrachting,

homosexueel gedrag, verminking of diefstal van eigendommen met een waarde van meer dan \$ 50,-', af te zonderen van andere gevangenen. De meeste militaire openbare aanklagers geloofden dat de doodstraf als middel tot afschrikking van twijfelachtige waarde was, maar zij achtten dit middel wel gerechtvaardigd om de ergste misdadigers uit de maatschappij te elimineren. Tot oktober waren er in het Europese bevelsgebied 443 veroordelingen tot de doodstraf uitgesproken, 34% wegens verkrachting (151 gevallen), 30% wegens moord en verkrachting (100 gevallen), 19% wegens desertie (130 gevallen), en het restant wegens delicten van allerlei aard zoals wangedrag voor het oog van de vijand (24 gevallen), het aanranden van een officier en het negeren van diens bevelen (24 gevallen), en tenslotte een geval van munitie. De daders waren 55% blanken en 45% zwarten. Van de genoemde 443 veroordelingen tot de doodstraf kregen er slechts 108 het fiat executie, die echter daarna ter revisie naar de Board of Review werden gezonden. Toen vielen er nog eens 38 af, zodat uiteindelijk in 70 gevallen de doodstraf daadwerkelijk werd voltrokken.

In de periode voor de invasie konden de verkrachttingsdelicten die in het Verenigd Koninkrijk werden gepleegd in twee hoofdgroepen worden onderscheiden. De eerste was van het minder gewelddadige type, waarbij de soldaat en het meisje met elkaar hadden kennis gemaakt. Na een bezoek aan een café stond het meisje enkele vrijheden toe die de soldaat interpreteerde dat hem nog meer was toegestaan, en hij haar dwong tot geslachtsgemeenschap. Voor dergelijke gevallen werd niet altijd de doodstraf geeist.

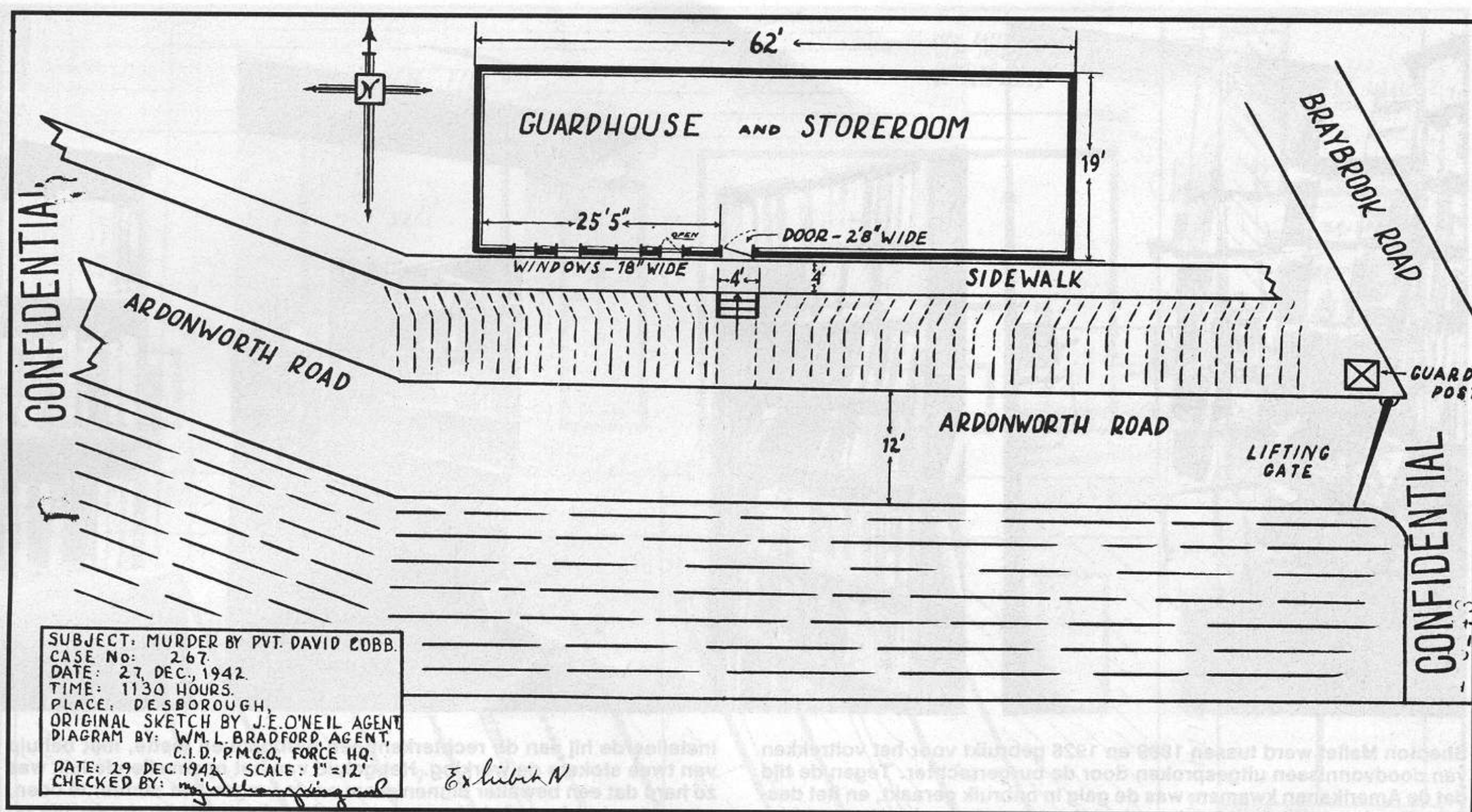
De tweede groep delicten had betrekking op die waarbij ten tijde van het plegen van het misdrijf voortdurend geweld werd gebruikt tegen slachtoffer. In dergelijke gevallen kon de verdediging niet aankomen met beweringen dat het meisje toestemming had gegeven, of de beklaagde had verleid. De vrouw was eenvoudig aangevallen en verkracht, en in deze gevallen ondergingen de daders de hoogste straf.

In het Verenigd Koninkrijk werd 19 maal de doodstraf voltrokken tegen Amerikaanse militairen die waren veroordeeld wegens misdaden tijdens de oorlog; acht gevallen hadden betrekking op verkrachting en 11 op moord.

SOLDAAT DAVID COBB

Soldaat Cobb, een 21-jarige militair van donkere huidskleur uit Dothan, Alabama, diende bij het be-

voorradsdepot van het 827e Geniebatljon (Engineer Battalion) in Desborough in Northamptonshire. Op de ochtend van de 27e december 1942 had Cobb wacht bij de ingang van het depot, waar de weg in de richting ging van Braybrook Road. Om 11.30 uur kwam 2e luitenant Robert J. Cobner naar het wachtlokaal, waarop Cobb meedeelde dat hij niet van plan was nog langer op zijn post te blijven, omdat hij al vier uur dienst had gedaan. Luitenant Cobner gaf Cobb een uitbrander omdat hij zijn geweer op een verkeerde manier over zijn schouder droeg en vertelde hem voorts in de houding te staan als hij een officier aansprak. Cobb's antwoord was dat het hem niet kon schelen omdat hij toch al wegens een eerder vergrijp was veroordeeld tot een verbod de kazerne te verlaten (vergelijkbaar met licht arrest), waarop luitenant Cobner de wachtcommandant, korporaal Mason, riep om Cobb onder arrest te stellen. Toen Mason hem naderde, bracht Cobb zijn geweer naar zijn heup en riep dat hij zijn wapen aan niemand zou afgeven zolang hij niet behoorlijk was afgelost. Nadat Mason tevergeefs probeerde het geweer te pakken, stapte luitenant Cobner naar voren. Cobb schoot hem dwars door het hart.

Tijdens het proces voor de krijgsraad op 6 januari

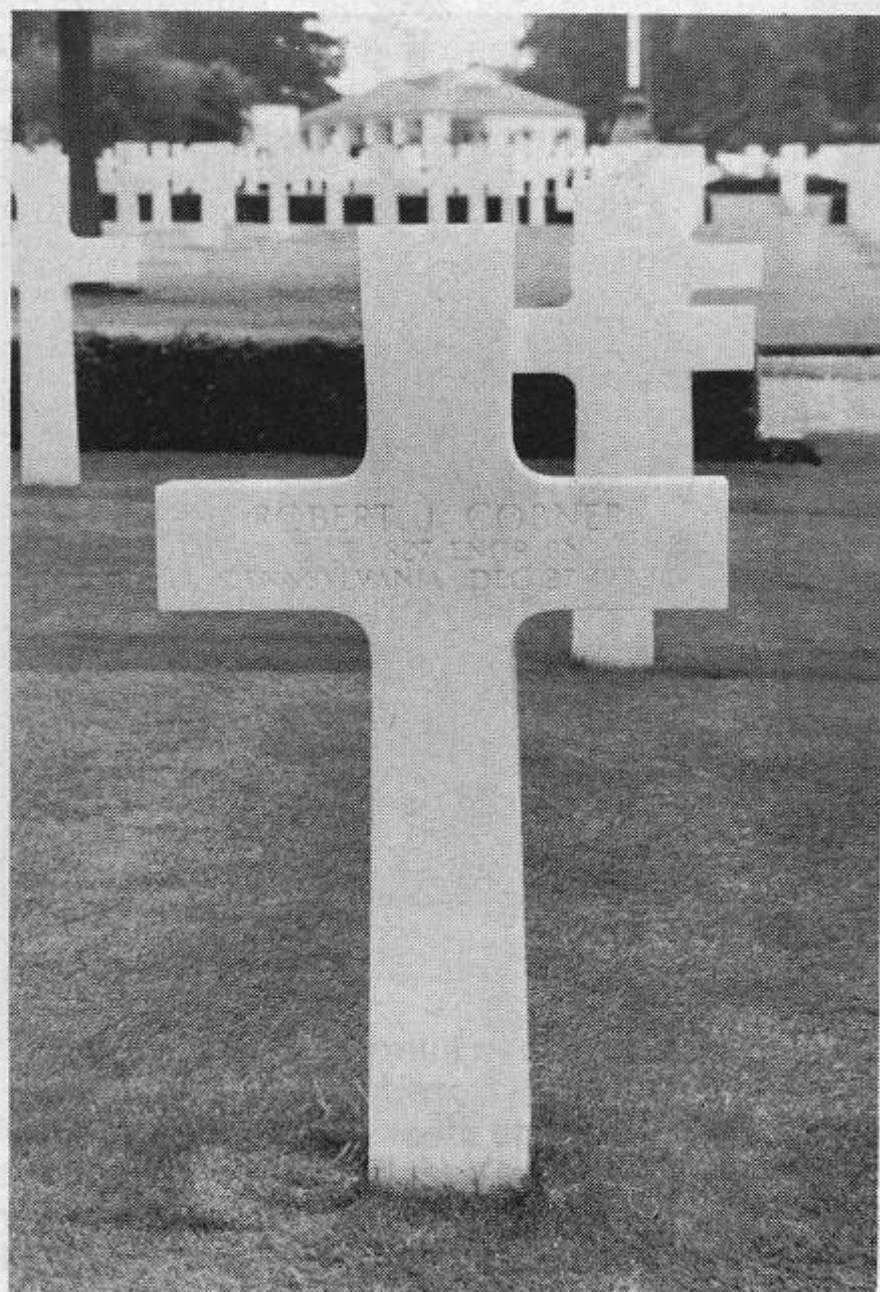
1943 voerde Cobb tot zijn verdediging aan dat hij niet wist dat luitenant Cobner de Officier van de Dag was, en dat, zoals hem was geleerd, het aflossen van een schildwacht gebeurde door de korporaal van aflossing die de opvolger naar de post bracht van degene die van wacht afkwam. De krijgsraad achtte bewezen dat Cobb de luitenant wel kende en verklaarde hem schuldig wegens moord. De Board of Review die de zaak bestudeerde op 19 februari kwam tot de conclusie dat er geen verzachtende omstandigheden waren en dat 'wijziging van het vonnis van de krijgsraad in deze zaak ... de discipline ernstig in gevaar zou brengen'.

Op 12 maart 1943 werd Cobb als eerste soldaat van het Amerikaanse leger het executievertrek van de gevangenis in Shepton Mallet binnengevoerd. Hoewel de Amerikaanse strijdkrachten toestemming hadden zich te houden aan de meeste van de traditionele formaliteiten die de voltrekking van een doodvonnis met zich meebrengen, moest de feitelijk toegepaste methode conform de Britse praktijk zijn. De in de Verenigde Staten gebruikte strop met beulsknoop was niet toegestaan, noch mocht de vlag vijf voet zakken. De Britse galg was ontworpen om de dood onmiddellijk te laten intre-

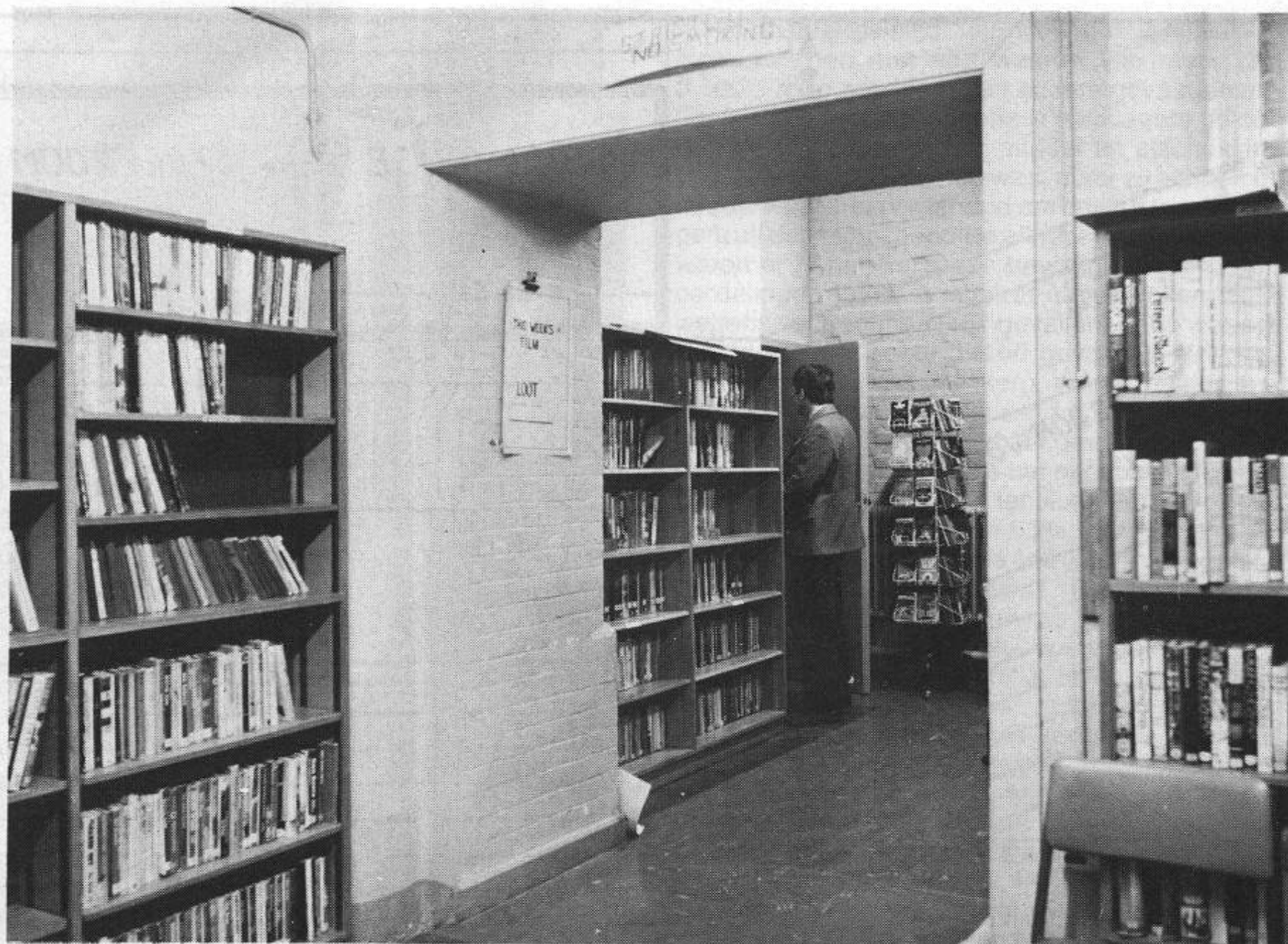
den door de nek van het slachtoffer te breken. Daarbij werd de lengte van de val nauwkeurig berekend aan de hand van de fysieke kenmerken van de veroordeelde.

Albert Pierrepont, de officiële beul van het Britse Ministerie van Binnenlandse Zaken die de executie uitvoerde, beschreef deze aldus:

'De keuze van de tijd van de executie was Amerikaans. Deze geschiedde in het algemeen om 1 uur 's nachts. Een andere gewoonte die ik niet kende was het aanleggen van een geweldig feestmaal voor de executie. In de oorlog hadden we in Engeland slecht te eten, maar bij een Amerikaanse executie kon je zeker zijn van een uitstekend lopend buffet, en van ongelimiteerd bier uit blik. Het deel van de procedure waar ik de meeste moeite mee had was het voor mij hoogst weerszinwekkende interval dat volgde op mijn kennismaking met de gevangene en het intreden van de dood. Volgens de Britse methode viel het luik tussen de acht en tien seconden nadat ik de cel van de veroordeelde was binnen gegaan. Het Amerikaanse systeem is anders. Nadat ik de gevangene had geboeid, moest hij nog ongeveer zes minuten op het schavot staan om het voorlezen aan te horen van de beschuldiging, het vonnis, en moest hij de vraag beantwoor-

1e Luitenant Robert Cobner werd hier in Desborough langs de weg naar Arthingworth (n.b. let op de verkeerde spelling op de schets hierboven) in koelen bloede doodgeschoten. Hij rust thans op de Amerikaanse militaire begraafplaats in Cambridge (perceel D, rij 3, graf 50). Alleen het trapje naar het wachtlokaal is blijven staan, dat op de schets overigens in een andere positie is getekend.

Shepton Mallet werd tussen 1889 en 1926 gebruikt voor het voltrekken van doodvonnissen uitgesproken door de burgerrechter. Tegen de tijd dat de Amerikanen kwamen, was de galg in onbruik geraakt, en het desbetreffende vertrek stond vol met luchtbeschermingsmiddelen, rubberlaarzen en emmers met zand. Begin 1943 werd Bill Pyle gevraagd de werking van het valluik in orde te brengen, aangezien er iemand zou worden gehangen. Hoewel geen expert in de constructie van schavotten,

installeerde hij aan de rechterkant een hefboom en testte, met behulp van twee stokers de werking. Het geluid van het opvallende luik was zo hard dat een bewaker binnenkwam om te vragen wat zachter te doen, aangezien het lawaai de bewoner van de cel ernaast hinderde, die op z'n executie wachtte! De ruimte is thans in tweeën gedeeld: de ene helft is in gebruik als bibliotheek voor de gevangenen, en de andere is een vertrek waar de bewakers zich kunnen ontspannen.

den of hij nog iets had te zeggen. Pas daarna kreeg ik instructie met mijn werk verder te gaan. 'Zelfs een paar seconden kunnen heel lang duren voor iemand die op zijn dood staat te wachten. Tijdens mijn eerste executie in Shepton Mallet, lang voordat het luik viel, was de officier die de groep commandeerde die rondom het schavot stond, plat op de grond flauw gevallen. Nadien, tijdens de voortzetting van het feestmaal, zei een soldaat tegen mij over de in zwijm gevallen officier: "Stelt U zich voor dat zo'n man je moet aanvoeren in het gevecht!" Ik denk niet dat zijn verachting gerechtvaardigd was. Een man kan strijden als een held, maar niet in staat zijn het doden in koelen bloede te aanschouwen.'

SOLDAAT HAROLD A. SMITH

De volgende executie in Shepton Mallet gold ook iemand die was veroordeeld wegens het vermoorden van een andere Amerikaanse militair. Soldaat Smith was geboren in Troup County in West Georgia en had zich op 4 februari 1941 als vrijwilliger voor het leger gemeld. In december 1942 diende hij bij de Stafcompagnie van de 1e Tank Destroyer Group die was gelegerd in het Chisledon Camp bij Swindon in Wiltshire.

In 1943 op Nieuwjaarsdag, nadat hij kort tevoren zijn soldij had ontvangen, pakte Smith de trein naar Londen en was sindsdien onwettig afwezig. Hij kwam tijdens de reis in contact met soldaat Harry English van het 894e TD Battalion, en samen namen zij een kamer in het Royal Hotel. Na een week de bezienswaardigheden van Londen te hebben bekeken, afgewisseld met bezoeken aan de bioscoop, begon Smith' portemonnaie leeg te raken, waarop hij op 8 januari weer naar Chisledon terugkeerde. Bij zijn terugkeer constateerde hij echter dat zijn onderdeel was vertrokken. De volgende morgen hing hij tot lunchtijd in de kazerne rond, om daarna naar de eetzaal te gaan. Teruggekeerd op de pelotonskamer zag hij op een brits een .45 automatisch pistool met koppel liggen. Onder zijn overjas gespte hij de koppel met pistool aan en liep toen terug naar de eetzaal.

Buiten zijn barak werd hij aangesproken door een wacht, soldaat Harry Jenkins van het 116 Regiment Infanterie. Hoewel er geen getuigen in de buurt waren toen de schoten vielen, gebeurde er volgens Smith' eigen beëdigde verklaring het volgende:

'Ik wist niet of hij mij zou slaan of zijn pistool trekken om op mij te schieten. Op dat ogenblik waren de wacht en ik ruim een meter van elkaar verwijderd. Toen de wacht een beweging in de richting

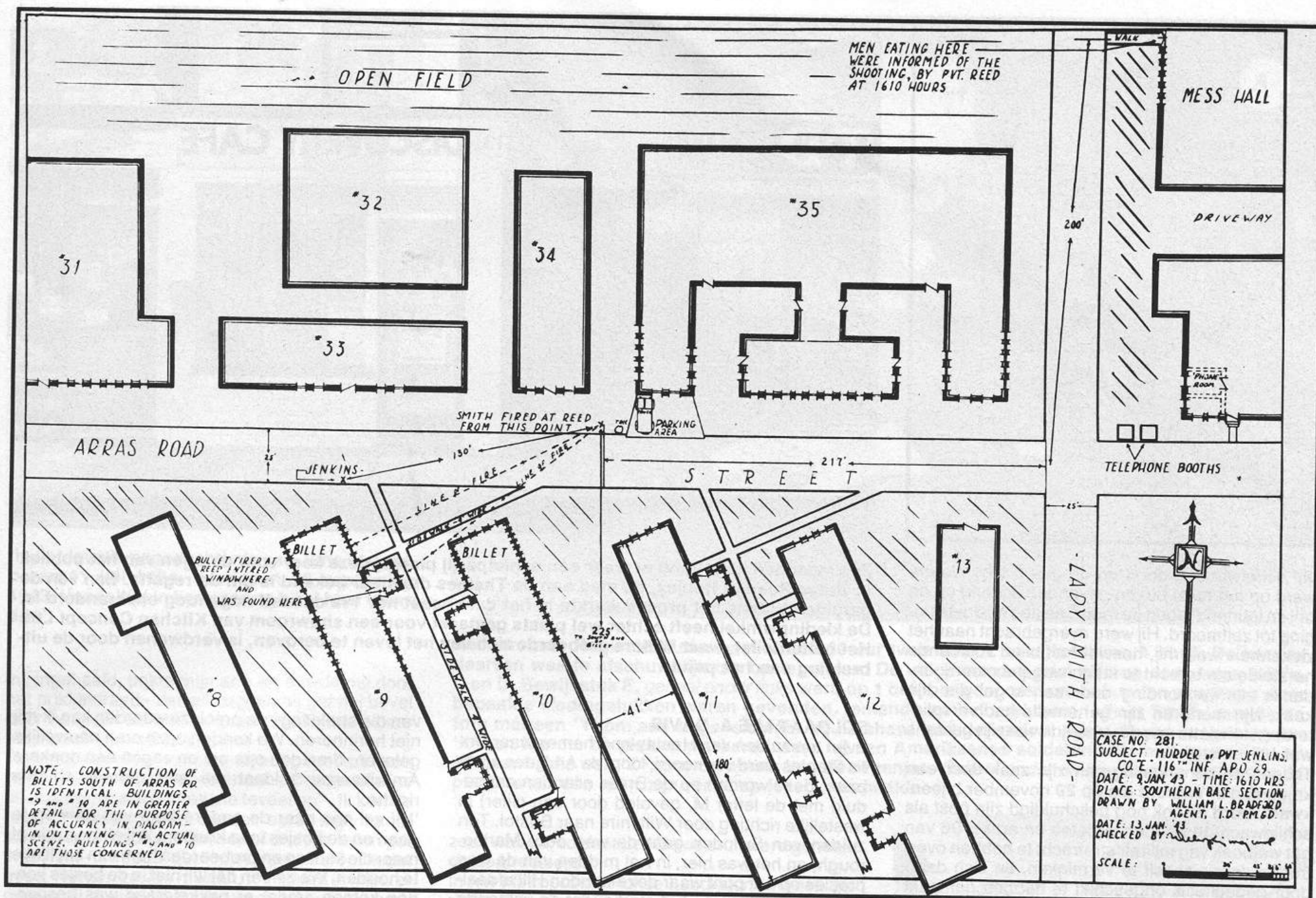
van zijn pistoolholster maakte, trok ik met mijn rechterhand van onder mijn losgeknoopte overjas onmiddellijk mijn vuurwapen. Nog tijdens deze beweging laadde ik het pistool en schoot hem vanuit de heup pardoes in z'n buik. Toen het eerste schot de wacht raakte tolde hij naar rechts totdat zijn rug naar mij was gekeerd. Toen vuurde ik opnieuw een of meerdere schoten af (ik kan mij het aantal niet herinneren). Toen ik schoot viel de wacht op de grond, en nadat ik had opgehouden te vuren, boog

ik mij enkele ogenblikken over hem, met het pistool in mijn hand. Op dat ogenblik zag ik een ongewapende soldaat met dichtgeknepen vuisten uit het kazernegebouw komen. Om hem af te schrikken vuurde ik twee schoten boven zijn hoofd af. Hij draaide zich toen om en rende het gebouw weer binnen. Ik stopte het pistool toen weer in de holster en maakte mij uit de voeten.'

Smith rende het kamp uit, pakte een bus naar Marlborough, ongeveer 15 kilometer zuidelijker,

Albert Pierrepoint's eerste executie. De scène zoals deze eruit zou hebben kunnen zien op 12 maart 1943, en zoals deze voorkomt in het begin van de MGM film *The Dirty Dozen*. Bill Pyle denkt dat de auteur van het boek E.M. Nathanson, Shepton Mallet bezocht om de sfeer te proeven, hoewel de landelijk gelegen 'Marston Tyne' gevangenis in de film volstrekt niet overeenkomt met de midden in de stad liggende gevangenis in Shepton Mallet. Bij iedere executie werd een Britse beul gebruikt: 13 werden voltrokken door Albert Pierrepoint en 4 door z'n oom Tom.

en nam daar een trein naar Paddington. Na nog een dag lang op vrije voeten te hebben gelopen, werd hij in de YMCA wachtkamer in het Euston Station aangesproken door Police Constable James Watson die hem zijn identiteitskaart vroeg. Hierop volgde zijn arrestatie, zijn pistool werd van hem afgenomen, en hij werd overgedragen aan de Amerikaanse autoriteiten.

Robert Churchill, de Londense wapensmid en toentertijd een zeer bekend expert op ballistisch gebied die vele malen als deskundige in moordzaken was geraadpleegd, getuigde dat de Colt No. 515525 die Smith bij zich had, het moordwapen was. Tijdens de krijgsraadzitting in Bristol op 12 maart 1943 werd Smith schuldig bevonden en veroordeeld tot de strop. Hij werd op 25 juni van dat jaar opgehangen in Shepton.

SOLDAAT JOHN H. WATERS

Soldaat Waters diende in Henley-on-Thames in Oxfordshire bij een onderdeel belast met het maken van modellen dat gezamenlijk met de RAF werd beheerd. Hij was daar een van de Amerika-

Vuurgevecht in Camp Chisledon, de vooroorlogse Militaire Administratie School, die aan de Amerikanen was overgedragen. Toen wij in 1978 het kamp voor het eerst bezochten stond veel nog overeind; we konden echter uit het dossier van het proces niet precies de plaats vaststellen waar soldaat Jenkins was neergeschoten. Het kostte ons verscheidene jaren een kopie te bemachtigen van dit schetsplan (boven), waardoor wij, met dit bewijsstuk M in handen, op de Arras Road de precieze lokatie konden vaststellen. Helaas, toen wij terugkeerden was alles gesloopt.

nen die wachtdienst deed samen met Brits luchtmacht personeel. Elke soldaat kreeg tijdens de wacht een .38 Smith & Wesson revolver en twaalf patronen uitgereikt.

In februari 1943 maakte Waters kennis met een meisje uit de omgeving, Doris Staples die op Greys Road 11a in een kleermakerij werkte. In de daarop volgende weken ontwikkelde zich tussen de twee een hartstochtelijke relatie, maar omstreeks juli leek het dat Doris houding verkoelde. Intens ja- loers op de verhalen dat zij uitging met andere Amerikanen, verklaarde Waters dat hij in haar bij- zijn zelfmoord zou plegen.

Op 14 juli werd de normale rust van Henley ruw verstoord door het geluid van schoten in Greys

Road. Een sterk politiedetachement ging ter plaatse poolshoogte nemen, samen met leden van de Amerikaanse MP. Het vuur bleek afkomstig uit de winkel op nummer 11a, en getuigen verklaarden dat daar een man met een revolver was binnenge- drongen. Terwijl de brandweer werd gewaar- schuwd, vielen opnieuw twee schoten, waarvan er een de ruiten verbrijzelde van de winkel ertegen- over. De dienstdoende hoofdinspecteur besloot toen traangas te gebruiken om de schutter te dwin- gen naar buiten te komen, en de luchtbescher- mingsdienst kon daarvoor een geschikte granaat leveren.

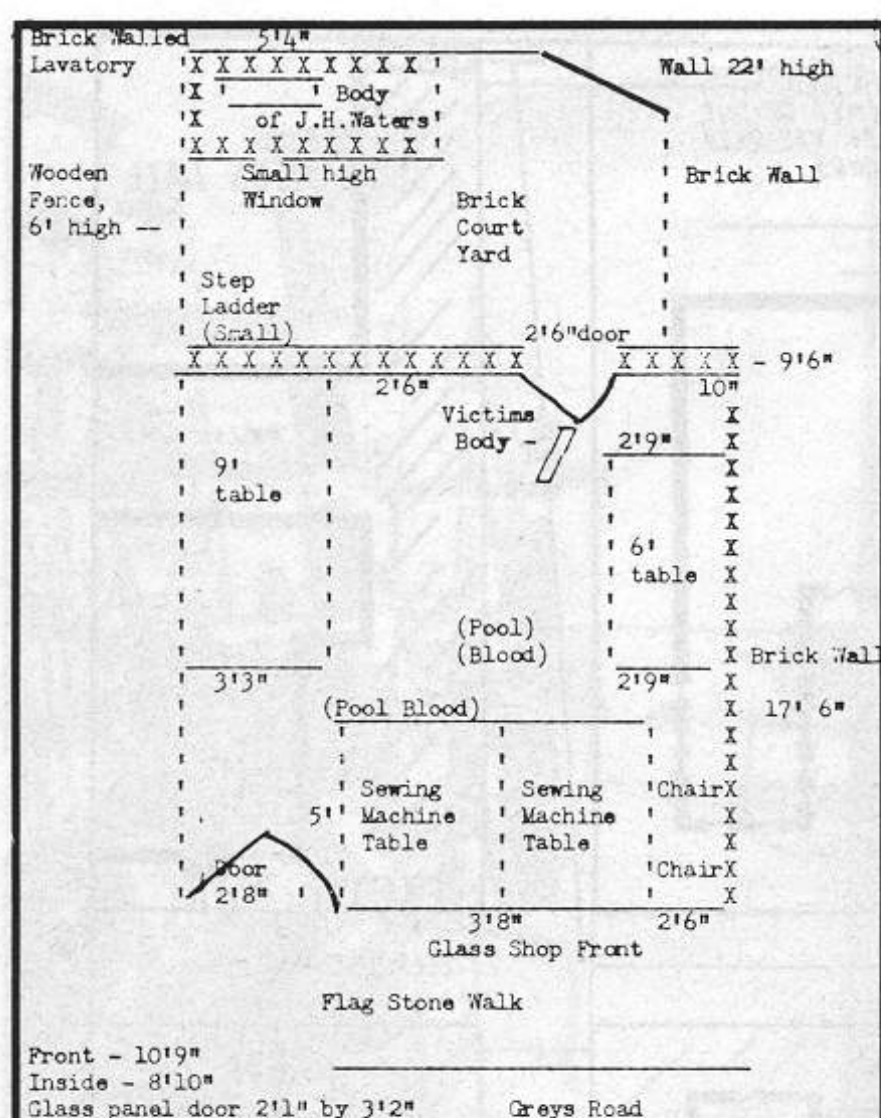
De politie en de MP's, uitgerust met rookmaskers, betraden toen de winkel waar Doris Staples met

Rechts: Door nauwkeurig nameten maakten wij aan de hand van be- wijsstuk M onze vergelijkingsfoto. Links: Soldaat Jenkins werd aan- vangelijk begraven op het Amerikaanse WOI kerkhof in Brookwood, Surrey.

Zijn familie liet hem na de oorlog herbegraven in Etan in de Amerikaan- se staat Virginia.

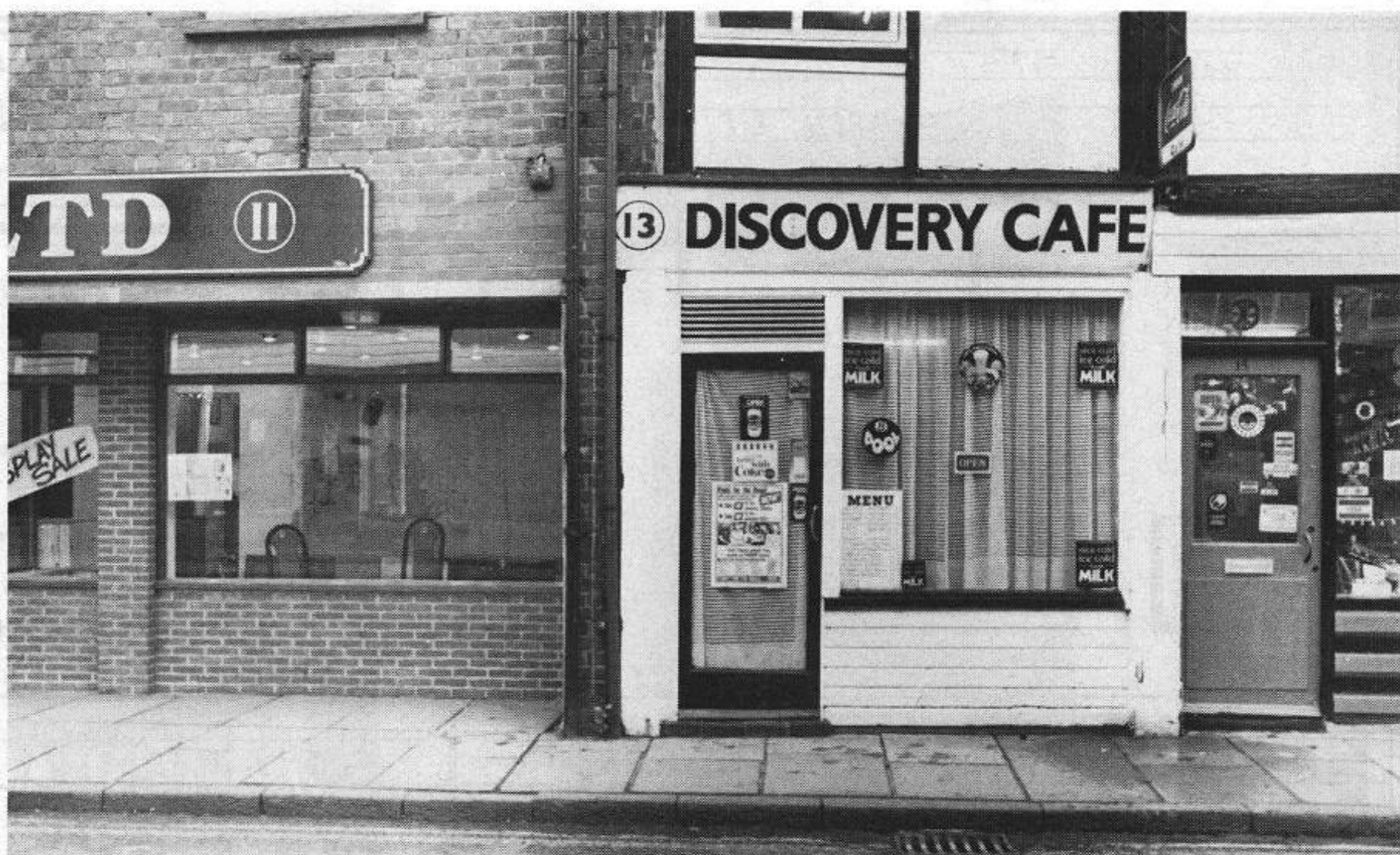

vijf schotwonden dood op de grond lag. Waters werd op het toilet buiten gevonden, zittend op de bril en leunend tegen de muur, na een mislukte poging tot zelfmoord. Hij werd overgebracht naar het ziekenhuis waar hij, hoewel half blind voldoende herstelde om terecht te staan wegens moord, ondanks zijn verwonding door een kogel die zijn kaak, zijn mond en zijn gehemelte had versplinterd, en tenslotte aan de voorzijde van zijn hersens was blijven steken.

Tijdens de behandeling van zijn zaak door een krijgsraad in Watford die op 29 november bijeenkwam, werd hij ook nog beschuldigd zijn post als schildwacht te hebben verlaten en artikel 96 van het wetboek van militair strafrecht te hebben overtreden door zichzelf te verminken, en zich daardoor gedeeltelijk ongeschikt te hebben gemaakt om volledig dienst te kunnen doen.

Tijdens het proces werden getuigen gehoord die verklaarden dat Waters depressief was over zijn verhouding met Doris en ongelukkig met zijn plaatsing die tot gevolg had dat hij en de andere Amerikaanse soldaten moesten leven op de inferieure rantsoenen van de RAF. Een petitie waarin om clementie werd gevraagd door leden van zijn eenheid telde 35 handtekeningen, terwijl vanuit de plaatselijke bevolking een dergelijke petitie werd ingediend waarop 302 namen voorkwamen.

Na schuldig te zijn bevonden en veroordeeld tot de doodstraf, werd opnieuw al het bewijsmateriaal bekeken door de Board of Review en de bevelhebber van de Amerikaanse strijdkrachten in Europa. Niets werd echter gevonden dat een verzachting van het vonnis kon rechtvaardigen en op 10 februari 1944 werd de doodstraf voltrokken. Waters, een getrouwd man uit Perth Amboy in New Jersey, en geboren in 1905, was de oudste van degenen die in Shepton Mallet werd opgehangen.

Zes maanden later vond er weer een schietpartij plaats; deze keer voor de ogen van het publiek in Greys Road in Henley, de stad aan de Thames die meer bekend is om de regatta. Een van de getuigen tijdens het proces werkte in het café naast no. 11a dat zelf nagenoeg onveranderd is. De kledingwinkel heeft echter wel plaats gemaakt voor een showroom van Kitchen Concept Ltd. Het buitentoilet, waar Waters probeerde zich van het leven te beroven, is verdwenen door de uitbreiding van het pand.

SOLDAAT LEE A. DAVIS

Even ten zuiden van Henley-on-Thames waar Doris Staples werd vermoord, loopt de A4 (geen auto-baan, deze worden op de Britse eilanden aangeduid met de letter M, gevolgd door een cijfer) in westelijke richting door Wiltshire naar Bristol. Ten zuiden van Swindon gaat de weg door Marlborough, en het was hier, in het midden van de weg precies op het punt waar deze London Hill afdaalde in de richting van het stadje, dat de volgende brute moord plaatsvond die opnieuw een Amerikaanse militair aan de galg bracht.

's Middags 28 september 1943, was Muriel Fawden, verpleegster in het Savernake Hospital, in de stad naar de bioscoop gegaan. Nadat deze omstreeks 19.45 was uitgegaan, ontmoette zij haar vriendin June Lay, en samen liepen zij terug naar het ziekenhuis.

'Wij waren halfweg de heuvel naar het ziekenhuis', getuigde Muriel Fawden in oktober 1943 voor de krijgsraad in Tottenham House in Marlborough, 'toen een zwarte Amerikaanse soldaat van achter ons tevoorschijn kwam en ons aansprak. Hij zei: "Hoe ver moeten jullie nog?", waarop wij beiden antwoordden: "Wij zijn op weg naar het ziekenhuis". Op zijn vraag "Hoe ver is dat?", zei ik: "Juist daarboven", en na dit antwoord bleef hij weer achter ons.

'Enkele minuten later hoorde ik een stem achter ons die zei: "Sta stil of ik schiet", althans woorden

van die strekking - de precieze woorden kan ik mij niet herinneren. We konden onze oren nauwelijks geloven, draaiden ons om en zagen een donkere Amerikaanse soldaat die een geweer op ons richtte.

'Hij zei ons naar de andere kant van de weg te gaan en de bosjes in te kruipen. Wij gingen min of meer die kant op en probeerden hem aan het lijntje te houden. We zeiden dat wij niet in de bosjes konden komen omdat er prikkeldraad was gespannen, wat een leugen was - maar waarmee wij hem probeerden af te schepen. We zeiden dat het veel beter was als wij de heuvel afliepen en zo liepen we achteruit de weg naar beneden, hem in het gezicht kijkend, terwijl hij nog steeds het geweer op ons richtte.

'Toen zei June tegen mij: "Lopen Muriel", en allebei begonnen wij te rennen en hoorde ik schoten. Ik liep voorop, en June achter mij. Ik keek achterom en zag haar nog steeds hardlopen. Opnieuw hoorde ik schoten, draaide mij om en zag June haar armen omhoog werpen. Zij gaf een schreeuw en viel neer op straat.

'Daarna begon ik hard te rennen, ik hoorde meer schoten en hoorde ook de kogels langs mij heen fluiten, zodat ik stilhield en ter plekke als aan de grond genageld bleef staan, in de verwachting dat ik de volgende kogel in mijn rug zou krijgen. Ik draaide mij niet om. Ik bleef staan waar ik was met mijn rug naar hem toe. Na enkele seconden had hij

Er waren drie gevallen waarbij Amerikaanse militairen de doodstraf kregen wegens het dubbele misdrijf verkrachting gevolgd door moord. Dit gebeurde in Ashton, Kent; in Stewartstown in het graafschap Tyrone; en hier in Marlborough in Wiltshire. Indien men dit soort afschuwelijke misdrijven al kan vergelijken, moet die van soldaat Lee Davis als de erg-

ste worden beschouwd. Hij schoot June Lay door de rug en het hoofd en liet haar stervende op de weg liggen, terwijl hij haar vriendin onder bedreiging met een vuurwapen voor zich uitdreef. Hoewel June even na 20.00 uur werd gevonden door een vrachtwagenchauffeur, duurde het nog tot middernacht voordat Muriel Fawden's beproeving was afgelopen.

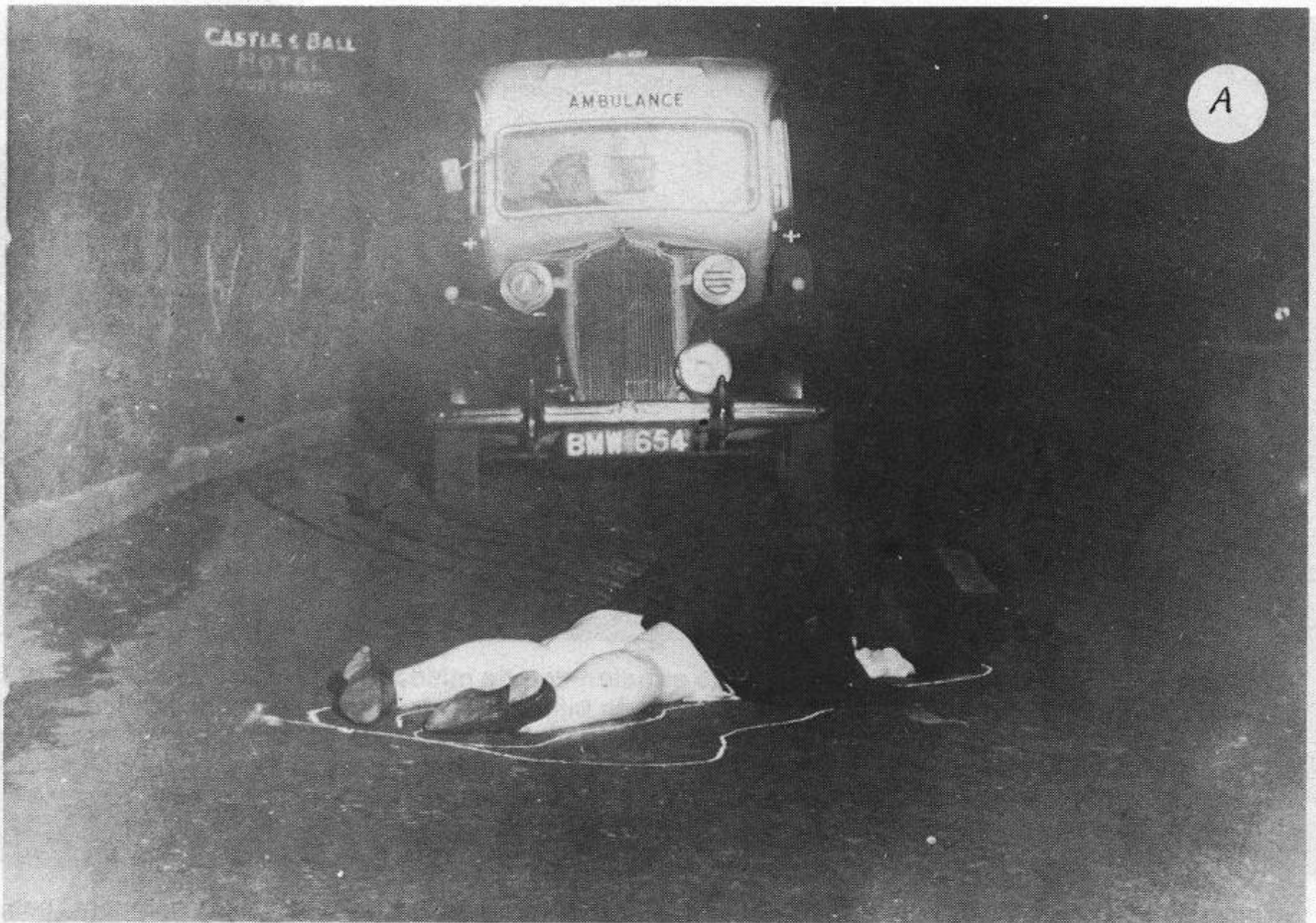
'In liefdevolle nagedachtenis aan June Lay, geboren 11 juli 1924, overleden 28 september 1943. Voor altijd in herinnering bij al haar vrienden'.

mij ingehaald, pakte mijn arm en duwde mij door het prikkeldraad - dat wil zeggen hij gaf mij bevel door het prikkeldraad te gaan. We hurkten daar enkele minuten en luisterden.

'Ik droeg een witte regenjas, hij boog over mij heen met het wapen in zijn hand en zei: "Doe je witte jas uit. Als we hardlopen valt die teveel op". Ik kon de regenjas niet uitdoen zonder eerst mijn handschoenen uit te doen. Om een of andere reden gaf ik ze hem - ik bedoel dat ik niet weet waarom ik dat deed. Hij nam ze van mij aan, toen deed ik mijn regenjas uit en liet die liggen waar wij gehurkt hadden gezeten. Toen gingen wij verder het bos in, de heuvel op naar het gras, bleven daar enkele minuten staan luisteren, en ik hoorde een vrachtwagen de heuvel afrijden en stoppen, en ik wist dat June was gevonden en dat de mensen mij zouden gaan zoeken.

'Toen boog hij zich weer met het wapen over mij heen, en zei: "Of je doet wat ik je wil laten doen, of je moet sterven. Ik tel tot tien". Hij begon toen te tellen. Ik wilde niet dood, en ik had geen andere keus dan toe te geven.'

De dichtstbijzijnde Amerikaanse eenheid lag in Iron Gates Camp, en na onderzoek kwamen uit de modder bij barak 28 een met bloed bevleekte broek en overhemd tevoorschijn, terwijl uit de modder de kolf van een karabijn stak. Kort na de middag op 29 september moest de hele compagnie met wapens aantreden in de eetzaal. Elk wapen werd gecontroleerd om te zien of ermee was gevraagd. De serienummers werden vergeleken met het nummer van de man en van zijn kleren. Die kleding was ook gemerkt met de eerste letter van de naam van de man, gevolgd door de laatste vier cijfers van zijn registratienummer. Het resultaat van dit onder-

Rechercheur Reginald Butler nam om 00.30 uur twee foto's, bewijsstukken A en B. De tweede daarvan was te afschuwelijk om op te nemen. De volgende dag nam hij nog eens twee foto's, C en D. Bewijsstuk E, geheel onder links werd op 1 oktober genomen om te kunnen aangeven waar bepaalde kledingstukken waren gevonden. Iemand van het zoekteam, Albert Smith, merkte de foto met een 'Y' om aan te geven waar hij de shawl had gevonden; agent Boyer voegde er een 'X' aan toe om de plek te markeren waar hij een Amerikaanse soldatenmuts had gevonden, en sergeant Gale een 'Z' voor de plaats van de regenjas. Geheel onder rechts: Veertig jaar later: de plaats waar een man zijn recht op leven verspeelde.

zoek was dat soldaat Lee Davis eruit werd gehaald en gearresteerd.

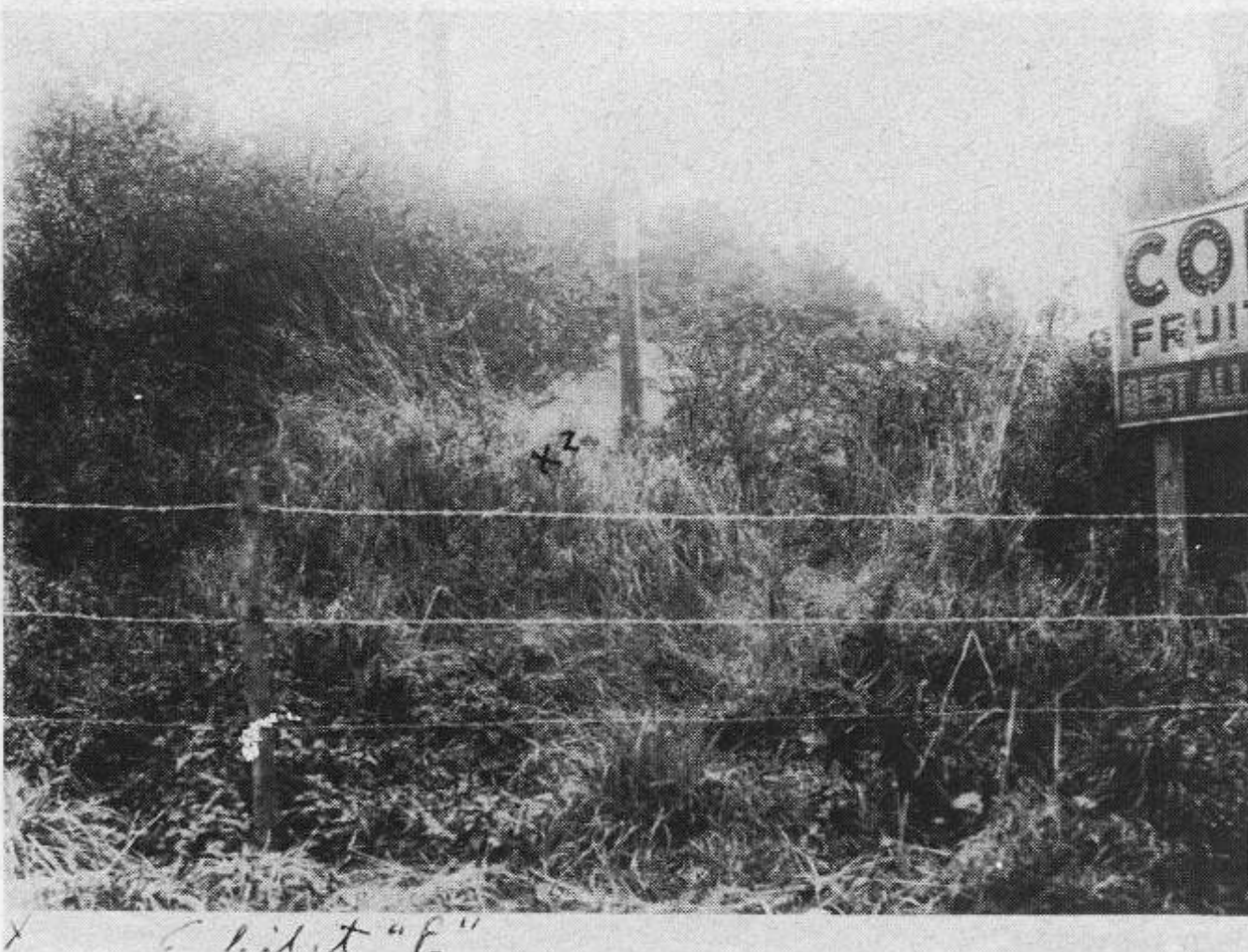
In het Metropolitan Police Laboratory werden gerechtelijke proeven genomen op andere kledingstukken van Davis waar eveneens bloedvlekken op zaten, en ook op die van Muriel Fawden. Robert Churchill nam schietproeven met karabijn 1594722 en ging na of een patroonhouder die op de weg was gevonden, in het wapen paste. Uiteindelijk bekende Davis dat hij had geschoten, maar dat hij de bedoeling had in de lucht te schieten. Hij werd schuldig bevonden aan moord op June Lay, en aan verkrachting van Muriel Fawden. Davis werd ter dood gebracht op 14 december 1943.

SOLDAAT THOMAS BELL

Op 3 oktober 1943, even voordat de krijgsraadszaak tegen Davis begon, vond opnieuw een verkrachting plaats waarvan de dader een Amerikaanse soldaat was. Het gebeurde dit keer in Burton-on-Trent in Staffordshire. Soldaat Bell behoorde tot het 390e Engineer Regiment, en was met de pendel van het kamp in Sudbury naar Burton gereden waar hij in de namiddag aankwam. 's Avonds bezocht hij de Star pub, en na sluitingstijd voegde hij zich bij een groep jongelui die op een bank zaten in het Memorial Park. Dit waren Ivy Cranfield (17), haar vriendin Dorothy Ford (16)

Goed of fout, ik moet bekennen dat ik, nadat ik de plaats waar June was vermoord had bezocht, een zekere grimmige voldoening voelde toen ik vervolgens op de plaats stond waar Davis aan zijn eind was gekomen.

In januari 1944 zou soldaat Thomas Bell in de annalen van de misdaad-geschiedenis terecht komen als de eerste man sinds bijna 100 jaar, die in Groot-Brittannië wegens verkrachting zou worden geëxecuteerd. Om het verhaal 'na te lopen' namen wij Roger Bell, onze deskundige voor de Europese slagvelden, als 'stand in' mee naar Burton-on-Trent om de route te volgen die de andere Bell nam op 3 oktober 1943.

Links: Van 21.00 - 22.30 zat hij te drinken in The Star, in 1976 van naam veranderd. Rechts: Memorial Park. De auto's die de mannen naar Sudbury zouden terugbrengen, stonden zo'n 50 meter verder opgesteld. Hier was het dat Bell voor het eerst Ivy Cranfield met haar vriend op een bank zag zitten.

en hun vriendjes John Blackshaw (19) en George Price, soldaat in het Britse leger. Toen Ivy en John de groep verlieten om het pad af te lopen naar Litchfield Street, werden zij gevolgd door een 'grote zwarte soldaat', Thomas Bell. Toen zij hem zeiden weg te gaan, pakte hij de arm van het meisje en liet een scheermes zien. Twee andere soldaten doken op en Bell zei dat ze zich over John Blackshaw moesten 'ontfermen'. Zij hielden zijn armen vast, terwijl Bell Ivy meenam naar Abbey Street waar hij zei: 'Wil je mij een pleziertje doen?' Bij het bereiken van enkele huizen in Fleet Street ontmoetten zij een jong meisje, Margaret Harfield. Ivy kon haar arm grijpen en schreeuwde: 'Help me alsjeblieft'. Terwijl hij haar voortdurend vasthield nam hij Ivy mee in Green Street, ging de muur over bij de vloeddeuren in de richting van de rivier. Daar vond het misdrijf plaats.

Soldaat Bell werd door Price en Blackshaw herkend tijdens een identificatie test waarbij 200 soldaten met een donkere huidskleur langs hen heen trokken. Tijdens de krijgsraadzitting die de volgende maand in Burton plaats had, werden tegenstrijdige bewijzen geproduceerd met betrekking tot de vraag of Ivy Cranfield wel of niet vrijwillig met Bell was meegegaan. Het getuigenis van Blackshaw dat Ivy gewelddadig was meegevoerd, gaf echter de doorslag en de 23-jarige Bell was de eerste Amerikaan die in Shepton Mallet uitsluitend we-

gens verkrachting ter dood werd gebracht, een executie die plaatsvond op 31 januari 1944.

SOLDAAT J.C. LEATHERBERRY

De misdaad waarvoor soldaat Leatherberry tot de strop werd veroordeeld is bekend geworden als de 'Birch taxi-cab murder'. Het misdrijf werd opgelost als gevolg van een opmerkelijk staaltje speurwerk van rechercheur G.H. Totterdell, die deel uitmaakte van het politiekorps in Essex. Voordat hij in 1976 overleed werden zijn memoires gepubliceerd onder de titel *Country Copper*. Over deze zaak schrijft hij:

'Op woensdag 8 december 1943 om tien uur 's avonds ontving ik een telefoontje van het politiebureau in Clacton-on-Sea met de mededeling dat politie-agent McCormack (nummer 505), in Haynes Green Lane, Laver Marney een verlaten taxi had gevonden met nummerplaat CPU 602. In de taxi waren een colbertjasje en een met bloed bevleete regenjas gevonden.

'Met rechercheur Draper ging ik onmiddellijk naar het politiebureau in Copford, waar ik sprak met brigadier Garret die naar Haynes Green Lane was geweest en de kleren had mee teruggenomen.

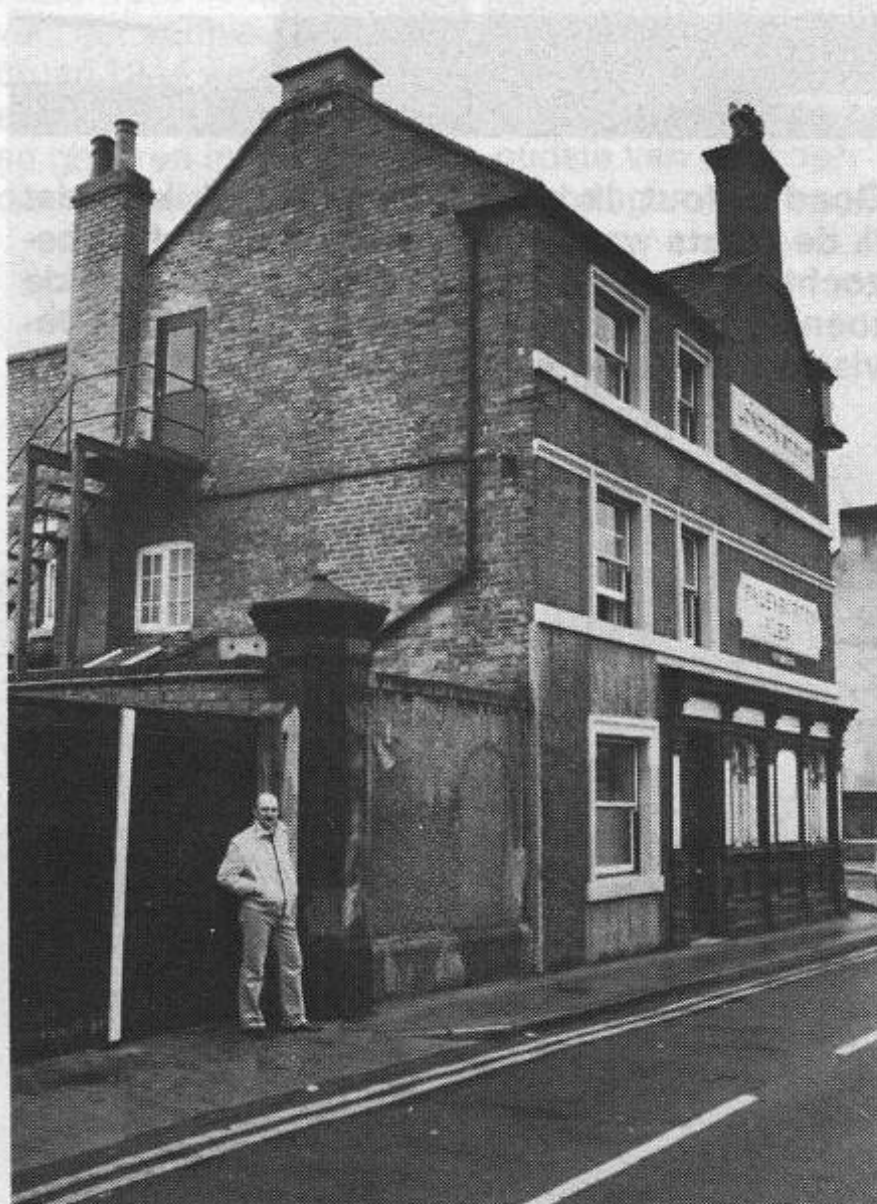
'Ik bekeek ze en merkte dat de mouwen van de jas binnenstebuiten waren gekeerd alsof iemand het kledingstuk van degene die het droeg, van achteren van zijn lijf had getrokken. Achterop de regen-

jas bij de kraag zaten naar het leek bloedvlekken. Geen van de kledingstukken was gescheurd, en de regenjas zag eruit als nieuw.

'In de zakken vond ik een autorijbewijs op naam van Henry Claude Hailstone, alsmede een taxi-chauffeursplaatje met het nummer 842. Uit het adres op het rijbewijs, Maldon Road 127, Colchester, konden wij Hailstone's hospita, Mrs Pearce, opsporen die beide kledingstukken herkende als die van haar pensionaar. Zij zei dat zij hem voor het laatst had gezien om tien minuten over elf op de avond van de 7e december 1943.

'Ik begaf mij toen met rechercheur Draper naar Haynes Green om de taxi te bekijken. Daar aangekomen bleken de ramen dicht, terwijl de koplampen en de achterlichten nog brandden. Hoewel de auto aan de verkeerde kant van de weg stond, leek het erop alsof de taxi normaal had gestopt. Er waren geen tekenen die wezen op een schermutse-ling op de weg of aan de kant in het gras. Ik vond echter geklemd tussen de treeplank en de carosserie van de taxi een sixpence muntstuk.

'Het binnenste van de auto toonde echter duidelijk tekenen dat er een worsteling had plaatsgevo-nden. De persoonlijke papieren van Hailstone lagen verspreid over de vloer. De leren bekleding zat vol krassen. Een stuk, dichtbij de plaats van de chauffeur was gescheurd en hing er treurig bij, evenals het snoer van de telefoon, dat langs het dak naar

Links: Board of Review: 'De beklagde nam het meisje mee naar Abbey Street, naar de achteringang van een hotelletje, waar hij haar vroeg; "wil je mij een pleziertje doen?" Toen ze vroeg wat hij bedoelde antwoordde hij: "Probeer mij niet voor de gek te houden. Denk eraan dat ik nog steeds met het mes tegen je rug sta."'

Rechts: 'Haar de hele tijd vasthoudend nam hij haar mee ... Green Street in in de buurt van enkele vloeddeuren. Net voordat zij een muur bereikten, ontvluchtte ze hem maar viel ... Hij dreigde haar te zullen doden en zette haar bovenop de muur. Hij klom toen over de muur en trok haar naar beneden.'

Soldaat J.C. Leatherberry (zijn voornamen komen nergens voor in de Amerikaanse dossiers), en soldaat George Fowler behoorden tot het 356e Engine General Service Regiment, gelegerd in Birch bij Colchester waar een vliegveld werd aangelegd voor de Amerikaanse legerluchtmacht. Op zondagavond 5 december 1943 besloten zij naar Londen te gaan, en bleven onwettig afwezig tot dinsdag. In Londen gaven zij bijna al hun geld

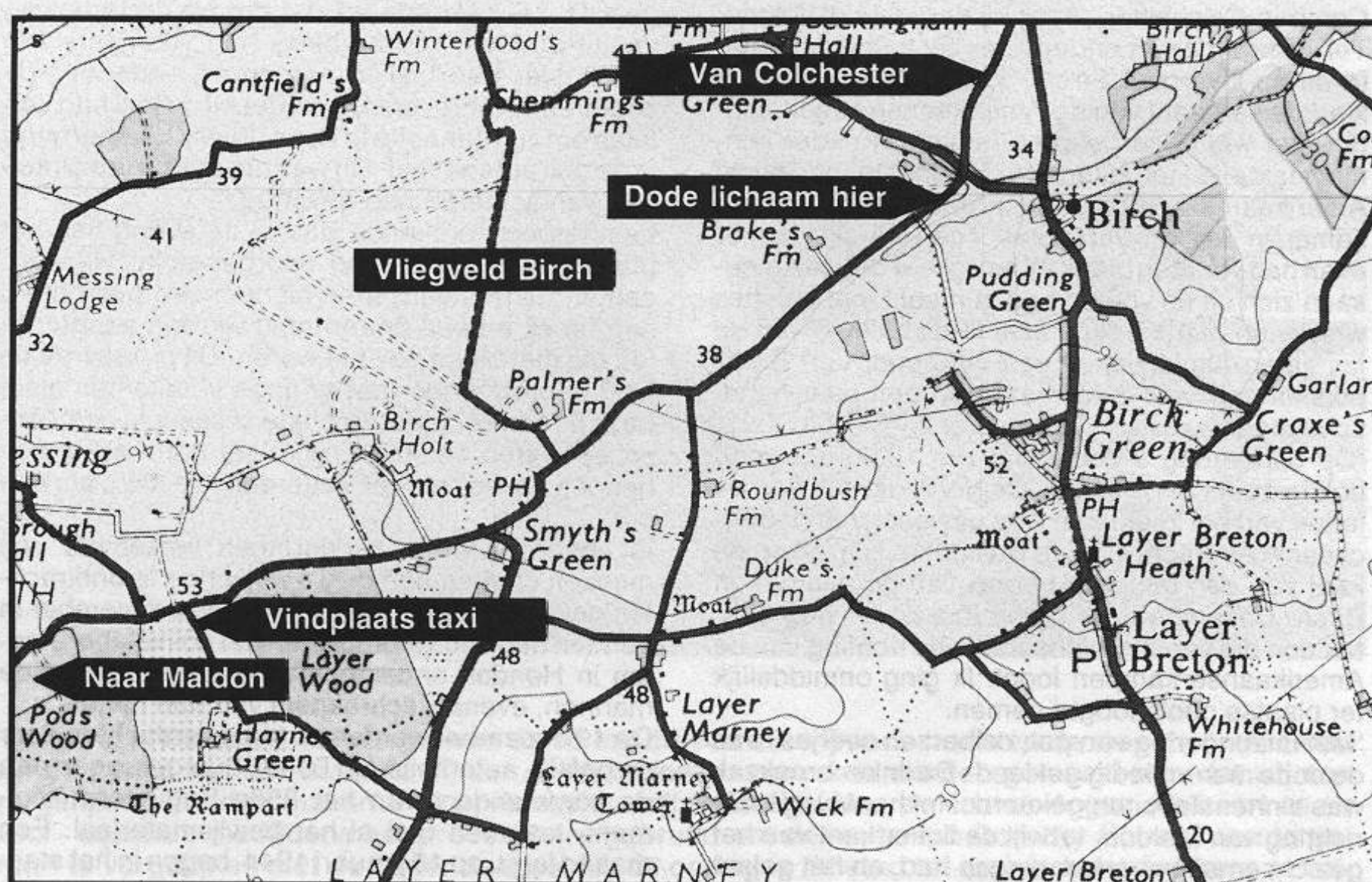
uit. Leatherberry kwam met het plan in Colchester een taxi te nemen en op de weg terug naar het kamp de chauffeur te beroven. Het ongelukkige slachtoffer was Harry Hailstone, die buiten het station met zijn taxi had gestaan. Op deze plaats op de B1022 vroeg Fowler de chauffeur te stoppen omdat hij een plas wilde doen. Voor de krijgsraad hield Fowler vol dat Leatherberry de chauffeur vermoordde toen hij uit de taxi was.

het achterste deel van de taxi liep. Ook een bagagenet was uiteengescheurd. Hailstone's lege portemonnaie en zijn bruine leren handschoenen lagen op de vloer, evenals nog een sixpenny stuk. Op de achterbank lag een klont bloed, en er waren ook wat kleine bloedspatten zichtbaar op de binnenkant van het rechter zijraam.

'Naar mijn oordeel leed het geen twijfel dat Hailstone van achteren was aangevallen toen hij uit Colchester kwam, en dat zijn aanvaller daarna de taxi naar de plaats had gereden waar hij werd gevonden. Dat de auto aan de rechterkant van de weg stond zou erop kunnen duiden dat de passagier mogelijk een Amerikaan was.

'In de onmiddellijke omgeving werd naar Hailstone's lichaam gezocht, echter zonder een spoor te vinden. Toen begon een systematische zoektocht, waarbij in het bijzonder aandacht werd besteed aan de weg die naar de vijf Amerikaanse legerkampen liep die in de buurt van Birch lagen, en waar veel donkergekleurde troepen waren ondergebracht. Contact werd gezocht met de garnizoensadjutant in Colchester, die achttien man leverde om te assisteren. Later arriveerden uit Ipswich nog twee leden van de onderzoeksstaf van de Amerikaanse strijdkrachten.

'Op 8 december werd in de goot langs de weg naar Maldon, nabij Tollesbury, een burger regenjas gevonden die aan de voorkant vol bloedvlekken zat. Aan de binnenzijde van de jas, dichtbij de kraag stonden de woorden: "Captain J.J. Weber". In een van de zakken zat een nieuw stoffen embleem van de Amerikaanse strijdkrachten, en het merk

Zij droegen de dode man de weg over en schoven hem onder de prikkeldraadomrastering waar een lage aarden wal hem aan het gezicht onttrok. Onder links: De plaats waar Hailstone twee dagen later werd gevonden was op de foto van de plek van het misdrijf aangegeven met een X. Rechts: De precieze plek bevindt zich thans op precies 54 meter van de ingang van wat nu Greenacres Kindertehuis is.

van een Canadese fabrikant bevond zich aan de binnenkant van de jas. Het colbertjasje werd ruim negen kilometer verderop langs dezelfde weg gevonden.

'We namen contact op met het Canadese hoofdkwartier in Londen en vroegen of een officier met de naam Weber in het Verenigd Koninkrijk was gestationeerd. Eerst was het antwoord negatief, maar later ontvingen we informatie dat een officier met de naam J.J. Weber was verbonden aan het Canadese General Hospital in Cuckfield in Sussex. Daarop werd hij ondervraagd door de recherche van Sussex en legde hij een verklaring af.

'Op 5 december was hij gedetacheerd bij het 18e Canadian General Hospital in het Cherry Tree Camp in Colchester, waar hij een cursus volgde. Terugkerende uit Londen naar het kamp ontmoette hij op Liverpool Street Station een donkergekleurde sergeant van de Amerikaanse strijdkrachten met wie hij in gesprek raakte en nader kennismaakte. Bij terugkomst in Colchester had hij de Amerikaan uitgenodigd voor een drankje op zijn kamer in het officershotel. Toen hij zijn kamer even had verlaten bleek bij terugkeer dat de Amerikaan zich uit de voeten had gemaakt met een fles whisky en met z'n regenjas. In de zakken van de jas zaten bankbiljetten van vijf pond, een Rolex polshorloge, een zaklantaarn en een paar handschoenen.

'Op donderdag 9 december om 12.55 uur vond politie-agent Snowling uit Copford, die een van de leden van het zoekteam was geweest, het dode lichaam van Henry Claude Hailstone. Het lag op de kant van een talud op het erf van de pastorie in Birch. Deze vormt de grens tussen de weg naar Maldon die vanuit Colchester in de richting van de Amerikaanse kampen loopt. Ik ging onmiddellijk ter plaatse poolshoogte nemen.

'Met uitzondering van pet, colbert en overjas, was de dode man volledig gekleed. De linker broekzak was binnenstebuiten gekeerd. Het hoofd lag in de richting van Maldon, terwijl de linker kant van het gezicht ernstige verwondingen had, en het gelaat bedekt was met bloed. Het dode lichaam was vanaf de weg niet te zien. Bovenop het talud waren twee strengen prikkeldraad gespannen. De onderste draad tegenover de plek waar Hailstone werd gevonden vertoonde ook sporen van bloed. Er waren in de buurt verder geen sporen of voetafdrukken, en ook geen bandensporen.

'Ik had niet de indruk dat de taxichauffeur op deze plek om het leven was gebracht, en aangezien hij tussen de 70 en 80 kg woog, vermoedde ik dat er twee mannen nodig waren geweest om het lijk uit de auto te dragen.'

Toen rechercheur Totterdell de verklaring van kapitein Weber natrok, werd deze bevestigd door een hofmeester van de mess die zich het incident herinnerde, en hij overhandigde Totterdell een gasmasker dat de Amerikaan had achtergelaten. Op het gasmasker stond de naam 'J. Hill'. De draager van die naam bleek deel uit te maken van de E Compagnie van het 356e Engineer Regiment dat in Birch was gelegerd. Hill verklaarde dat hij het gasmasker aan een andere soldaat had gegeven, genaamd Fowler.

Toen Fowler werd ondervraagd zei hij dat hij het gasmasker tijdens een dag verlof in Londen had achtergelaten in de Liberty Club in Euston Square. Zijn verhaal leek niet geloofwaardig. Hij bleef verdachte, en in zijn barak werd een onderzoek ingesteld. In zijn plunjezak werd een pandbriefje van een Rolex horloge gevonden, onder de naam

Links: De verlaten taxi van Hailstone werd dichtbij het vliegveld gevonden aan de verkeerde kant van de weg - een onmiddellijke aanwijzing dat het voertuig daar niet door een Britse chauffeur kon zijn achtergelaten. **Rechts:** Hier was de plek, in Haynes Green Lane, bijna 50 meter van de weg Colchester-Maldon.

Charlie Huntley van het 356e Engineers Regiment. Huntley, ook een donkergekleurde soldaat, zei dat hij het horloge had gekregen van een andere soldaat, genaamd Leatherberry, toen hij die had ontmoet in de West Indies Club.

Nadat kapitein Weber had bevestigd dat de Rolex zijn horloge was, werd Fowler opnieuw ondervraagd. Totterdell herinnerde zich dat Fowler, die nu opnieuw werd ondervraagd, minder gerust reageerde. Hij bekende nu dat dat op de terugweg vanuit Londen, Leatherberry had voorgesteld in Colchester een taxi te nemen en onderweg de chauffeur te beroven. Hij zei dat hij de taxi had verlaten om zijn behoefte te doen, terwijl Leatherberry in de taxi achterbleef. Hij was het ook die de chauffeur van achteren had gewurgd.

Leatherberry ontkende dat hij de avond van het misdrijf met Fowler had doorgebracht. Hij werd echter gearresteerd toen bij hem een overhemd, een broek en een onderhemd werden aangetroffen die met bloed bevlekt waren. Dit probeerde hij weg te praten door het te doen voorkomen alsof deze bij een vechtpartij of tijdens seksuele gemeenschap waren ontstaan. Hij bleef hardnekkig volhouden en, zo schreef Totterdell, 'zo dicht als een pot'.

In Londen werden verklaringen verzameld van mensen om Leatherberry's bewering te ontkrachten dat hij de avond van de zevende december in Londen had doorgebracht, en het politielaboratorium in Hendon onderzocht alle kleren van beide mannen, evenals schraapsel van hun nagels.

Op 19 december werden de twee verdachten door de politie- autoriteiten in Essex overgedragen aan de commandant van het 356e Engineers Regiment, tesamen met al het bewijsmateriaal. Een maand later, op 19 januari 1944, begon in het stad-

huis van Ipswich de krijgsraadzitting waarbij Fowler en Leatherberry terechtstonden.

Het getuigenis van Fowler was het enige bewijs van zijn medeplichtigheid aan de moord op Hailstone, en hoewel hij schuldig werd bevonden, ontliet hij de galg en werd hij tot levenslange gevangenisstraf veroordeeld. Leatherberry daarentegen, die werd geoordeeld de moord met voorbedachte rade te hebben gepleegd, werd op 16 maart 1944 in Shepton Mallet opgehangen.

SOLDAAT ELIGA BRINSON EN SOLDAAT WILLIE SMITH

Tegen maart 1944 was de opbouw van de strijdkrachten voor de invasie van het vasteland in volle gang. De Amerikaanse oefengebieden lagen voornamelijk in het zuidwesten van Engeland en daar, in Bishop's Cleeve in Gloucestershire, vond de volgende halsmisdada plaats. Brinson en Smith waren beiden ingedeeld bij de 4090e Bevoorradingscompagnie (Quartermaster Service Company), een bevoorradingsseenheid die bij Overlord bestemd zou worden voor de communicatie zone van de ETO. De beide mannen stonden op 28 en 29 april 1944 in Cheltenham terecht voor de krijgsraad wegens verkrachting van Dorothy Holmes.

Deze zaak toonde veel gelijkenis met die welke in oktober in Burton-on-Trent had plaatsgevonden. Op zondagavond 4 maart 1944 volgden de twee donkergekleurde soldaten een meisje uit de streek en haar Amerikaanse vriend toen zij een dancing verlieten. De vriend was soldaat 1e klasse Edward Hefferman. Kort na middernacht werd hij met een fles in het gezicht geslagen toen hij met Dorothy Holmes stond te praten bij het hek aan het eind van Brookside Lane. Terwijl hij wegrende om hulp te halen, werd het meisje over het hek geduwd, waar-

Fowler (links) kreeg levenslang; Leatherberry werd opgehangen.

op beide mannen haar over een beek droegen en haar neerlegden op een stukje grond. Terwijl de een haar vast hield, randde de ander haar aan. Aangezien de grond met sneeuw was bedekt, waren William Hale en James Hall van de Militaire Politie in staat het gebeurde tot in details te reconstrueren - van de worsteling met Hefferman was een gebroken mineraalwaterfles over, verder werden voetsporen gevonden die van Peckett's Piece Lane naar het hek liepen, sporen die wezen op het slepen van iemand in Brookside Lane, en omgewoelde grond op het stukje perceel. Afdrukken werden gemaakt van de voetsporen, en het patroon van de schoenzool leidde naar de beide mannen. Beide soldaten werden schuldig bevonden en op 11 augustus 1944 opgehangen.

SOLDAAT ALEX F. MIRANDA

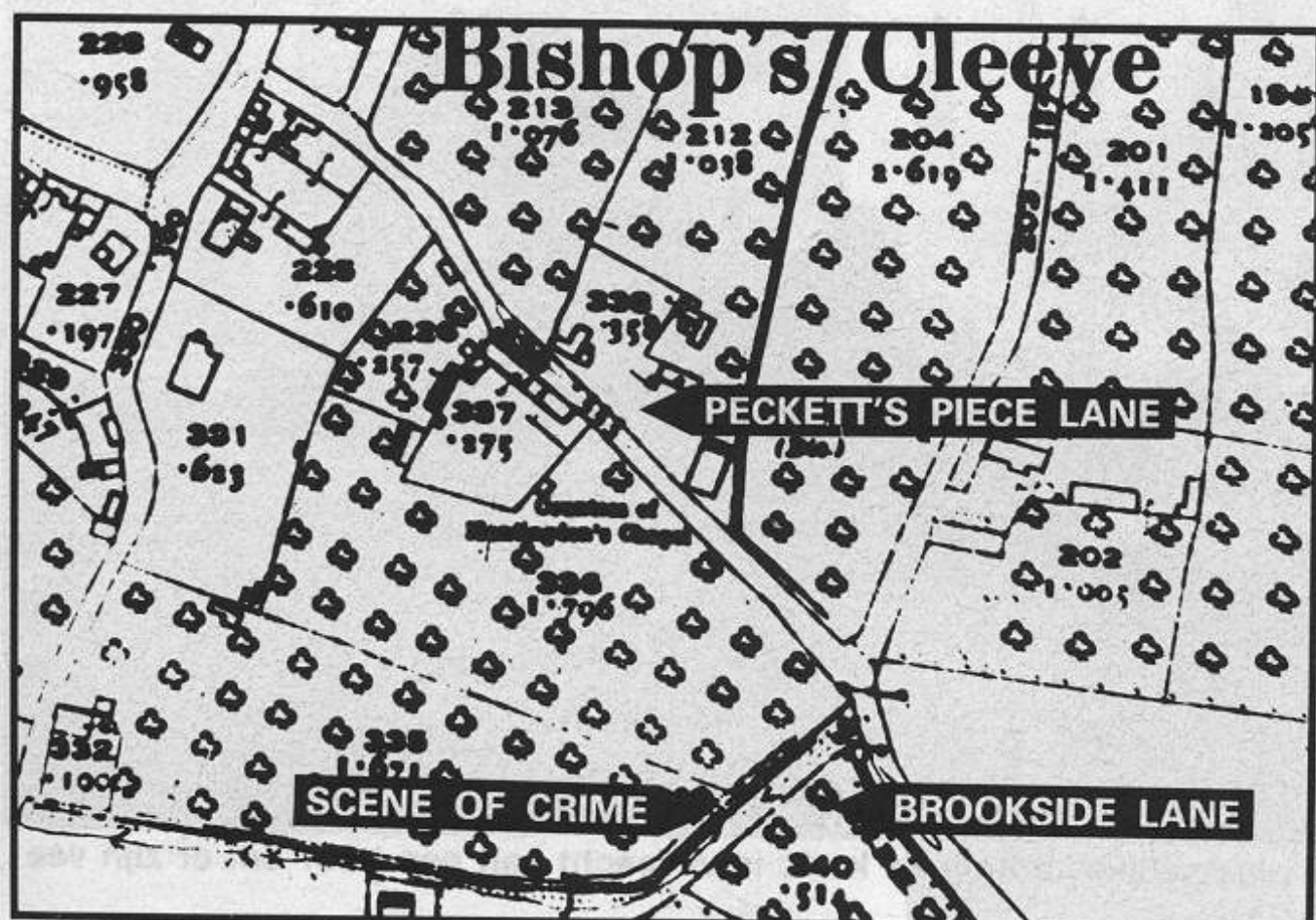
Ongeveer tegelijkertijd dat in Bishop's Cleeve de aanranding plaatsvond van Dorothy Holmes, werd 160 km zuidelijker, in Honiton, wegen urineren in het openbaar soldaat Alex Miranda aangehouden door sergeant Bill Durbin en agent North van de politie van Devonshire. Omstreeks kwart over twaalf 's nachts volgde zijn overbrenging naar het politiebureau van Honiton. Daar werd hij vastgehouden totdat er transport arriveerde om hem naar het kamp te brengen. Volgens het rapport van sergeant Durbin was hij dronken, echter niet zo dronken dat hij niet zou weten wat hij deed. Hij was uitdagend lastig en beledigend in het algemeen. Tegen Durbin zei hij: 'Jij bent een lekker vette sergeant. Ik zou jou oppersergeant maken. Kom morgen op wacht en ik zal je een uitbundig welkom bereiden.' Toen een groep mannen het bureau verlieten om enkele sergeanten op te halen die bij een of ander incident waren betrokken, merkte Miranda op: 'Ik hoop dat zij hun darmen eruit trekken', en tegen Durbin zei hij: 'Ik was helemaal niet op de straat aan het pissen. Je liegt. Ik zal je ingewanden eruit scheuren'. Sergeant Durbin getuigde later dat soldaat Miranda 'bezeten was door sergeants'.

Binnen een kwartier was korporaal Joel Wehking van het 42e Field Artillery Battalion met een chauffeur

Sergeant James Hall van de Amerikaanse militaire politie loopt de gebeurtenissen na die in Brookside Lane plaatsvonden op 4 maart 1944. Links: Bewijsstuk 2 waar het kledingstuk werd gevonden, en onder waar de sporen van het slepen begonnen.

Het geval in Bishop's Cleeve gaf van de 16 misdrijven die wij onderzochten de meeste problemen om de plaats van het delict te vinden. Drie bezoeken moesten worden gemaakt voordat wij een vergelijking konden maken. Het probleem wordt duidelijk door de vooroorlogse stafkaart onder links - dezelfde die tijdens het proces werd gebruikt om de route van Dorothy Holmes aan te geven - te vergelijken met de hedendaagse. Na de oorlog is de stad tot op het onherkenbare veranderd, en tijdens onze eerste twee bezoeken kon niemand die wij spraken zich herinneren waar het misdrijf had plaatsgevonden, of waar Brookside Lane had gelegen. Slechts nadat wij de kaart van de Amerikaanse rechterlijke autoriteiten hadden gekregen, konden wij de plek vinden (geheel boven rechts). Het bovenste einde van de laan bestaat nog steeds, hoewel het nu een smal pad is zonder naam. Het water van de beek die er langs liep stroomt nu door een pijp onder de grond.

Het binnenste van de barak van het 42e Field Artillery Battalion in Broomhill Camp in Honiton in Devon. Linksachter, naast de deur met het verduisteringsgordijn, staat de bovenkrib van sergeant Thomas Evison. Rechts op de voorgrond is de bovenkrib van soldaat Miranda. De karabijn waarmee hij Evison vermoordde, werd van het geweerrek achter de kachel genomen.

feur ter plaatse om Miranda te vervoeren naar het wachtlokaal van het Broomhill Camp. Hij was nog in staat te lopen en bij aankomst daar mocht hij naar zijn barak toe.

Toen hij de slaapzaal 'met veel luidruchtigheid' binnenkwam, mompelde hij enkele woorden over de sergeant die lag te slapen. Binnen enkele minuten viel er een schot, dat de slapende soldaten in hun britsen deed opspringen. 'Jullie kwellingen zijn nu voorbij jongens' lachte Miranda hysterisch. 'Ik heb de sergeant doodgeschoten en ik zal het licht aandoen om het jullie te laten zien'.

Bij de behandeling van zijn zaak voor de krijgsraad op 20 maart 1944, was het een duidelijk geval. Er waren geen verzachtende omstandigheden, zo was het oordeel, voor deze van te voren beraamde en in koelen bloede uitgevoerde moord. Voor de eerste keer in het Verenigd Koninkrijk sprak de krijgsraad de doodstraf uit, te voltrekken door gevecht. Op 30 mei 1944 werd in Shepton Mallet het vonnis tegen Miranda voltrokken.

SOLDAAT WILEY HARRIS JR

Maart 1944 was een zwarte maand wat betreft het aantal moorden gepleegd door Amerikaanse militairen. Op maandag 6 mei hadden de soldaten Wi-

ley Harris en Robert Fils bewegingsvrijheid voor de avond van die dag. Zij behoorden tot de 626e Munitie Bevoorradingscompagnie (Ordnance Ammunition Company) in Belfast in Noord-Ierland. Na wat wijn en bier te hebben gedronken in York Street, gingen zij naar de Diamond Bar in North Queen Street, waar zij een aantal glazen Guinness naar binnen werkten. Wiley werd door een burger aangesproken, Harry Coogan, die hem vroeg of hij een vrouw wilde. Toen Wiley dit bevestigde, wees de man naar een meisje, Eileen Megaw, en zei: 'Als je met het meisje uit wil, zal ik zorgen dat je haar krijgt'. Miss Megaw die de Amerikaan later beschreef als een 'donker gekleurde soldaat van tener postuur, intens bruin, maar niet te zwart', kwam een prijs overeen van £ 1. Coogan zei dat hij wel een plek wist waar ze heen konden.

De wegwijzend naar een schuilkelder bovenaan Earl Street, tegenover de bar, bood hij aan buiten te blijven wachten 'in het geval er politie zou komen'. Coogan hield een zaklantaarn vast, terwijl Harris in muntgeld betaalde. Hij ging de schuilkelder binnen en legde zijn overjas op de grond, maar voordat 'ik kon doen wat ik van plan was', riep Coogan dat er politie aankwam. Geërgerd ging Harris naar buiten en scheen met de zaklantaarn op en neer. Tegen die tijd had ook Eileen Megaw, nogal geschrokken, zich bij hem gevoegd.

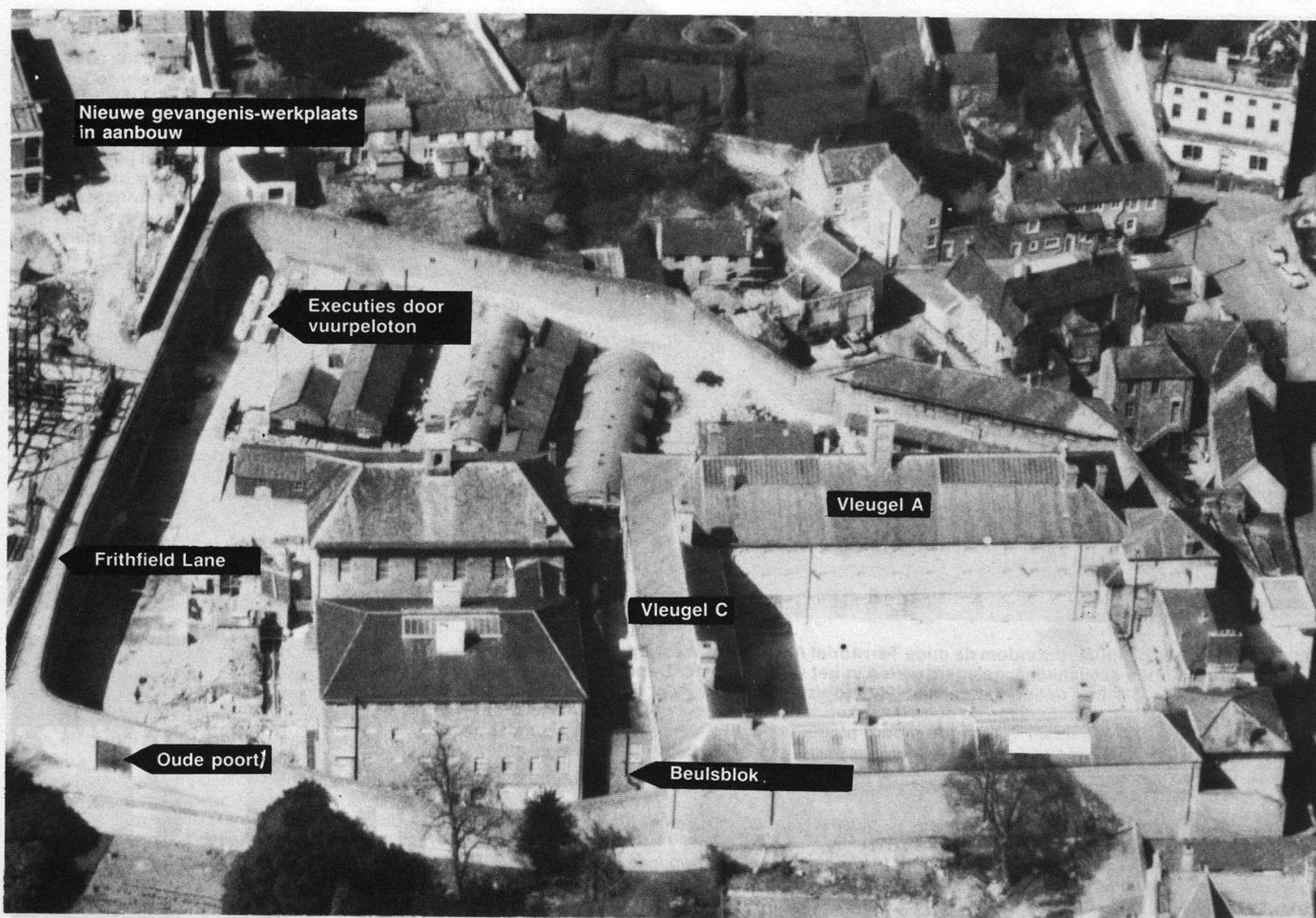
Zonder enig spoor van een politie-agent, vroeg Harris haar weer de schuilkelder in te gaan, zij weigerde echter, waarop Harris zijn geld terug wilde. Coogan zei haar het niet terug te geven. Toen, terwijl het meisje begon rennen, liet zij tegelijkertijd de muntstukken op straat vallen die Harris begon op te rapen. Coogan gaf hem daarop een kaakslag, waarna Harris een zakmes pakte en op de man toesprong. In de worsteling die volgde viel de leraar, na zeventien steekwonden te hebben opgelopen, ten slotte dood neer.

Na eerst tijdelijk op het WOI oorlogskerkhof te Brookwood te zijn begraven (perceel O, rij 9, graf 1), ligt hij nu in Cambridge, perceel c, rij 5, graf 42.

Van het kamp is thans niets meer te zien. Het terrein dat eigendom is van de plaatselijke katholieke kerk, is verpacht aan een boer om er zijn vee te laten grazen.

Hoewel de verdediging tijdens de rechtszitting voor een lichtere straf pleitte wegens doodslag, oordeelde de krijgsraad, gelet op het gewelddadige van de aanval, Harris schuldig aan moord. Zijn executie vond plaats in Shepton Mallet op 26 mei 1944.

SOLDAAT BENJAMIN PYGATE

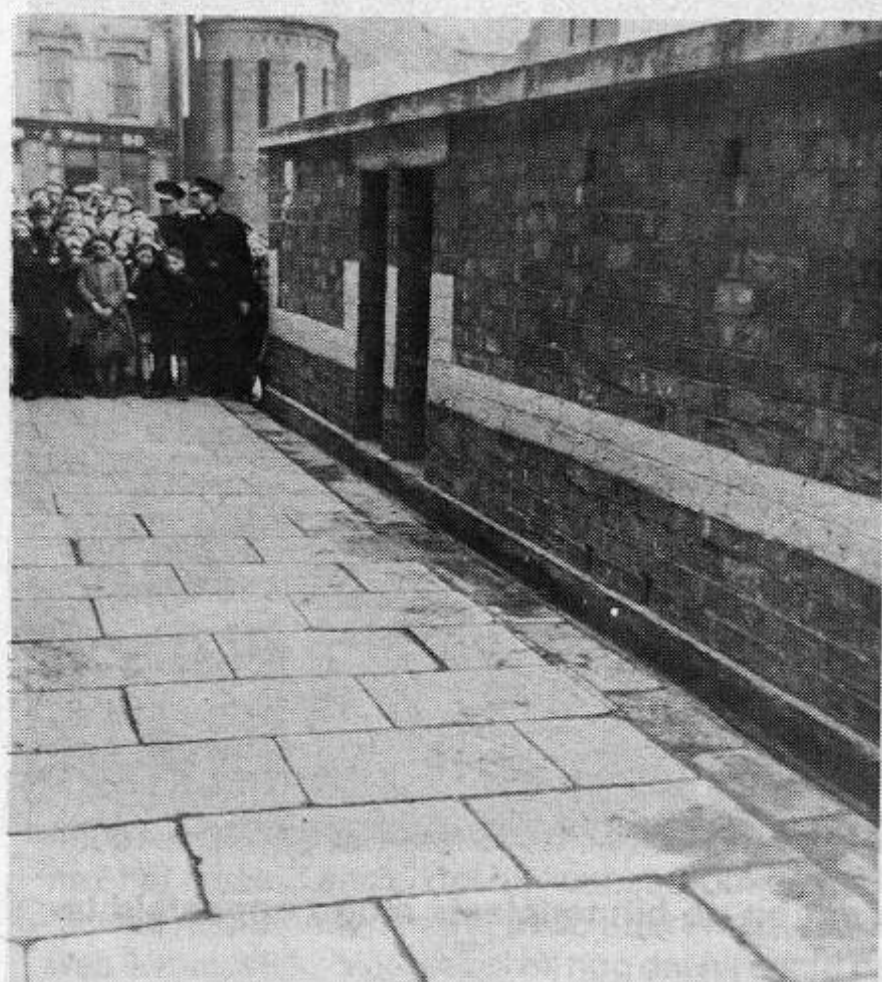
De 960e Quartermaster Service Company was gelegerd in het Drill Hall Camp in Westbury in Wiltshire, in de zuidelijke basissectie van de communicatie zone. Het kamp lag aan de West End Road waar een serie barakken was gebouwd achter de exercitiehoe van de Territorial Army. Op de avond van de 17e juni waren soldaten bier aan het drinken in de recreatiezaal. Soldaat Pygate uit Dillon in South Carolina, kwam binnen toen de bar net dicht ging. Hij was geïrriteerd dat hij niets meer te drinken kon krijgen, en stormde terug naar zijn barak. Daar ontstond een luidruchtig twistgesprek waarbij de soldaat 1e klasse James E. Alexander (niet de barkeeper) dodelijk werd gewond door een steek in zijn nek.

Miranda was de eerste wiens terdoodveroordeling volgens het vonnis diende te geschieden door een vuurpeloton. De krijgsraad was tot deze optie bevoegd, die gewoonlijk werd toegepast indien het slachtoffer eveneens militair was. In de dossiers is echter geen verklaring te vinden waarom Cobb en Harold Smith tevoren nog werden gehangen, hoewel ook zij Amerikaanse militairen hadden vermoord. De executie werd voltrokken op de binnenplaats van de gevangenis in Shepton Mallet. Aangezien er op de plek van de executie geen kogelvanger was, veroorzaakte de stenen muur diverse gevaarlijke ricochetschoten. Toen zes maanden later opnieuw iemand voor het vuurpeloton kwam (soldaat Pygate, zie p. 42), had Bill Pyle het toezicht op de aanleg van een grote houten met aarde gevulde bekisting, om de kracht van de kogels te smoren. (Foto van Aerofilms uit 1971)

Pygate stond op 15 juli terecht voor een krijgsraad in Tidworth, waar hij schuldig werd bevonden aan moord en veroordeeld tot de doodstraf, uit te voeren door een vuurpeloton. De Board of Review onderzocht nogmaals de bewijsvoering die aldus luidde. 'De beklagde en het slachtoffer behoorden tot een groep donker gekleurde soldaten die 's avonds met elkaar bier dronken in de recreatiezaal van hun kamp. Toen het sluitingsuur naderde, weigerde de soldaat die als barkeeper fungeerde nog langer bier te schenken aan het slachtoffer, dat toen een dreigende houding aannam. Het is niet

den tot een groep donker gekleurde soldaten die 's avonds met elkaar bier dronken in de recreatiezaal van hun kamp. Toen het sluitingsuur naderde, weigerde de soldaat die als barkeeper fungeerde nog langer bier te schenken aan het slachtoffer, dat toen een dreigende houding aannam. Het is niet

Links: Buiten deze schuilkelder, bovenaan Earl Street in Belfast, werd Harry Coogan doodgestoken. De Diamond Bar is zichtbaar achter het groepje nieuwsgierige kinderen, in North Queen Street. *Onder:* De kerk lag reeds in 1944 in puin. De bar verdween midden jaren zeventig. Een sombere buurt, die op de nominatie staat om te worden gerenoveerd.

Drill Hall Camp was gesitueerd rondom de oude Territorial Army hal in West End Road. Ons werd verteld dat de mannen aanvankelijk gelegerd waren in het Quartermaster Depot zelf (thans gerenoveerd tot de Wests Wilts Trading Estate) aan de rand van Westbury, maar dat het te koud was voor de donkere Amerikanen. Een van de oude barakken staat nog achter de hal, thans het Westbury Cadet Centre. Of dit barak 2 is waar de moord plaats vond blijft een open vraag, omdat in het dossier van Pygate's proces geen schets van de plaats van het misdrijf werd aangetroffen.

duidelijk of de weigering van de barkeeper nog langer bier te schenken de uiteindelijke oorzaak was van de ruzie die tegelijkertijd onder de soldaten ontstond. Dat er onenigheid was kon duidelijk worden vastgesteld. De soldaten Roy Easley, C.A. Dempsey en het slachtoffer schijnen tijdens de ruzie een vooraanstaande rol te hebben gespeeld. Het slachtoffer en Easley verlieten de zaal en gingen naar hun barak no. 2. Easley had nog een fles en in gezelschap van het slachtoffer ging hij de barak weer uit, waar beiden voor de deur bleven staan. Intussen hadden ook de andere soldaten de recreatiezaal verlaten die zich eveneens voor barak no. 2 verzamelden, waar de luidruchtige ruzie werd voortgezet. Dempsey had een kachelpook bij zich. Hij en Easley begonnen tegen elkaar te schelden, en het leek erop alsof zij elkaar te lijf zouden gaan. De beklaagde had zich tot op dit moment rustig gehouden. Hij stond rechts van het slachtoffer, en Easley aan diens linkerkant. Op dit moment zei de beklaagde tegen het slachtoffer: "Ga terug in de barak voordat ik je vermoord". Hij stapte toen voorbij het slachtoffer, nam de fles uit Easley's hand, draaide zich om en sloeg het slachtoffer met kracht in de rechter lies. Toen het slachtoffer daardoor tegen de deur viel, en toen voorover boog als gevolg van de slag die de beklaagde hem had gegeven, trok laatstgenoemde een mes uit de rechter achterzak van zijn broek, en stak dat met grote kracht in zijn nek, waardoor het slachtoffer dodelijk werd verwond.

Het oordeel van de Board of Review was dat 'de krijgsraad conform de wet was samengesteld en bevoegd was recht te spreken over de beklaagde en de kwestie als zodanig. Geen fouten werden tijdens de loop van het proces geconstateerd die de rechten van de beklaagde zouden hebben kunnen schaden. De Board of Review is van oordeel dat het verslag van de rechtszitting volgens de wet genoegzaam aanleiding geeft de schuld van de beklaagde en het uitgesproken vonnis te ondersteunen.'

Dit vonnis werd op 28 november 1944 voltrokken in de gevangenis van Shepton Mallet.

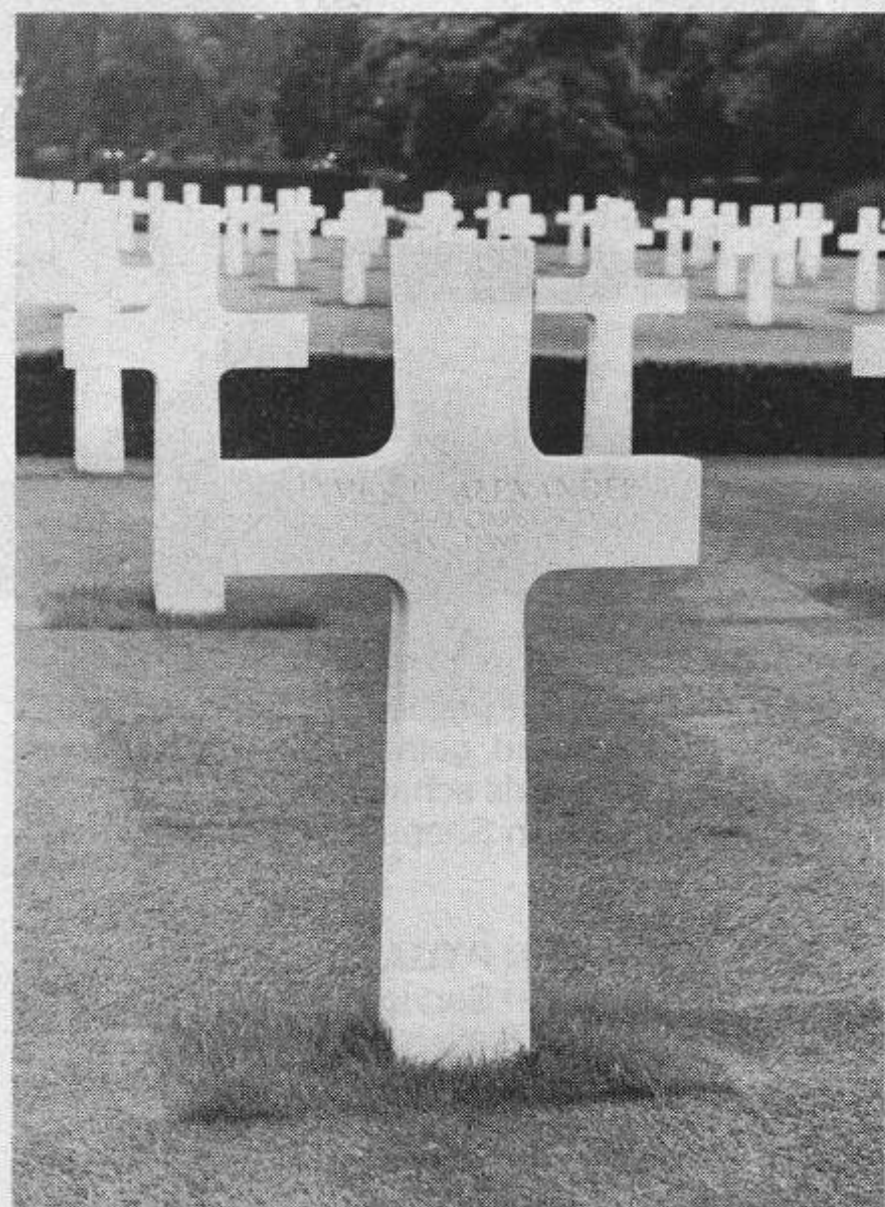
SOLDAAT MADISON THOMAS

Het volgende misdrijf dat zou eindigen met een doodvonnis werd ook gepleegd in de zuidelijke bases sectie. De dader behoorde tot de 964e Quartermaster Service Company, gelegerd in Tavistock in Devonshire.

Tijdens de krijgsraadzitting in Plymouth op 21 augustus 1944, luidde de beschuldiging dat hij 'in Gunnislake in Cornwall, met geweld en op een laaghartige wijze, tegen haar wil, geslachtsge-

meenschap had gehad met Beatrice Maud Reynolds.'

Volgens de aanklacht woonde Mrs Reynolds, een oorlogsweduwe uit WO1, in Gunnislake, en verzorgde een invalide broer die bij haar inwoonde. Zij was actief in het British Legion, en was voorzitter van de plaatselijke afdeling. Zij getuigde dat zij op 26 juli, 's avonds omstreeks tien over half elf alleen zonder gezelschap, de zaal verliet waar zij een bijeenkomst had bijgewoond, en zich huiswaarts begaf. Onderweg kwam een donkergekleurde soldaat naast haar lopen en vroeg of zij nog ver moest. 'Neen', antwoordde zij, en omdat ze geen behoefte had aan zijn gezelschap, raadde zij hem aan voort te maken om zijn vervoer naar het kamp niet te missen. In de veronderstelling dat de soldaat zou doorlopen, stopte zij om een praatje te maken met Miss Jean Elizabeth Blight die voor haar huis zat. De Amerikaan liep verder de weg af en Mrs Reynolds dacht dat hij was verdwenen. Hij keerde echter terug, sprak Miss Blight aan en vroeg haar 'hem goede nacht te kussen'.

Het graf van soldaat Alexander is te vinden in Cambridge in, perceel B, rij 3.

Soldaat Pygate vond de dood voor het vuurpeloton dat op de binnenplaats stond opgesteld tegenover vak 4.

Hoewel de dossiers van het proces de plaats waar Mrs Beatrice Reynolds werd aangerand, aangeven als Gunnislake (dat juist ligt over de Devon-Cornwall grens, aan de A390 van Tavistock naar Liskeard), gebeurde het in werkelijkheid in het naburige Albaston. De plaatselijke politie-agent, brigadier J.H. Elliott was nauw betrokken bij het onderzoek en, hoewel hij gepensioneerd werd in 1959 en nimmer meer de plek bezocht, kon hij zich het gebeurde in juli 1944 nog heel goed herinneren toen wij hem erover benaderden. 'De toenmalige British Legion Hall lag tegenover het parkeerterrein van de Rifle Volunteer Inn, maar werd enkele jaren geleden verplaatst. Mrs Reynolds was een zeer geacht persoon, een weduwe in de zestig. Wijlen haar man was bij de marine en werd als vermist opgegeven na de slag bij Jutland. Als ontspanning voor de Amerikaanse troepen in de omgeving werden regelmatig dansavonden gehouden. In haar functie van voorzitter was zij aanwezig bij het dansen in de British Legion Hall op de avond dat zij werd aangerand ...'

Intussen had Mrs Reynolds haar weg vervolgd. Toen zij het meest verlaten deel van de heuvel bereikte, zag zij tot haar verrassing de soldaat weer, die haar opnieuw vroeg of zij nog ver moest. 'Nee', zei zij nog eens met nadruk, toen hij haar, tot haar ontsteltenis, beet pakte en, ondanks haar verzet, over een heg tilde. Zij smeekte hem en zei dat ze oud genoeg was om zijn moeder te zijn. Zijn antwoord was echter dat 'dat geen verschil uitmaakte'. Hij rukte haar gouden horloge van haar pols, en zei dat zij het terug kon krijgen als ze deed wat hij wilde. Toen zij antwoordde: 'Daar komt niets van in jongetje', deed hij haar zo'n hevige klap uit op de zijkant van haar hoofd 'dat ik een ogenblik versuft raakte'. Mrs Reynolds vertelde de kriegsraad dat zij zich herinnerde 'tegen de grond te worden gedrukt' en dat haar kleren werden afgerukt. Zij smeekte hem nogmaals, en bracht hem zijn eigen ouders in herinnering. Die had hij niet, zei hij, en hij sleurde haar, terwijl ze nog steeds verzet bood, verder het terrein op. Ze probeerde te schreeuwen, maar hij drukte haar keel dicht, en zij dacht te zullen gaan sterven, waarna zij in een 'soort halfbewuste' toestand raakte. De soldaat had een mes met een zeer scherpe punt die hij op haar keel hield. Nadat hij geslachtsgemeenschap met haar had gehad, toonde hij haar een .30 kogel en zei: 'Zie je deze kogel? Als je ook maar een poging doet weg te rennen, is ie voor jou.' Hij zette haar overeind, en verdween daarna snel.

'Zij liep naar haar huis in Gnaton Terrace in Albaston, toen zij in Albaston Hill van achteren werd opgetild en over de heg gegooid, waarna zij gewelddadig en beestachtig werd aangerand. De heuvel aflopend van de hoofdweg, speelde het drama zich af aan de rechterkant ...'

Op 27 juli om 16.30 stond de hele compagnie aangehouden in Whitchurch Down Camp. Thomas werd er door Miss Blight onmiddellijk uitgepikt. Uit onderzoek van zijn kleren bleek dat er bloed op zijn broek zat. Dr Frederick Hocking van de Royal Cornwall Infirmary stelde vast dat het overeenkwam met de bloedgroep van Mrs Reynolds en niet van de beklaagde kon zijn. Soldaat Thomas werd schuldig bevonden en op 12 oktober 1944 in Shepton Mallet opgehangen.

SOLDAAT ANICETO MARTINEZ

De gewelddadige aanranding van Mrs Reynolds werd twee weken later gevolgd door een nog ernstiger misdrijf, toen een tengere 75 jarige vrouw, Mrs Agnes Cope, werd verkracht in haar kleine cottage in Sandy Lane 15, Rugeley, Staffordshire. In de ochtend van 6 augustus werd zij om 03.15 uur wakker toen zij gestommel hoorde op de trap. Plotseling stond er een man in de deuropening van haar slaapkamer: 'een grote man in khaki kleren en een hoofddeksel met een zwarte piek'. 'Wat wil je in godsnaam' schreeuwde zij. 'Als je geld wil, ik heb het niet'. 'Ik wil geen geld', antwoordde de man, 'je weet best wat ik wil. Ik wil een vrouw.' Zijn uitspraak leek Amerikaans, hoewel Mrs Cope zijn gezicht niet kon zien.

'De heg was 1,20 tot 1,50 m hoog, en de grond erachter zou ik willen beschrijven als een stuk braakliggend land, toentertijd begroeid met hoog gras. Er stond een houten paal en een prikkeldraadomheining aan de lage kant van het terrein. Hier vond het misdrijf plaats.'

Omstreeks half acht 's ochtends arriveerde zij bij het politiebureau, waar zij werd onderzocht door de politie-arts, dr L.D. Roberts. Het krijgsgevangenenkamp dat zich ter plaatse bevond werd bewaakt door Amerikaanse soldaten. Na controle van de avondappellijst bleek dat soldaat Aniceto Martinez als afwezig stond vermeld. Toen hij werd gearresteerd door inspecteur Horace Brooks van het politiekorps van Staffordshire, bekende Martinez het misdrijf en zei dat hij 'wat gedronken had'. 'Ik was niet dronken, maar in de buurt van het huis was ik misselijk'. Verder zei hij nog dat hij dacht dat

het een huis van verdachte zeden was. Onderzoek van zijn kleren wees uit dat deze in aanraking waren geweest met textiel uit Mrs Cope's slaapkamer. De bevindingen van de krijgs-

raad die op 21 februari 1945 zitting hield in Lichfield, en hem schuldig oordeelde, werden overgenomen door de Board of Review. Op 15 juni werd hij geëxecuteerd.

KORPORAAL ERNEST LEE CLARK EN SOLDAAT AUGUSTINE M. GUERRA

De lijst met aanrandingen in de zomer van 1944, werd steeds langer. Het waren echter niet uitsluitend niet-blanken die deze daden pleegden. Het volgende geval had betrekking op twee mannen van het 306e Fighter Control Squadron, die laat op de avond van 22 augustus een 15-jarig meisje aanklampten toe zij per fiets op weg was naar haar huis in New Town Road in Ashford, in Kent.

De volgende ochtend, om kwart over zeven meende een spoorwegaarbeider die aan de brug in de lijn naar Hastings werkte, op het oude cricketveld iets te zien dat op een menselijk lichaam leek. Het veld werd van de brug gescheiden door een weggetje dat bekend stond als het zwarte pad. Samen met nog een andere spoorwegemployé, betrad hij het door vegetatie overwoekerde veld, waar het dode lichaam van een meisje werd gevonden dat dicht tegen de omheining lag.

Nadat de politie was gewaarschuwd arriveerde een inspecteur uit Kent die foto's nam van de plek, terwijl dr Frederick Newall de stoffelijke resten van het meisje onderzocht. Dr Keith Simpson, een patholoog verbonden aan het Guy's ziekenhuis in Londen, werd er daarna ook nog bijgehaald. Hij constateerde dat een gedeelte van haar kleren in de war was gebracht, dat haar rok omhoog was getrokken, zodat de zoom boven de knie kwam. De linkerschoen lag naast het meisje. Verscheidene delen van haar lichaam waren ontveld en hier en daar waren de haren uitgetrokken. In het mortuarium verwijderde hij later de kleding en onderzocht het stoffelijk overschot nauwkeurig.

Volgens het getuigenis van dr Simpson vertoonde 'de rechterkant van de nek van het meisje een ernstige bloedingstorting. Deze bevond zich onmiddellijk onder de hoek die de hals met de kaak maakt. In de buurt van de bloedingstorting waren krabben en andere verwondingen zichtbaar. Aan

Soldaat Martinez kwam van Vallecitos in New Mexico, naar Rugeley in Staffordshire waar hij behoorde tot het stafdetachement van het Amerikaanse krijgsgevangenenkamp no. 2. Tijdens zijn proces werd, in verband met de leeftijd van het slachtoffer, de aanranding van Mrs Cope beschreven als 'gruwelijk', 'beestachtig' en 'minder dan menselijk'. Toen hij de conclusies ondertekende van de Board of Review aan generaal Eisenhower, tekende brigade-generaal McNeil echter aan dat in verband met de duisternis en zijn dronkenschap, het onwaarschijnlijk was dat de beklagde dit wist. Alle cottages in Sandy Lane zijn sindsdien gesloopt. Uw redacteur staat op de plaats waar no. 15 ongeveer was.

Half 1944, een maand na de invasie in Normandië, zaten er in Shepton Mallet 600 delinquenten. Luitenant-kolonel James C. Cullens die het commando van No. 2912 Disciplinary Training Centre (DTC) op 14 juni 1943 had overgenomen van majoor DeMuth, rapporteerde dat zijn grootste zorg was het vinden van genoeg ruimte om de gevangenen onder te brengen. Extra accommodatie voor plegers van kleinere delicten werd gevonden in Langport, 32 km verderop. De ernstige gevallen bleven in Shepton. Na de invasie werd het hele systeem van gevangenhouding geheel herzien. Tot straffen bevoegde commandanten kregen de aanwijzing de uitvoering van veroordelingen zo veel mogelijk op te schorten (behalve voor de ernstigste misdrijven), totdat alle andere middelen om van iemand een gedisciplineerd soldaat te maken hadden gefaald. Wachtlokalen van eenheden moesten tevens de zogeheten Garrison Prisoners kunnen bevatten, die niet langer naar DTC's zouden worden gezonden.

Twee van deze speciaal ingerichte wachtlokalen bevonden zich in Le Mans en Parijs. Commandanten werden ook gewaarschuwd voor soldaten die het arrest 'opzochten' als een middel om te ontkomen aan gevaarlijke opdrachten. Drukkers zouden strafvermindering of voorwaardelijk kunnen worden vrijgelaten, afhankelijk wat in het belang van de dienst zou zijn. In augustus 1944 werden twee gevangenen in Shepton Mallet geëxecuteerd: Eliga Brinson en Willie Smith die schuldig waren bevonden aan de aanranding in Bishop's Cleeve in maart van dat jaar. Links: Dit is het executievertrek van buiten gezien, met het mortuarium links. Nadat iemand was opgehangen werd zijn stoffelijk overschot vanuit de ruimte onder het valluik door deze deur rechts naar buiten gebracht. Een ambulance zou achteruitrijdend naar dit gedeelte, het dode lichaam meenemen om te worden begraven.

De situatie vanaf de brug die Newton Road in Ashford kruist, op de ochtend van 23 augustus 1944. De politie-auto staat aan het eind van het zwarte pad, dat naast het oude cricketveld naar de Smith Arms loopt. Het Huis van Betty Green ligt enkele honderden meters verderop aan de linkerkant van de New Town Road. In plaats van thuis te komen, bleef zij liggen op de plek waar Clark en Guerra haar achterlieten, dichtbij de schutting, rechts van het hek.

de andere kant van de nek constateerde ik vier ronde tot ovale bloeduitstortingen; naar mijn oordeel afkomstig van een rechterhand die van voren de keel dichtkneep ... Het strottenhoofd was niet gebroken, maar ook erachter bevonden zich enkele blauwe plekken als gevolg van het aandrukken tegen de ruggegraat. De longen en het hart vertoonden sterke tekenen van verstikking die, in overeenstemming met de geconstateerde dood, verstikking als gevolg van wurging dezelfde verschijnselen opleveren.'

Intussen was het meisje, Betty Green, door haar vader geïdentificeerd. Hij was de avond tevoren in het café de Smith Arms geweest - ongeveer 200 meter van de plaats van de moord - en herinnerde zich dat daar ook twee Amerikanen waren. Zij hadden even voor hem de pub verlaten, en toen hij achter ze aanliep zag hij dat ze afbogen naar het zwarte pad. Tijdens een confrontatie wees hij de mannen aan die hij had gezien.

Op 25 augustus bracht de *Kentish Express* het eerste nieuws over de moord, en schreef dat de verdachten drie Amerikaanse soldaten waren.

Betty Green's kleren en monsters haar waren naar het Metropolitan Police Laboratory in Hendon gezonden. Daar werden zij onderzocht door dr Henry Walls. Ook de kleding en haarmonsters van de twee mannen die Betty's vader had aangewezen, soldaat Augustine Guerra en korporaal Ernest Clark, werden aan een onderzoek onderworpen. De haarmonsters werden vergeleken met die welke op het dode lichaam van het meisje waren gevonden. Geconfronteerd met het bewijsmateriaal bekenden de mannen dat zij een meisje hadden ontmoet. Clark gaf toe dat hij naar haar toe was gegaan en haar had gevraagd een wandelingetje te

Toen in de jaren zeventig werd begonnen met de bouw van de Kanaal Tunnel, werden de twee opslagplaatsen op de achtergrond, die toebehoorden aan de Ashford Railway Works, opgeknapt om er de betonnen strippen te gieten voor de binnenbekleding van de tunnel. Een toegangsweg werd aangelegd die het zwarte pad kruiste. Toen het tunnelproject werd stilgelegd, werden de gebouwen weer aan hun lot overgelaten, en het gebied bestemd voor autosloop. Hoewel de schutting, die was opgetrokken uit bielzen, is verdwenen, zijn de twee hekpalen, links van het pad blijven staan.

Arme Betty, net 15 jaar ... evenzeer een slachtoffer van de oorlog.

Haar laatste rustplaats: een plek zonder grafsteen in Willesborough.

maken. Toen hij haar optilde om haar naar het veld te dragen begon ze te schreeuwen, waarop Guerra zijn hand over haar mond sloeg. Zij bekenden vervolgens dat zij haar daarna tegen de omheining hadden gelegd en haar om beurten hadden aangerand.

Op de terugweg naar het kamp had Guerra aan Clark gevraagd of er iets fout was met het meisje nadat hij haar, terwijl ze op de grond lag, had verlaten. Clark meende van niet aangezien haar hart nog klopte. Hij dacht dat zij bewusteloos was geraakt en na enige tijd weer bij zou komen. Toen hij zijn bekentenis aflegde zei Clark: 'Ik weet dat ik schuldig ben aan de verkrachting, maar ik heb haar niet vermoord.'

In de Verenigde Staten is het gebruikelijk dat in dergelijke gevallen het recht in ieder geval zijn beloop moet hebben, en dat processen moeten worden gehouden in de stad waar de misdaad werd gepleegd. In dit geval vond de krijgsraadzitting op 22 september plaats in de Ashford Council Chamber waar de pers vrije toegang had. (Deze methode werd ook gevolgd na de invasie in Normandië voor misdaden in Frankrijk gepleegd. Men ging daar zelfs nog een stap verder door in de betrokken plaats een galg op te richten en het doodvonnis aldaar te voltrekken.)

Korporaal Clark werd schuldig bevonden en ter dood veroordeeld, evenals soldaat Guerra, wegens medeplichtigheid aan het misdrijf. De executies vonden plaats in Shepton Mallet op 8 januari 1945.

SOLDAAT WILLIAM HARRISON

In september 1944 vond de meest afschuwelijke misdaad plaats, gepleegd door soldaat William Harrison van de 2e Combat Crew Replacement Group, een luchtmachtonderdeel in Noord-Ierland. Daar werden nieuwe vliegtuigbemanningen

Recht werd gedaan tijdens het proces voor de krijgsraad in het toenmalige stadhuis van Ashford, inmiddels verplaatst naar een nieuw complex gemeentelijke diensten. In het oude stadhuis zijn thans winkels gevestigd. De rechtszaal waar Clark en Guerra terechtstonden is nu de kapperszaak Christophes.

was geweest'. Op weg naar de winkel schond Harrison het hem geschonken vertrouwen, en nam het meisje mee naar een terrein waar hij haar seksueel misbruikte en haar vervolgens wurgde. Op 18 november verklaarde de krijgsraad hem schuldig, maar sprak de ongebruikelijke veroordeling uit dat het vonnis 'zodanig dient te worden uitgevoerd dat

SOLDAAT GEORGE E. SMITH

Gedurende dertig jaar was Sir Eric Teichman een van de meest vooraanstaande Britse ambtenaren in China geweest. In 1907 werd hij geplaatst bij de Britse legatie in Peking, en toen zijn pensioen aanbrak was hij eerste secretaris en ambassadeeraad. Zijn verdiensten werden beloond met diverse on-

Een akker in Killycolpy waar eveneens een afschuwelijke moord uit seksuele motieven werd gepleegd. De tweede misdaad in 1944 van luchtmacht-personeel.

gen geformeerd en getraind alvorens in Engeland bij operationele squadrons te worden geplaatst. Hij was bevriend geraakt met de familie Wylie in Killycolpy bij Sewartstown in het graafschap Tyrone. Toen hij op 25 september op bezoek was, vroeg hij of het 7½-jarig dochtertje Patricia mee mocht een boodschap doen, omdat hij wat drank wilde kopen voor Mr Wylie 'die zo aardig voor hem

de autoriteiten die over revisie moeten oordelen, bepalen op welke wijze de dood dient in te treden'. Op aanwijzing van de Board of Review van de Judge Advocate General kwam de krijgsraad op 2 december opnieuw bijeen, herriep het eerdere vonnis, en veroordeelde Harrison tot de strop, welk vonnis op 7 april 1945 in Shepton Mallet werd uitgevoerd.

derscheidingen. In 1919 werd hij Companion of the Indian Empire, in 1927 Companion of the Order of St Michael and St George en in 1933 en 1944 achtereenvolgens bevorderd tot Knight Commander, respectievelijk Grand Commander van deze orde. In 1944 woonde hij met zijn vrouw op Honingham Hall, 8 km ten westen van Norwich in Norfolk. Hij had het buiten gekocht toen hij in 1937 werd ge-

pensioneerd. De jacht was zijn liefhebberij, opmerkelijk in verband met de wijze waarop hij de dood vond.

Even ten noorden van het landgoed, bij Attlebridge, had de RAF een van haar tijdelijke oorlogsvliegvelden aangelegd. In 1942 werd het overgedragen aan de 8e Amerikaanse Legerluchtmacht, en werd het Station 120 genoemd. In 1944 arriveerde er de 466e Bombardment Group, die na de invasie ondersteuningsoperaties uitvoerde door de Geallieerden te bevoorraden met brandstof. Op zondag 3 december had Sir Eric juist z'n lunch beëindigd toen hij schoten hoorde afvuren in de bossen bij zijn huis. Hij zei tegen zijn vrouw dat hij poolshoogte ging nemen, verliet ongewapend het huis, en begaf zich in de richting waar het geluid van de schoten vandaan was gekomen. Toen hij tegen theetijd nog niet terug was, begon men naar hem te zoeken, en bij het vliegveld werd geïnformeerd of een van de mannen hem die middag had gezien. Aangezien hij van zijn wandelingen nooit na het vallen van de avond placht terug te keren,

Ook door een lid van de Amerikaanse Legerluchtmacht, werd op 4 december 1944 de moord gepleegd op Sir Eric Teichman in het beboste deel van zijn landgoed op ongeveer 300 meter van zijn landhuis.

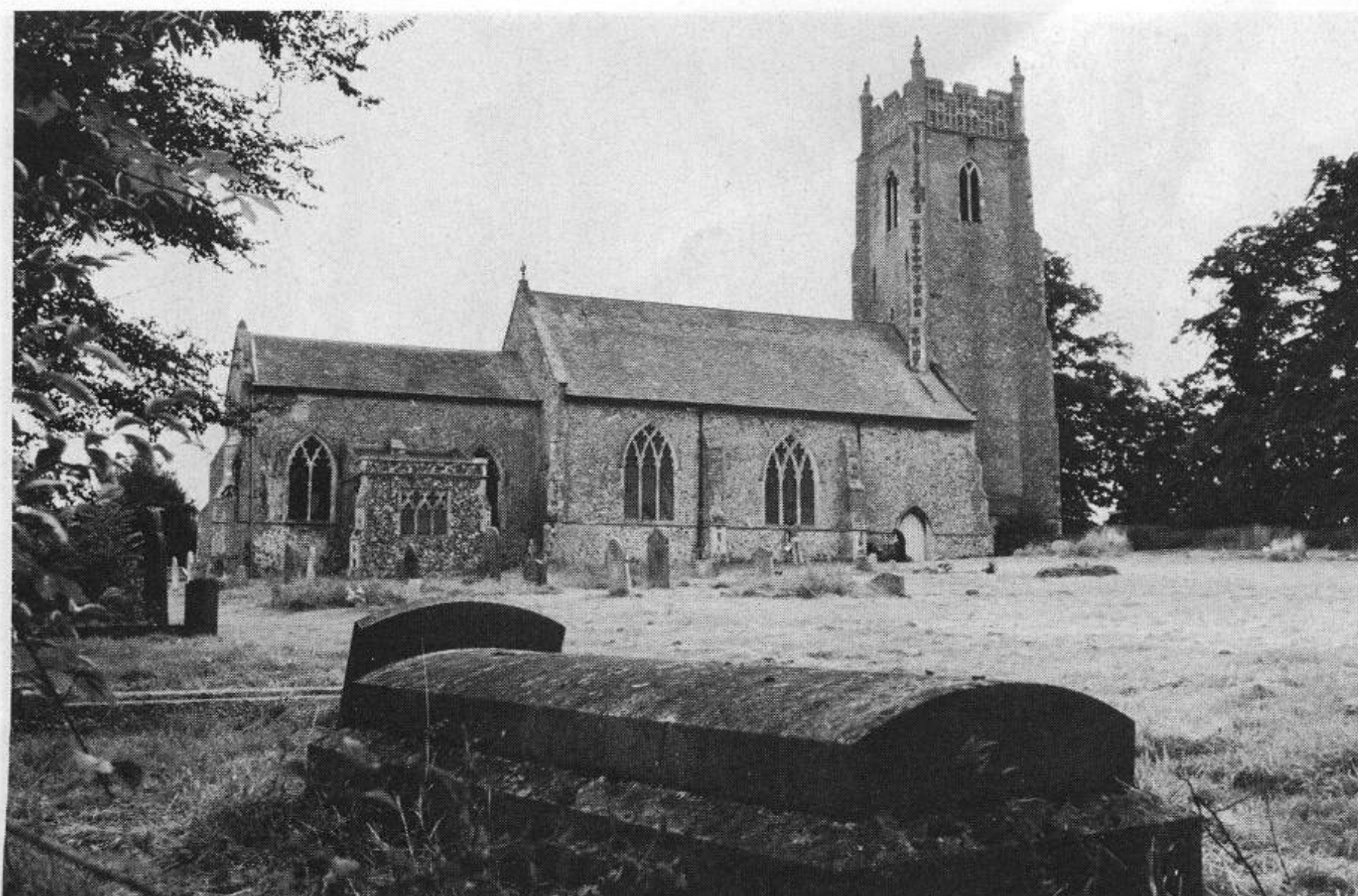
werd een zoektocht georganiseerd door de Amerikaanse MP van de basis en de plaatselijke politie. Pas tegen middernacht vond zijn hond hem liggen in dik kruipelhout, een kleine 300 meter van het huis verwijderd. Hij had een schot door het hoofd. Het vliegveld werd onmiddellijk afgesloten en niemand kreeg verlof het te verlaten. Na identificatie bleek de kogel, die was blijven steken onder de huid van de rug van het slachtoffer, afkomstig van

een .30 karabijn. 's Morgens 4 december moesten alle wapens op de basis voor inspectie worden ingeleverd. Iedere man werd ondervraagd en moest verklaren waar hij de zondagmiddag had doorgebracht.

Op 5 december arriveerde de opsporingsdienst van het Amerikaanse leger (US Army Criminal Investigation Department - CID), en toen bekend werd dat de CID op de basis was, verklaarde een

Zeer ongebruikelijk nam de Militaire Politie Smith mee terug naar de plaats van de misdaad, om de moord te reconstrueren. Hoewel de foto's als bewijsstukken werden geproduceerd, overigens zonder protest van de verdediging, waren de gerechtelijke autoriteiten het onderling niet eens over de toelaatbaarheid waarop het gebeurde werd 'nagespeeld'. Deze foto stelde vast hoe Sir Eric door de rechterwang kon zijn geschoten, waarna de kogel bleef steken in zijn linker schouderblad.

In een lijkwagen uit de jaren negentig van de vorige eeuw, getrokken door zwarte paarden, werd Sir Eric ten grave gedragen naar het kerkhof van Honingham, waar hij in een hoek van de begraafplaats werd bijgezet.

van de militairen, dat hij soldaat George Smith van het 748e Bomb Squadron en Leonard S. Wojtacha van het 61e Station Complement, zondagmiddag het kazernegebouw waar Smith was gelegerd, had zien verlaten met karabijnen bij zich. Intussen had de politie gipsafdrukken gemaakt van de voetafdrukken op de plaats waar Sir Eric was neergeschoten.

De volgende dag arriveerden er twee rechercheurs van Scotland Yard voor wie Wojtacha een volledige verklaring aflegde. Hij zei dat zij omstreeks 13.30 uur de basis hadden verlaten om wat te jagen. Na een kleine halve kilometer te hebben gelopen, vuurden zij allebei enkele schoten af op een oliedrum die ergens op een veld stond. Even verder, zo vertelde hij, had Smith op een koe geschoten die 'toen begon rond te rennen met een van z'n voorpoten in de lucht'. Zij kwamen toen in de bossen van het landgoed van de familie Teichman, passeerden het huis van nabij, en begonnen te schieten op een eekhoorn toen deze van de ene naar de andere boom sprong. Smith riep toen plotseling: 'Kijk uit! Er staat een oude man achter je. Wojtacha keek over z'n schouder en zag op ongeveer 5 meter van hem vandaan Sir Eric die een wandelstok bij zich had en naar hem toeliep.

'Een ogenblik', riep hij, 'Hoe heten jullie?' Smith antwoordde: 'Ga terug, opa', en vrijwel tegelijkertijd vuurde hij vanuit de heup met z'n karabijn waarop de oude heer ter aarde stortte.

Op de terugweg naar de kazerne brak Smith een tak af en stak deze in de loop van z'n karabijn. Wojtacha dacht om het ding schoon te maken, maar het takje brak af. De karabijn droeg het nummer 2036239, en bij inspectie bleek ermee te zijn geschoten en in de loop bevond zich ook nog een vastgeramd stuk tak.

Op 7 december, werd Smith meegedeeld dat hij beschuldigd zou worden van moord, en terwijl hem werd uitgelegd wat zijn rechten als beklaagde waren, onderbrak hij het betoog, en riep 'Ik heb hem neergeschoten!' Vervolgens legde hij een geschreven bekentenis af, en keerde 's middags met Wojtacha en de opsporingsofficieren terug naar de plaats van het misdrijf, waar hij uitlegde wat er zondagmiddag was gebeurd.

De zitting van de krijgsraad begon op 8 januari in de kapel van de vliegbasis. Hoewel hij een volledige bekentenis had afgelegd, wilde Smith deze nu intrekken en hij verklaarde niet schuldig te zijn. Het proces duurde vier dagen. Veel medische achtergrondgegevens werden aangedragen, evenals Smith' psychische toestand op de dag dat het schot viel. Smith was onderzocht door, majoor Leo Alexander, een psychiater, wiens diagnose luidde: 'Aangeboren psychopatisch, met, een ontoereikende en onvolgroeide persoonlijkheid, emotioneel instabiel, schizoïde trekken, en een explosieve (moeilijk te onderdrukken) primitieve sadistische heftige agressiviteit. Op de grens van geestelijk onvolwaardig; intelligentieleeftijd: ne-

gen jaar. Volgens oudere psychiatrische terminologie ... zwakzinnig, moordzuchtige ontaardheid.' Het was te verwachten dat de verdediging Smith als geestelijk gestoord aanmerkte. Zijn militaire conduite was bepaald niet glorieus, en er bleek uit dat hij reeds zes maal eerder voor de krijgsraad was geweest. Op het moment dat hij werd ingelijfd in militaire dienst, was hij voorwaardelijk vrijgelaten door de Huntingdon Reformatory, een verbeteringsgesticht in de staat Pennsylvania. De autoriteiten aldaar hadden ermee ingestemd de periode van de voorwaardelijke invrijheidsstelling op te

schorten zolang Smith in militaire dienst was. Op het moment van de opschorting liep die voorwaardelijke invrijheidsstelling nog tot 28 december 1948.

Op de vijfde dag van het proces kwamen de elf officieren die zitting hadden in de krijgsraad na ruim een uur vergaderen, unaniem tot het oordeel dat Smith schuldig was.

De Board of Review besteedde veel aandacht aan de zienswijze dat Smith geestelijk gestoord was, en Lady Teichman vroeg het 466e Hoofdkwartier om Smith' leven te sparen. Zij deed ook een beroep op generaal Eisenhower en op de Amerikaanse Ambassadeur in Londen. Dit alles mocht echter niet baten. Uiteindelijk verklaarde de Board of Review: 'In het onderhavige geval is er adequaat bewijsmateriaal waaruit blijkt dat de beklaagde bij zijn volle verstand was, en dat hij, zij het met moeite, op het rechte pad kon blijven. Aan zijn vermogen zich aldus te gedragen, werd afbreuk gedaan omdat hij geen morele remmingen bezat. Een krachtig middel misdaden tegen te gaan, anders dan morele overwegingen, is angst voor straf. Diegenen die bij hun volle verstand zijn, doch wier wil zodanig zwak is dat zij gewetenloos handelen, behoren tot de soort mensen die angst voor straf het meest nodig hebben. Het nalaten van de bestraffing van een moordenaar, die uit de bevindingen van de krijgsraad naar voren komt als iemand die behoort tot de groep boosaardigen die het moeilijk vindt het rechte pad te bewandelen, zou betekenen dat misdaad wordt aangemoedigd en niet tegengegaan.'

Smith ontmoette de beul op VE Day - 8 mei 1945.

KORPORAAL ROBERT L. PEARSON EN SOLDAAAT CUBIA JONES

Terwijl op de avond van de 3e december de zoektocht naar Sir Eric in volle gang was, stond Mrs Joyce Brown, getrouwd en in de negende maand van haar zwangerschap, op het punt haar huis te verlaten in Bonfire Close 12 in Chard, in Somerset. Kort na acht uur kreeg zij in de gaten dat zij werd gevolgd. Toen zij zich omdraaide stond ze tegenover twee donkere soldaten die haar bij haar polsen grepen, haar over de weg sleepten naar het

Toen Bill Pyle mij de rij cellen voor ter dood veroordeelden liet zien, die naast de executieruimte liggen (laatste deur links), vertelde hij dat aan het eind van de oorlog een Amerikaan die tegen een celdeur leunde hem vroeg of hij hem de hand wilde schudden. Toen Pyle vroeg of hij werd vrijgelaten, antwoordde hij: 'Neen, ze hangen mij vannacht op.' Hoewel hij zich de naam van de man niet kon herinneren, wist hij dat de gevangene iemand in Norfolk had doodgeschoten, waarna ik onmiddellijk een naam aan de gevangene kon hechten. Ik neem op precies dezelfde plek de plaats in van Smith, terwijl de bewaker op de achtergrond gevangenen wegens bonzen op de deur tot stilte maant. Intussen wordt van ons een foto gemaakt.

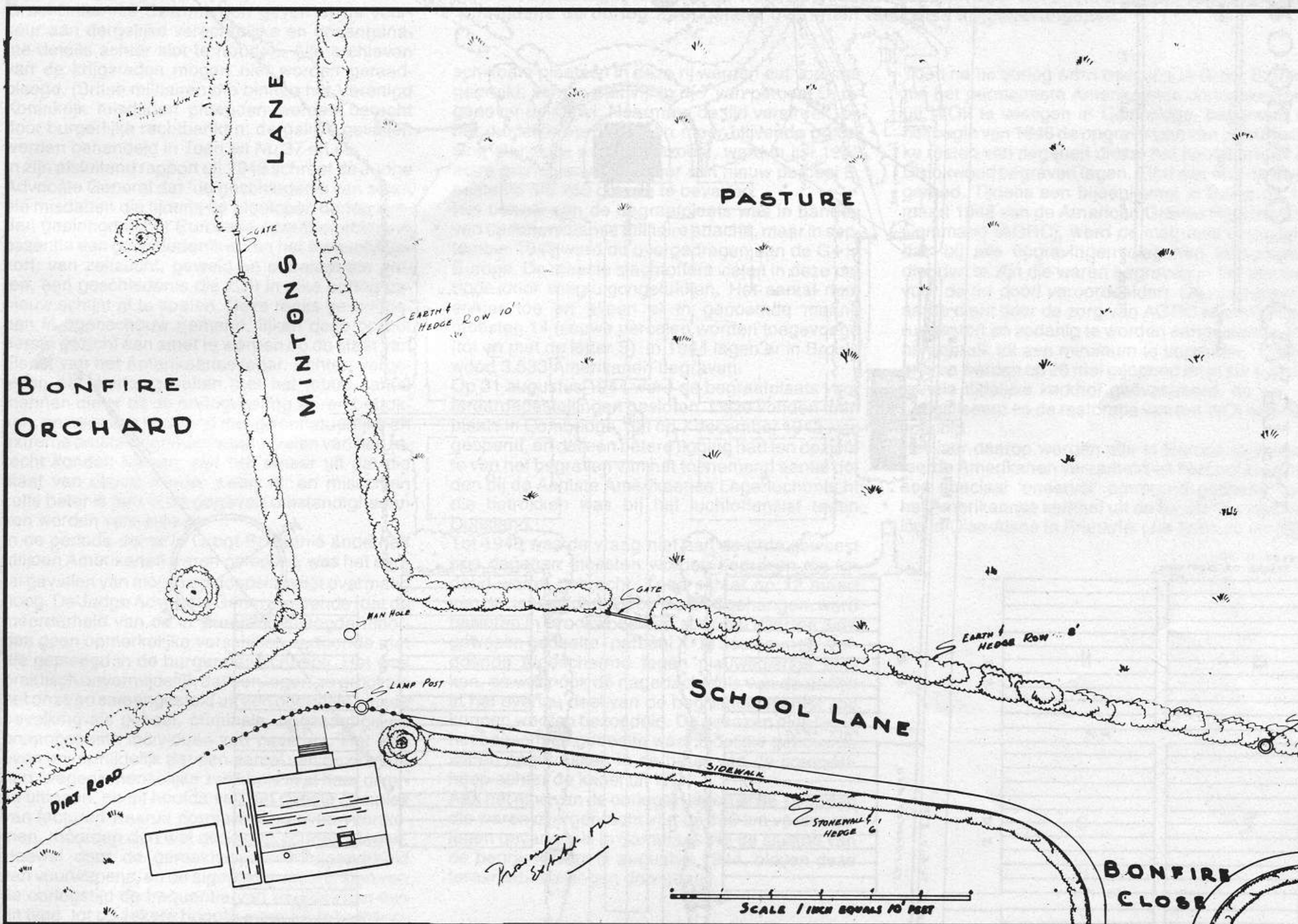
hek dat toegang gaf tot een boomgaard. Daar werd zij verkracht door de twee mannen, terwijl zij met een mes werd bedreigd.

Tijdens een onderzoek naar de kleding onder de soldaten van de plaatselijke Amerikaanse eenheid, het 168e Geniegevechtsbataljon (Engineer Combat Battalion), gelegerd in het Camp Chard, bleken soldaat Cubia Jones en korporaal Robert Pearson natte en bemodderde broeken te hebben. Tijdens het proces voor de krijgsraad dat dertien dagen later in Chard plaatsvond, beweerden beide mannen dat geslachtsgemeenschap was gebeurd met toestemming van Mrs Brown. Er was echter een overweldigend aantal bewijzen dat zij schuldig waren, hetgeen ook viel af te leiden uit de manier waarop zij was toegetakeld en volledig van streek was op het moment dat zij door een arts werd onderzocht. De krijgsraad verklaarde de mannen schuldig en het doodvonnis werd op 17 maart 1945 in Shepton Mallet voltrokken.

Aldus het verhaal van een van de aspecten van de

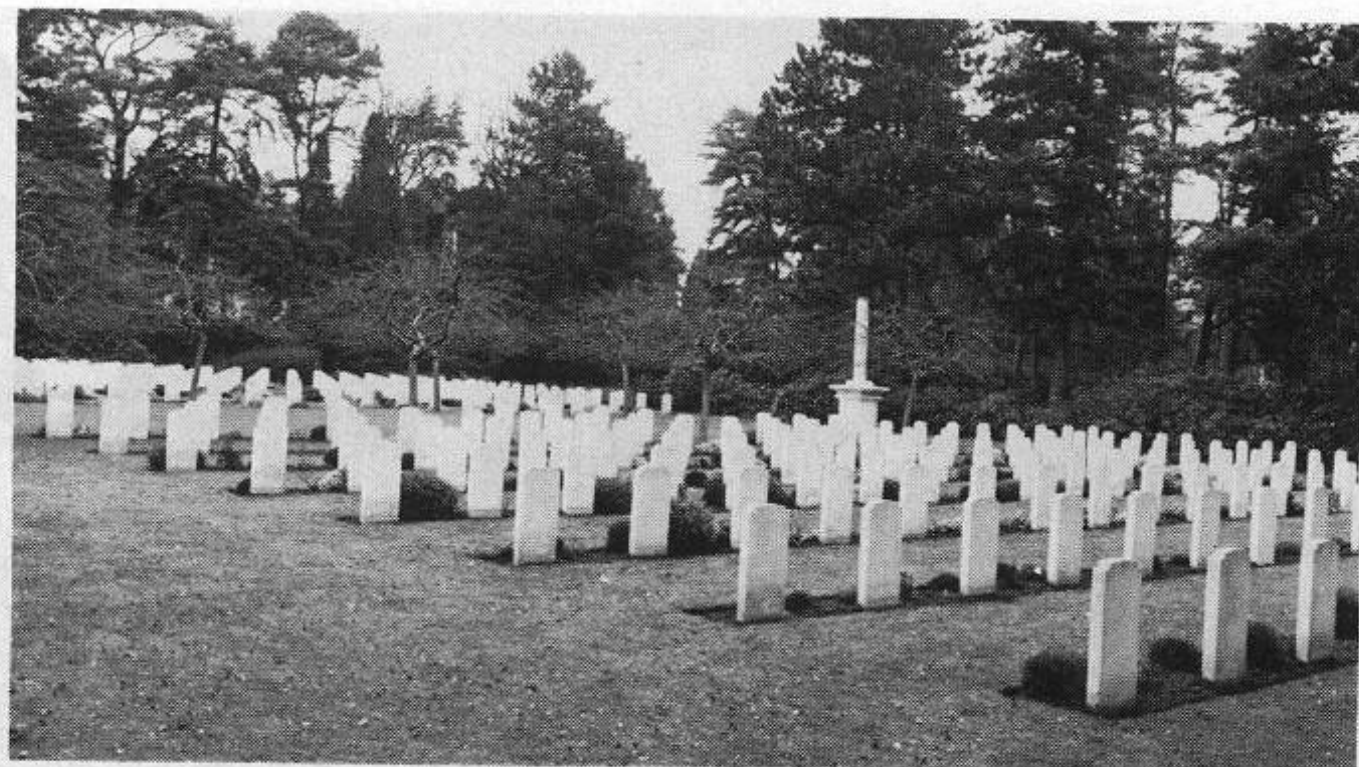
Bonfire Close, kijkend in de richting van School Lane, met no. 12 aan de linkerkant.

Tweede Wereldoorlog die minder bekendheid heeft gekregen. Degenen die werden vermoord en hun gezinnen en familie, alsmede zij die mentaal werden beschadigd door de gewelddadige aanrandingen, zijn echter evenzeer slachtoffers van de oorlog. Waar mannen ook strijden, kunnen vrouwen het slachtoffer worden. Terwijl de legers in 1944 oprukten door Frankrijk, België en Nederland, waren alle Geallieerden schuldig aan excessen, inbegrepen Groot-Brittannië. Dat dit overzicht zich heeft geconcentreerd op Amerikaanse militairen die in het Verenigd Koninkrijk misdaden begin-

De afstand van Mrs Groom's huis naar de plek waar zij werd aangerand is niet meer dan honderd meter. Minton's Lane op de schets heet thans Summerfield Road. Het mangat midden op de weg is nog op dezelfde plaats. Bonfire Orchard zelf is volledig verdwenen, en is thans de wijk Minton. Het hek lag ongeveer in het midden van het tweede. De aanranding in Chard op 3 december 1944 was het laatste misdrijf gedurende de oorlog dat eindigde met een terdoodveroordeling, te voltrekken in Shepton Mallet.

April 1944, soldaat 1e kl Dennis Tooley blaast in Brookwood de taptoe. De WOII herdenkingskapel is zichtbaar achter de bomen. De graven in de percelen N tot S, hier zichtbaar, werden in 1948 naar elders overgebracht. Later werd dit gedeelte gebruikt voor het bijeenbrengen van de graven van tijdens de oorlog in Engeland overleden Italiaanse krijgsgevangenen.

gen, betekent niets anders dan dat de Amerikaanse archieven inzake de troepenverplaatsingen overzee vrij raadpleegbaar zijn. De autoriteiten in Groot-Brittannië daarentegen geven er de voorkeur aan dergelijke verachtelijke en onaangename details achter slot te houden. Alle archieven van de krijgswaarden mogen niet worden geraadpleegd. (Britse militairen die binnen het Verenigd Koninkrijk misdaden pleegden werden berecht door burgerlijke rechtbanken; dergelijke gevallen werden behandeld in *Toen en Nu* 37 en 45.

In zijn afsluitend rapport uit 1946 schreef de Judge Advocate General dat 'de geschiedenis van seksuele misdaden die tijdens de afgelopen oorlog werden gepleegd in het Europese operatiegebied, in essentie een geschiedenis is van het menselijk tekort, van zelfzucht, geweld en onbeheerste driften, een geschiedenis die zich in elke oorlog opnieuw schijnt af te spelen. Deze reeks gewelddaden in ogenschouw nemend, lijken deze op het eerste gezicht een smet te werpen op de staat van dienst van het Amerikaanse leger. Echter, vergeleken het aantal gevallen met het totaal aantal mannen die er bij de oorlogvoering waren betrokken, en rekening houdend met de onnatuurlijke en extreme omstandigheden waarin velen van hen terecht konden komen, ziet het ernaar uit dat die staat van dienst minder zwart is, en misschien zelfs beter is dan in de gegeven omstandigheden kon worden verwacht.'

In de periode dat er in Groot-Brittannië anderhalf miljoen Amerikanen waren gelegerd, was het aantal gevallen van moord en doodslag niet overmatig hoog. De Judge Advocate General meende 'dat de meerderheid van de in Europa gepleegde moorden geen opmerkelijke verschillen vertoonde met die gepleegd in de burgermaatschappij. Het was praktisch onvermijdelijk dat een leger, zo groot als het onze en samengesteld uit een doorsnee van de bevolking als geheel, criminele, boosaardige en onaangepaste individuen zou bevatten. Het was even onvermijdelijk dat een aantal van deze mannen, wegens menselijke zwakheid in al haar diverse uitingen, en uit hoofde van het gehele complex van factoren waaruit normaal misdrijven voortkomen, moorden dan wel doodslag zouden plegen. Hoewel door de gemakkelijke verkrijgbaarheid van vuurwapens, en de algemene spanningen van de oorlogstijd de frequentie van de moorden van dit type, tot op zekere hoogte mogelijk is toegenomen, kan men zich niet aan de indruk onttrekken dat in laatste instantie deze moorden eenvoudig tot die categorie behoren waarvan men kan verwachten dat zij in elke grote groep door bepaalde individuen mogelijk gepleegd zullen worden.'

Een slotepisode dient nog te worden verteld. Ter dood gebrachte misdadigers werden gewoonlijk in Groot-Brittannië binnen de gevangensmuren begraven. Dit was echter niet het geval met de geëxecuteerde Amerikanen in Shepton Mallet.

Op 14 januari 1942 zocht de Adjudant-Generaal in Washington toestemming te krijgen van de American Battle Monuments Commission (ABMC), personeel dat in Engeland zou komen te overlijden, te begraven op het Amerikaanse kerkhof dat na de Eerste Wereldoorlog in Brookwood in Surrey was aangelegd. Hier rustten 468 doden uit WO I en de begraafplaats was ingericht als een blijvende instelling. Generaal John J. Pershing, de bekende Amerikaanse bevelhebber uit de Eerste Wereldoorlog, en voorzitter van de ABMC, stemde hiermee in op 24 januari. Aanvankelijk werden de lege plaatsen tussen de rijen graven gebruikt. De eerste teraardebestelling vond plaats op 8 april, toen Warren H. Irwin van de Amerikaanse marine werd bijgezet in graf 11, rij 7, perceel C. Alle vijf nog be-

schikbare plaatsen in deze rij werden dat voorjaar gebruikt, samen met vijf in rij 7 van perceel D, tegenover de kapel. Naarmate de tijd verstreek, en het duidelijk werd dat een meer blijvende oplossing diende te worden gezocht, werd in juli 1942 extra grond verworven voor een nieuw perceel E, bestemd om 250 graven te bevatten.

Het beheer van de begraafplaats was in handen van de Amerikaanse militaire attaché, maar in september 1942 werd dit overgedragen aan de G4 in Europa. De meeste slachtoffers vielen in deze periode door vliegtuigongelukken. Het aantal nam echter toe en alleen al in genoemde maand moesten 14 nieuwe percelen worden toegevoegd (tot en met de letter S). In 1944 lagen er in Brookwood 3.633 Amerikanen begraven.

Op 31 augustus 1944 werd de begraafplaats voor teraardebestellingen gesloten. Deze vonden toen plaats in Cambridge, dat op 7 december 1943 was geopend, en dat een betere ligging had ten opzichte van het begraven van het toenemend aantal doden bij de Achtste Amerikaanse Legerluchtmacht die betrokken was bij het luchtoffensief tegen Duitsland.

Tot 1943 was de vraag niet aan de orde geweest hoe degenen moesten worden begraven die ter dood waren gebracht. Toen echter op 12 maart van dat jaar soldaat Cobb werd opgehangen, werd besloten in Brookwood een speciaal daartoe aangewezen gedeelte - perceel X - te bestemmen. Voldoende afgeschermd tegen nieuwsgierige blikken, en waar ook de nagedachtenis van de doden in het overige deel van de begraafplaats niet zou kunnen worden bezoedeld. De gekozen plek lag in het bosachtige gedeelte waar tijdelijke gebouwen waren opgetrokken in de buurt van de composthoop achter de kapel uit WO I.

Aan het eind van de oorlogen lagen er de 19 doden die waren overgebracht van de 160 km verder gelegen gevangenis in Somerset. Na de sluiting van de begraafplaats in augustus 1944, bleven deze teraardebestellingen doorgaan.

Toen na de oorlog werd besloten in Groot-Brittannië het permanente Amerikaanse oorlogskerkhof uit WO II te vestigen in Cambridge, begonnen in het begin van 1948 de opgravingen van de stoffelijke resten van degenen die op het hoofdkerkhof in Brookwood begraven lagen. Eind mei was dit werk gereed. Tijdens een bijeenkomst in Parijs op 16 maart 1948 van de American Graves Registration Command (AGRC), werd de instructie opgesteld dat 'bij alle opgravingen diegenen inbegrepen dienden te zijn die waren begraven in het perceel voor de ter dood veroordeelden. De opgegraven aarde dient door de zorg van AGRC te worden teruggestort en zodanig te worden aangestampt om hergebruik tot een minimum te beperken.' De 19 graven werden op 26 mei geopend en in juli was dit gehele tijdelijke kerkhof geëvacueerd, de grond geëgaliseerd en de restauratie van het WO I kerkhof voltooid.

Het jaar daarop werden alle in Europa geëxecuteerde Amerikanen verzameld en herbegraven op een speciaal 'oneerwol' ommuurd gedeelte van het Amerikaanse kerkhof uit de Eerste Wereldoorlog in Oise-Aisne in Frankrijk (zie *Toen en Nu* 32).

Aan het eind van een project dat tien jaar had geduurd - het voormalige perceel X.

50 Jaar geleden. De Anschluss

In 1938 bestond de Republiek Oostenrijk twintig jaar. In 1918 was zij ontstaan uit de restanten van de Oostenrijks-Hongaarse monarchie. Nadat Hitler in 1933 in Duitsland aan de macht was gekomen, werd een steeds luidruchtiger campagne gevoerd voor de aansluiting van Oostenrijk bij het Duitse rijk. In 1934 brak er in de Oostenrijkse hoofdstad Wenen een opstand uit van sociaal-democraten gericht tegen de autoritaire regering van Engelbert Dolfuss, die na vier dagen werd onderdrukt. Vijf maanden later echter werd Dolfuss, die van een felle voorstander een krachtige tegenstander was geworden van de Anschluss, vermoord nadat een groep Oostenrijkse nazi's de kanselarij had bezet. Deze poging tot een staatsgreep mislukte, en de nieuwe Oostenrijkse kanselier, Kurt von Schuschnigg, kreeg van Hitler de verzekering dat 'Duitsland noch wenst, noch het plan heeft zich in de interne zaken van Oostenrijk te mengen, Oostenrijk te annexeren of een Anschluss te bewerkstelligen.'

Toen de Italiaanse dictator Mussolini in 1936 met Hitler een bondgenootschap sloot, realiseerde de 39-jarige Oostenrijkse leider zich, die overigens met dictatoriale bevoegdheden was bekleed - sociaal-democraten en nazi's waren gelijkelijk verboden - dat alleen een formele overeenkomst met Hitler de enige methode was te trachten de onafhankelijkheid van zijn land te bewaren. In het Oostenrijks-Duitse verdrag dat in juli 1936 werd getekend, bevestigde Duitsland nog eens de erkenning van de Oostenrijkse soevereiniteit, en gaf het de verzekering zich niet te mengen in de Oostenrijkse aangelegenheden. Daartegenover beloofde Oostenrijk dat het zijn buitenlandse politiek zou voeren alsof een Duitse staat. Geheime bepalingen voorzagen ook in amnestie voor nazistische politieke gevangenen, en het benoemen van nazi's op politieke verantwoordelijke posten.

Deze overeenkomst waarbij in Oostenrijk nazi-elementen werden getolereerd, had het hele jaar 1937 bomaanslagen en demonstraties tot gevolg, en in januari 1938 ontdekte de politie plannen voor een opstand.

Teneinde met de Oostenrijkse kanselier tot een regeling te komen inzake 'de misverstanden en frictiepunten die hebben bestaan' sinds de ondertekening van het verdrag in 1936, werd Schuschnigg voor besprekingen door Hitler uitgenodigd op de Obersalzberg. De ontmoeting op 12 februari had echter eerder veel meer weg van een tirade van Hitler, en de eis dat de Oostenrijkse regering onder Duits toezicht zou worden gesteld en Seyss-Inquart zou worden aangesteld als minister van binnenlandse zaken. Overdonderd door dreigementen van massale militaire interventie indien hij aarzelde, gaf Schuschnigg toe en tekende.

De vier daaropvolgende weken werden gekenmerkt door het feit dat geen der andere grote mogendheden enige steun bood aan Oostenrijk. In

Vier weken nadat Schuschnigg had opgeroepen voor een vrij Oostenrijk te stemmen, hingen er andere biljetten met de oproep 'Ja' te stemmen voor een Groot Duitsland onder Adolf Hitler. In zijn laatste openbare proclamatie zei Schuschnigg: 'President Miklas heeft mij verzocht het Oostenrijkse volk mede te delen dat wij voor dreiging met geweld hebben moeten zwichten aangezien wij er in deze ernstige toestand niet op voorbereid waren bloed te laten vloeien ...' Tot het eind van de oorlog zat hij in Duitsland geïnterneerd. In 1947 vertrok hij naar de VS, en was daar hoogleraar aan de Universiteit van Saint Louis in Missouri. Teruggekeerd in Oostenrijk overleed hij daar in november 1977.

een laatste poging de nazi's buiten de deur te houden, legde Schuschnigg op 9 maart een troefkaart op tafel: hij zou een referendum laten houden en

de bevolking vragen 'Ja' of 'Neen' te stemmen tegen aansluiting bij Duitsland. Een plebisciet kon Hitler niet toestaan en het on-

Met de leuze 'Ein Volk, Ein Reich, Ein Führer' keerde de emigrant naar zijn geboorteland terug. Dit is het Hotel Tyrol in Innsbruck. Heinrich Hoffman volgde zijn idool tijdens diens verkiezingstournee door Oostenrijk en op zijn foto's liet hij natuurlijk zien dat Hitler een groots welkom werd bereid.

Het Hotel Tyrol werd in 1944 verwoest, herbouwd in de jaren vijftig, maar gesloten in 1972. Het blok is nu verdeeld in kantoren, winkels, flats en een bank.

verwachte nieuws bracht hem in alle staten. Zondag 13 maart zou er worden gestemd. Er waren nog vier dagen te gaan en Hitler zond onmiddellijk bevelen uit voor de militaire bezetting van Oostenrijk op zaterdag 12 maart. Dit werd gevolgd door de eis aan Schuschnigg de voorbereidingen voor het referendum af te gelasten en zelf af te treden. Met het excuus verder bloedvergieten te voorkomen - de Duitse kranten hadden koppen als 'Duitsland redt Oostenrijk van Chaos' - passeerden bij het aanbreken van de dag op zaterdag 12 maart, de eerste Duitse troepen de grens. Het uitbundige welkom dat Hitler werd bereid toen hij zijn geboorteland binnenreed, leidde ertoe dat de nazi's aankondigden een op 10 april eigen

9 April 1938 - aan de vooravond van Hitler's volksstemming over de Anschluss. Terwijl hij van voren en achteren wordt gefilmd voor het bioscoopjournaal, passeert hij hier triomfantelijk de Staatsbrücke tussen de Altstadt en Neustadt in Salzburg.

volksstemming te zullen organiseren over de aansluiting bij Duitsland. De vier volgende weken besteedde Hitler vooral aan een soort verkiezingstournee door heel Oostenrijk. Toen de uitslag van het referendum werd bekendgemaakt dat in Oostenrijk 99,75% 'Ja' had gestemd, en in Duitsland 99,08%.

Aldus was het voldongen feit compleet. Oostenrijk werd een deel van het Groot Duitse Rijk. De naam Oostenrijk werd verboden en vervangen door 'Ost-

mark'. Afgezien van de vrijwel geweldloze overname van het land, zonder enige interventie van Groot-Brittannië, Frankrijk of de Sowjet-Unie, gaf de succesvolle afloop Hitler de verzekering dat hij ongestraft zijn vleugels nog verder zou kunnen uitslaan.

Onze op een zondag gemaakte vergelijkingsfoto van de thans verbrede brug is niet typisch voor deze plek - normaal is het hier vol met verkeer.

